

გარდუბატაკობო უვალა ჭვეშენისა, შვეტლითი!

ბრძოლა

№ 10-11 **ოქტომბერი—ნოემბერი** № 10-11

31. 11. 1962

കുറിയുടെ

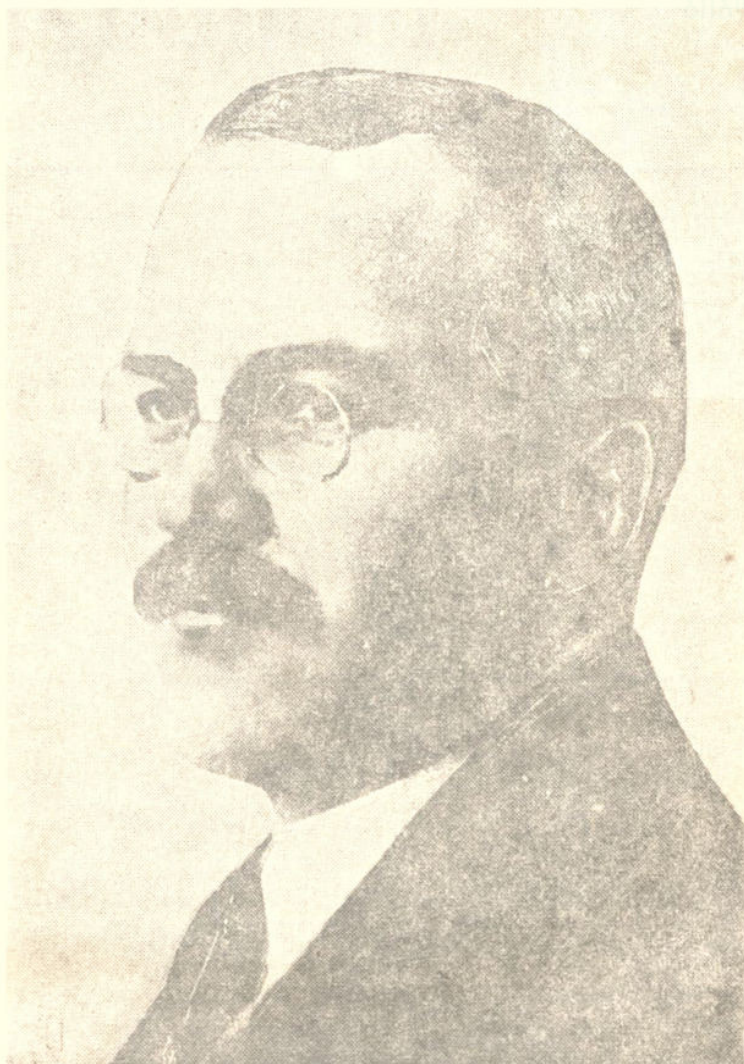
განმომცემლობა „კომუნისტი“
1946

ეროვნული საზღვარი
გადაიჭრა

ეროვნული სამეცნიერო
ბიბლიოთეკა

ბოლშევიკი

საბ. კ. პ. (გ) ც. კომიტეტის.
შოველთვიური თეორიული
და პოლიტიკური ჟურნალი
გამოცემის XVI წელი

რედაქციის მისამართი:
თბილისი, ვოროსის, № 5
ტელეფონი № 3-73-05

№ 10-11 ოქტომბერი-ნოემბერი 1945

შინაარსი

დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის XXVIII წლისთავი—ვ. მ. მოლოტოვის მოხსენება მოსკოვის საბჭოს სახეიშო სხდომაზე 1945 წლის 6 ნოემბერს	3
მოწინავე—სააგიტაციო-პროპაგანდისტული მუშაობა სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს არჩევნებისათვის მზადების დღეებში	20
მ. აღიქმისშვილი—მარქსიზმ-ლენინიზმის დარგში ძირითად ცოდნათა ენციკლოპედია	25
გ. ზამხაიძე—ინდუსტრიის ახალი კერების მშენებლობა საქართველოში	31
ერ. ფოფხაძე—ფართო გზა მევენახეობის შემდგომ განვითარებას	40
გ. ნატროშვილი—ნიკოლოზ ბარათაშვილი	49
ხ. გახარაძე—ავეტიკ ისაქიანი	62

კონსულტაცია

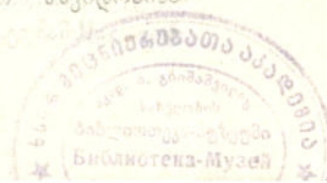
კ. აქმარდია—პლენუმის როლი რუსეთში მარქსიზმის გავრცელებისა და დასაბუთების საქმეში	69
--	----

დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის XXVIII წლისთავი

3. მ. მოლოტოვის მოხსენება მოსკოვის საბჭოს საზიშო სხდომაზე 1945 წლის 6 ნოემბერს

ამხანაგებო, რამდენიმე წლის მძიმე ომის შემდეგ დღეს დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის XXVIII წლისთავს ვდღესასწაულობთ მშვიდობიანობისა და ფაშიზმზე სახელოვანი გამარჯვების პირობებში. (ტაში).

განვლილია ოთხი წელი პიტლერული გერმანიის წინააღმდეგ ომისა, რომელიც ჩვენს ქვეყანას და მთელ ევროპას სტანჯავდა, აგრეთვე აღმოსავლეთში აგრესიული იაპონიის წინააღმდეგ ომი, რომელშიც ჩვენ იძულებული გავეხდით ჩავბმულიყავით ამ წლის შემოდგომაზე. გმირულ ბრძოლით, რომელშიც საბჭოთა ხალხს გადაწყვეტი ადგილი ეკუთვნის, მოპოვებულია მშვიდობა მთელი მსოფლიოს ხალხებისათვის, ლიკვიდირებულია მსოფლიო ფაშიზმისა და მსოფლიო აგრესიის მთავარი კერები დასავლეთსა და აღმოსავლეთში. ახლა ჩვენ საშუალება მოგვეცა დავებრუნდეთ მშვიდობიან შრომას, რათა განვაძლიეროთ ჩვენი გამარჯვება.

როგორც ამხანაგმა სტალინმა სთქვა:

„ჩვენი საბჭოთა ხალხი ძალებსა და შრომას არ იშურებდა გამარჯვებისათვის. ჩვენ მძიმე წლები გადავიტანეთ. მაგრამ ახლა თვითელ ჩვენგანს შეუძლია სთქვას: ჩვენ გავიმარჯვეთ. ამიერიდან ჩვენ შეგვიძლია ჩავთვალოთ, რომ ჩვენი სამშობლო გადარჩენილია გერმანელთა შემოსევის საფრთხეს დასავლეთში და იაპონელთა შემოსევის საფრთხეს აღმოსავლეთში. დადგა დიდი ხნის ნანატრი მშვიდობიანობა მთელი მსოფლიოს ხალხებისათვის“.

I

მეორე მსოფლიო ომი და საბჭოთა კავშირი

გერმანელები ჩვენს ქვეყანაში შემოიჭრნენ იმ იმედით, რომ მათი ავაზაკური თავდასხმის მოულოდნელობა მათს წარმატებას უზრუნველყოფდა. არა მარტო გერმანიაში, არამედ სხვა ქვეყნებშიც ბევრი ფიქრობდა, რომ საბჭოთა კავშირი დიდხანს ვერ გაუძლებდა, რომ უკვე რამდენიმე კვირაში, ყოველ შემთხვევაში, რამდენიმე თვეში—გერმანია სსრ კავშირს გაანადგურებდა და ჰიტლერი გამარჯვებას იზეიმებდა. დასავლეთ ევროპაში ჰიტლერელთა შედარებით იოლ წარმატებათა შემდეგ ბევრს ეს გარღვეული ეგონა. ასეთი დასკვნები გამოჰქონდათ, უწინარეს ყოვლისა, მათ, ვინც საერთოდ არა სცნობდა რუსეთში ოქტომბრის რევოლუციის „კანონიერებას“, აგრეთვე მათ, ვინც უუნარო აღმოჩნდა გაეგო ჩვენი რევოლუციის მიერ შექმნილი საბჭოთა სახელმწიფოს ნამდვილი ხალხური ბუნება. საბჭოთა კავშირზე გერმანიის თავდასხმა დიდი გამოცდა იყო აგრეთვე ჩვენი საზღვარგარეთელი მეგობრებისათვის, რომელნიც გულის ფანცქალით ადევნებდნენ თვალყურს იმ განსაკუთრებულ სიძნელეებს, რასაც ჩვენი ქვეყანა ომის პირველ პერიოდში განიცდიდა.

საბჭოთა კავშირმა გაუძლო, მიუხედავად თავდასხმის, უეცრობისა, მატერიალურმა ზარალმა და ომის პირველ წლებში მოყენებულმა ღრმა ჭრილობებმა ვერ შეარყიეს მისი ფიზიკური და სულიერი ძლიერება. წითელმა არმიამ შესძლო გარდაქმნილიყო და წელში გასწორებულიყო პირველი ღირსებების შემდეგ. საბჭოთა ხალხმა მთელი ძალები დაძაბა და უზრუნველყო გამანადგურებელი წინააღმდეგობის გაწევა მტრისათვის. ყველას ახსოვს ის დრო, როდესაც ჩვენი არმია თავდაცვიდან შეტევაზე გადავიდა ჯერ ფრონტის ცალკეულ უბნებზე, შემდეგ კი მთელ ფრონტზე.

თვითდაცვის ინტერესებმა გვიკარნახეს დიდი და მცირე დემოკრატიული სახელმწიფოების ერთიანი ანტიჰიტლერული ფრონტის შექმნის საჭიროება. ყველასათვის ცნობილია, რომ ინგლის-საბჭოთა კავშირ-ამერიკის კოალიციამ წარმატებით შეასრულა თავისი ისტორიული ამოცანა ჰიტლერიზმის წინააღმდეგ დემოკრატიული ქვეყნების საერთო ბრძოლის ორგანიზაციის საქმეში. ცნობილია აგრეთვე, რომ დასავლეთ ევროპაში მეორე ფრონტის გახსნამ, როცა გერმანია ორი ფრონტის მარწუხში აღმოჩნდა, გერმანიის ფაშიზმის მდგომარეობა უიმედო გახადა. ამასთანავე ვერ დავივიწყებთ, რომ საბჭოთა კავშირ-გერმანიის ფრონტის მდგომარეობაში ძირითადი გარდატეხა დაიწყო ჯერ კიდევ ერთი წლით ადრე მეორე ფრონტის გახსნამდე, როცა ჰიტლერელთა ჯარები სამარცხვინოდ უკუიქცნენ

წითელი არმიის მძლავრი და სულ უფრო მზარდი მიძალების გამო. (ხანგრძლივი ტაში).

ამრიგად, ოქტომბრის რევოლუციის მიერ შექმნილმა ჩვენმა სახელმწიფომ შესძლო, არა მარტო თავი დაეცვა ფაშისტური თავდასხმისაგან, არამედ შეტევაზეც გადასულიყო, რათა ბოლო მოეღო ფაშიზმისა და აგრესიის მთავარი კერისათვის. მაშინ ყველამ დაინახა, რომ საბჭოთა ხელისუფლება არა ჰგავს წარსული მსოფლიო ომის დროის ცარიზმის დაუძლურებულ ხელისუფლებას.

ამრიგად, აშკარა გახდა, რომ საბჭოთა სახელმწიფოს ძალუძს ღირსეულად დაიცვას თავი და შეუძლია გაუძლოს ყველაზე ძნელ განსაცდელს, როგორც კი ყოფილა ჩვენი ქვეყნის ისტორიაში. (ტაში).

პიტლერული გერმანია მარტო საბჭოთა სახელმწიფოს როდი ემუქრებოდა. ჯერ კიდევ სსრ კავშირზე თავდასხმამდე გერმანელმა ფაშისტებმა დაიპყრეს ნორვეგია, ბელგია, ჰოლანდია, საფრანგეთი, საბერძნეთი, იუგოსლავია. გერმანელებს თავიანთ მოკავშირეთა შორის ჰყავდათ არა მარტო ფაშისტური იტალია, არამედ ევროპის მთელი რიგი სხვა ქვეყნებიც, რომლებმაც სამხედრო კავშირი შეჰკრეს გერმანიასთან. ესპანეთი და ზოგიერთი სხვა ქვეყანა ნახევრადშკარა დახმარებას უწევდნენ პიტლერს. პიტლერელთა თავდასხმის საფრთხე დაემუქრა ინგლისს. საბჭოთა კავშირში ლაშქრობა რომ წარმატებით დამთავრებულიყო, მთელი ევროპა პიტლერის ფეხქვეშ აღმოჩნდებოდა.

პიტლერელები უკვე ყოველნაირად აქებდნენ „ახალ წესრიგს“, რომელსაც ისინი ევროპაში დაამყარებდნენ. ყოველგვარი კვილინგებისა და ლავალების მსგავსი ფაშისტთა დამქაშები უკვე ჩაებნენ მუშაობაში თავიანთი გერმანელი ბატონისათვის. პიტლერიზმის ბატონობა ყველგან მყარდებოდა ყოველგვარ დემოკრატიულ დაწესებულებათა მოსპობისა და მშრომელი კლასების ყოველგვარ პოლიტიკურ უფლებათა ლიკვიდაციის გზით, ამასთან პიტლერელები დამონებულ ქვეყნებს სტაცებდნენ და ართმევდნენ მთელ მატერიალურ რესურსებს, რათა მოემარაგებინათ და სულ უფროდაუფრო შეეიარაღებინათ თავიანთი ავანტიურული ფაშისტური ურდოები. საბჭოთა კავშირზე შემოსევის პირველმა წარმატებებმა უფრო მეტად დაახვია თავბრუ პიტლერელებს. მათ უფრო გულახდილად იწყეს ლაბარაკი არა მარტო ევროპაზე თავიანთი ბატონობის შესახებ, არამედ მსოფლიო ბატონობის თავიანთ პრეტენზიებზეც. მთელი მსოფლიოსათვის აშკარა გახდა მათი საშიში გეგმები — ავანტიურისტული გეგმები გერმანული რასის ბატონობისა ევროპის სხვა ხალხებზე, და არა მარტო ევროპის. „დაბალი რასის“ თანრიგისათვის მიკუთვნებულ სხვა ხალხებზე „უმაღლესი რასის“ ბატონობის გერმანულ-ფაშისტური თეორია ევროპის ცივილიზაციის არსებობის პირდაპირი საფრთხე გახდა.

იმ ქვეყნებში, სადაც პიტლერელთა ბანდები შეიჭრნენ, ხალხი ცუდად მომზადებული აღმოჩნდა, რომ წინააღმდეგობა გაეწია ფაშისტი დამპყრობლებისათვის. მხოლოდ თანდათან, საუკეთესო პატრიოტ დემოკრატთა ლონისძიებების მეოხებით, იქნებოდნენ და იზრდებოდნენ დამპყრობთათვის წინააღმდეგობის გამწვევი დემოკრატიული ძალები. მაგრამ იმ ქვეყნებშიც კი, როგორც არის იუგოსლავია, სადაც მთელმა ხალხმა დაუჭირა მხარი აჯანყებას დამპყრობთა წინააღმდეგ, საკმაოდ ძალები არ იყო, რათა გაეტე-

იაპონიამ კაპიტულაცია მოახდინა მოკავშირეების წინაშე, ოგი გაჰყვა
ჰიტლერული გერმანიის გზას, დაიხსნა არა მარტო გერმანიის იმპერია-

ლიზმის გეგმები ევროპაში ბატონობისა, არამედ იაპონიის იმპერიალიზმის პრეტენზიებიც აზიაში ბატონობისა. ამასთანავე სულ ამ ცოტა ხნის წინათ როგორც დასავლეთის, ისე აღმოსავლეთის ფაშისტებს ეს გეგმები მიაჩნდათ მსოფლიოში გაბატონების მხოლოდ ეტაპად, მათ თავიანთი მაგალითით დაგვანახვეს, თუ რამდენად ბეცი და ავანტიურისტულია ასეთი აგრესიული ზრახვები ჩვენს დროში. იაპონიის იმპერიალიზმს, როგორც აღმოსავლეთში ფაშიზმისა და აგრესიის მთავარი კერის, დამარცხებას და იაპონელ დამპყრობთაგან ჩინეთის განთავისუფლებას უდიდესი დადებითი მნიშვნელობა აქვს აზიის ქვეყნების დემოკრატიული განვითარებისათვის, და არა მარტო აზიისა. ამ გამარჯვების განმტკიცება ყველა დემოკრატიული ქვეყნის ინტერესს წარმოადგენს. ამიტომ გასაგებია, რომ საბჭოთა კავშირი ესოდენ დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს მოკავშირეთა შორის წარმოებულ მოლაპარაკებას იაპონიის კაპიტულაციის პირობებისადმი ძირითად მოკავშირე სახელმწიფოთა სათანადო კონტროლის დაწესების შესახებ. ამ საკითხში ჯერ კიდევ არ არის აღმოფხვრილი წამოჭრილი სიძნელეები. მაგრამ საბჭოთა კავშირი რწმენას გამოთქვამს, რომ ყველა მშვიდობისმოყვარე სახელმწიფო გამსჭვალულია იმის შეგნებით, რომ საჭიროა განმტკიცდეს გამარჯვება აგრესიულ იაპონიაზე და შეიქმნას ამისათვის მოკავშირე სახელმწიფოთა შორის თანამშრომლობის შესაბამისი პირობები.

როგორც გერმანიას, ისე იაპონიას უსიტყვო კაპიტულაცია უნდა მოეხდინათ მოკავშირეთა წინაშე. ამრიგად, ინგლის-საბჭოთა კავშირ-ამერიკის კოალიციამ მიაღწია მის მიერ დასახულ მიზანს. ახლა ჩვენი ქვეყნის აღამიანები კმაყოფილი არიან იმის შეგნებით, რომ დემოკრატიული ქვეყნებს ინტერესთა სასარგებლოდ მეორე მსოფლიო ომის ძლევამოსილად დამთავრებაში და, განსაკუთრებით, ფაშიზმისა და აგრესიის ყველაზე საშიში კერის—ჰიტლერული გერმანიის ლიკვიდაციაში გადამწყვეტი ადგილი ეკუთვნის საბჭოთა კავშირს. საბჭოთა ხალხმა ჰიტლერული გერმანიის წინააღმდეგ თავის ომს დიდი სამამულო ომი უწოდა. საბჭოთა ხალხის მაგალითით სხვა ქვეყნების პატრიოტები სწავლობდნენ, თუ როგორ უნდა ბრძოლა თავისი საშობლო სათვის, მისი თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის. ცნობილია აგრეთვე, რომ საბჭოთა ხალხმა არა მარტო გაათავისუფლა თავისი ქვეყანა, არამედ გმირულ ბრძოლასაც ეწეოდა მთელ ევროპაში მშვიდობისა და თავისუფლების აღსადგენად.

ერთი წლის წინათ ამხანაგმა სტალინმა სთქვა:

„ახლა ყველა აღიარებს, რომ საბჭოთა ხალხმა თავისი თავდადებული ბრძოლით იხსნა ევროპის ცივილიზაცია ფაშისტ დამრბევთაგან. ეს არის საბჭოთა ხალხის დიდი დამსახურება კაცობრიობის ისტორიის წინაშე.“ (ხანგრძლივი ტაში).

II

მშვიდობის დამყარება მთელ მსოფლიოში და მშვიდობის-

მოყვარე ხალხთა ინტერესები

მეორე მსოფლიო ომი პირველი მსოფლიო ომისაგან მრავალმხრივ განსხვავდებოდა და, უწინარეს ყოვლისა, ამ ომში ხალხთა მონაწილეობის მასშტაბით, აგრეთვე ადამიანთა მსხვერპლისა და ომით მიყენებული მატე-

რიალური ზარალის რაოდენობით. დედამიწის მოსახლეობის ოთხი მეხუთედით ცოტად თუ ბევრად მონაწილეობდა უკანასკნელ მსოფლიო ომში. ორივე მეთმარ ბანაკში მობილიზებულთა რაოდენობამ 110 მილიონზე მეტ კაცს მიაღწია. თითქმის შეუძლებელია ისეთი ქვეყნის დასახელება, რომელიც ნამდვილად ნეიტრალური ყოფილიყო ამ წლებში. მეორე მსოფლიო ომი რომ დაუშვა, ესე იგი დროულად რომ არ მიიღო ზომები ფაშიზმის იმ აგრესიული ძალების წინააღმდეგ, რომლებმაც ეს უმაგალითო მასშტაბის ომი გააჩაღეს, კაცობრიობამ აურაცხელი მსხვერპლი გაიღო ადამიანთა სიცოცხლისა და მრავალი სახელმწიფოს განადგურების სახით.

ომი თავს მოახვედს ჩვენი ხალხს, რომელმაც თავდასხმის პასუხით დიდი სანამუღო ომი გამოაცხადა. ჰიტლერული გერმანია თავს დაესხა საბჭოთა კავშირს არა მარტო ჩვენი ტერიტორიის დაპყრობისა და საბჭოთა სახელმწიფოს მოსაპოვის მიზნით. ჰიტლერიზმმა თავის მიზნად გამოაცხადა რუსი ადამიანების და საერთოდ სლავების გაუღება. იმ მომენტამდე, როცა რუსი ხალხი, ისევე, როგორც საბჭოთა კავშირის სხვა ხალხები, მთლიანად დაირაზმა სტალინის მოწოდებისამებრ „ყველაფერი ომისათვის“, და როცა ბოლოს მათ გერმანიის არმიას ხერხენალი გადაუმტკიცეს, გამხეცებული ჰიტლერელები არაფერს არ ერიდებოდნენ, რათა დაპყრობილ ტერიტორიებზე განეხორციელებინათ თავიანთი კაცთმძულეობითი მიზნები. ამის დაეიწყება დანაშაული იქნებოდა მილიონობით დაღუპულ სრულიად უდანაშაულო ადამიანთა ხსოვნის წინაშე, მათი დაობლებული ოჯახების წინაშე, მთელი ხალხის წინაშე, არც იმის დაეიწყება შეიძლება, თუ რა უდიდესი მატერიალური ზარალი მოგვაყენეს გერმანელმა დამპყრობლებმა და მათმა მოკავშირეებმა, რომლებიც საბჭოთა ტერიტორიაზე ყაჩაღობას ეწეოდნენ მრავალი თვის განმავლობაში. ყოველივე ამისათვის პასუხი უნდა აგონ, უწინარეს ყოვლისა, ომის მთავარმა დამნაშავეებმა.

გერმანელმა ფაშისტმა ოკუპანტებმა მთლიანად თუ ნაწილობრივ დაანგრეს და დასწვეს 1.710 ქალაქი და 70.000-ზე მეტი სოფელი, დასწვეს და დაანგრეს 6.000.000-ზე მეტი შენობა და უსახლკაროდ დასტოვეს 25.000.000-მდე კაცი. დანგრეულ და ყველაზე უფრო დაზარალებულ ქალაქთა შორის არის ჩვენი ქვეყნის უდიდესი სამრეწველო და კულტურული ცენტრები: სტალინგრადი, სევასტოპოლი, ლენინგრადი, კიევი, მინსკი, ოდესა, სმოლენსკი, ხარკოვი, ვორონეჟი, დონის როსტოვი და მრავალი სხვანი. ჰიტლერელებმა დაანგრეს და დააზიანეს 31.850 სამრეწველო საწარმო, რომლებშიც 4.000.000-მდე მუშა და მოსამსახურე მუშაობდა. ჰიტლერელებმა გააჩანაგეს და გაძარცვეს 98.000 კოლმეურნეობა, მათ შორის უკრაინისა და ბელორუსიის კოლმეურნეობათა უმეტესობა. მათ დაკლეს, ჩამოართვეს და გერმანიაში გაიჩეკეს 7.000.000 ცხენი, 17.000.000 სული მსხვილფეხა რქიანი საქონელი, ათეულ მილიონობით ღორი და ცხვარი. სახალხო მეურნეობისა და ჩვენი მოქალაქეებისათვის მიყენებული მარტო პირდაპირი ზარალი საგანგებო სახელმწიფო კომისიამ 679 მილიარდი მანეთით განსაზღვრა (სახელმწიფო ფასებით).

ჩვენ ვერ დაეიწიყებთ ყოველივე ამას და უნდა მოვთხოვოთ ომის გამჩალებელ ქვეყნებს მოყენებული ზარალის ნაწილობრივ ანაზღაურება მაინც. არ შეიძლება სადავო გახდეს საბჭოთა ხალხის ამ სურვილის სამართლიანობა. არც იმას უნდა ავუაროთ გვერდი, რომ სამი სახელმწიფოს ბერ-

ლინის კონფერენციის გადაწყვეტილებანი გერმანიისაგან რეპარაციათა შესახებ ჯერ კიდევ დამაკმაყოფილებლად არ დაძრულა წინ.

მაგრამ ჩვენს შორის არ არიან დამარცხებული ხალხების მიმართ შურისძიების პოლიტიკის მომხრენი. ამხანაგ სტალინს არაერთხელ აღუნიშნავს, რომ შურისძიების გრძნობა, ისევე როგორც შეურაცხყოფისათვის სამაგიეროს მიზღვევის გრძნობა, — ცუდი მრჩევლებია პოლიტიკაში და ხალხთა შორის ურთიერთობაში. ჩვენ დამარცხებული ხალხების მიმართ უნდა ვიხელმძღვანელოთ არა შურისძიების გრძნობით, არამედ იმით, რომ გავაძნელოთ ახალი აგრესიის წარმოშობა და რომ შესაძლო ახალი აგრესორი აღმოჩნდეს ხალხთა შორის ყველაზე მეტი იზოლაციის მდგომარეობაში. ჩვენ უნდა ვხელმძღვანელობდეთ არა იმით, თუ რა შეურაცხყოფა მოგვაყენეს წარსულში, არამედ ომისშემდგომ პერიოდში მშვიდობისა და ხალხთა უშიშროების დაცვის ინტერესებით.

უდავოა, რომ მტკიცე მშვიდობის უზრუნველყოფის ინტერესები მოითხოვენ, რათა თავისუფლებისმოყვარე ხალხებს საჭირო შეიარაღებული ძალა ჰყავდეთ. ეს ყოველ შემთხვევაში შეეხება იმ ქვეყნებს, რომელთაც მთავარი პასუხისმგებლობა აკისრიათ მშვიდობის უზრუნველყოფისათვის. მაგრამ მშვიდობის დაცვის ინტერესებს საერთო არაფერი აქვთ შეიარაღებაში დიდ სახელმწიფოთა შეჯიბრების პოლიტიკასთან, რასაც საზღვარგარეთ ქადაგებს იმპერიალიზმის პოლიტიკის ზოგიერთი განსაკუთრებით თავგამოდებული მომხრე. ამასთან დაკავშირებით უნდა ითქვას ატომის ენერგიის აღმოჩენისა და ატომური ბომბის შესახებ, რომლის გამოყენებამაც იაპონიასთან ომში ცხადყო მისი უდიდესი დამანგრეველი ძალა. მაგრამ ატომის ენერგია ჯერ კიდევ არ არის გამოცდილი აგრესიის თავიდან ასაცილებლად ან მშვიდობის დასაცავად. მეორე მხრივ, ამჟამად არ შეიძლება არსებობდეს დიდი მასშტაბის ისეთი ტექნიკური საიდუმლოებანი, რომლებიც შეიძლება დარჩეს რომელიმე ერთი ქვეყნის ან ქვეყნების რომელიმე ერთი ვიწრო ჯგუფის კუთვნილებად. ამიტომ ატომის ენერგიის აღმოჩენა არ უნდა აქეზებდეს არც ძალთა საგარეო-პოლიტიკურ თამაშში ამ აღმოჩენის გამოყენებით გატაცებას, არც მშვიდობისმოყვარე ხალხთა მთავლისათვის უდარდებლობას.

საკმაოდ დიდი ხმაურია სახელმწიფოთა ბლოკებისა და დაჯგუფებების, როგორც გარკვეულ საგარეო ინტერესთა დაცვის საშუალების შექმნის ირგვლივაც. საბჭოთა კავშირს არასოდეს არ მიუღია მონაწილეობა სახელმწიფოთა დაჯგუფებებში, რომლებიც მიმართული ყოფილიყოს სხვა მშვიდობისმოყვარე სახელმწიფოთა წინააღმდეგ. დასავლეთში კი ამგვარი ცდა, როგორც ცნობილია, არაერთხელ ყოფილა. წარსულში მთელი რიგი ასეთი დაჯგუფებების ანტისაბჭოთა ხასიათი აგრეთვე კარგად არის ცნობილი. ყოველ შემთხვევაში დასავლეთის სახელმწიფოთა ბლოკებისა და დაჯგუფებების ისტორია მოწმობს, რომ ისინი ემსახურებოდნენ არა იმდენად აგრესორთა აღაგმვის საშუალებას, რამდენადაც, პირიქით, აგრესიის გაღვივებას და, უწინარეს ყოვლისა, გერმანიის მხრივ. ამიტომ საბჭოთა კავშირმა და სხვა მშვიდობისმოყვარე სახელმწიფოებმა ამ მხრივ სიფხიზლე არ უნდა შეასუსტონ.

მთელ მსოფლიოში მშვიდობის აღდგენამ ვერ გამოიწვია და არც შეეძლო გამოეწვია ქვეყნების ურთიერთობაში ომამდელი მდგომარეობის აღდ-

ვენა, გერმანია, იტალია და იაპონია ერთი ხნით გამოვიდნენ იმ დიდ სახელმწიფოთა შემადგენლობიდან, რომლებიც მთლიანად საერთაშორისო ცხოვრებას ტონს აძლევენ. მაშასადამე, ეს სწორია იმ პერიოდისათვის, სანამ მათ მიმართ მოქმედებს მოკავშირეთა გაერთიანებული კონტროლი, რომელიც მიმართულია ამ ქვეყნების აგრესიულობის აღორძინების წინააღმდეგ. მაგრამ ამავე დროს ხელს არ უშლის ამ ქვეყნების, როგორც მშვიდობისმოყვარე დემოკრატიული სახელმწიფოების, განვითარებასა და აღმავლობას. მცირე მნიშვნელობა როდი აქვს ევროპის მომავლისათვის იმ ფაქტსაც, რომ მთელი რიგი ფაშისტური და ნახევრადფაშისტური სახელმწიფოები დემოკრატიულ გზას დაადგნენ და ახლა მიისწრაფვიან მეგობრული ურთიერთობა დაამყარონ მოკავშირე სახელმწიფოებთან. მგონია აშკარაა, რომ არათუ ხელი არ უნდა შევეშალოთ, არამედ საჭიროა ხელი შევეწყყოთ ამ სახელმწიფოებში დემოკრატიულ საწყისთა განმტკიცებას.

არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ მოკავშირე ქვეყნების ბანაკში ომმა საკმაოდ ბევრი ცვლილება გამოიწვია. როგორც წესი, აქ რეაქციულმა ძალებმა მნიშვნელოვანწილად დაჰკარგეს წინანდელი პოზიციები, გზა გაუწმინდეს ძველსა და ახალ დემოკრატიულ პარტიებს. ევროპის მთელ რიგ ქვეყნებში ფანშორციელებულია ისეთი ძირეული სოციალური რეფორმები, როგორც დრომოკმული მემამულური მიწათმფლობელობის ლიკვიდაცია და ხელმოკლე გლეხებისათვის მიწის გადაცემა, რაც ძირს უთხრის რეაქციულ-ფაშისტური ძალების ყოფილ დასაყრდენს და სტიმულს აძლევს დემოკრატიული და სოციალისტური მოძრაობის აღმავლობას ამ ქვეყნებში. ზოგიერთ სახელმწიფოში ახლა დღის წესრიგში დასმულია ისეთი დიდმნიშვნელოვანი ეკონომიური რეფორმები, როგორიცაა მსხვილი მრეწველობის ნაციონალიზაცია, მ-საათიანი საბუთაო დღე და სხვა, რასაც ახალი სულისკვეთება და რწმენა შეაქვს ევროპისა და ევროპის ფარგლებს გარეთ დემოკრატიული მოძრაობის მზარდ რიგებში. რეაქციული პრესის ზოგიერთი ორგანო ცდილობს ამ გაბედული დემოკრატიული რეფორმების გატარება, უმოავრესად, მიაწეროს საბჭოთა კავშირის გაზრდილ გავლენას. ასეთი არგუმენტების უსაფუძვლოება აშკარაა, რამდენადაც ყველასათვის ცნობილია, რომ ევროპის მოწინავე ქვეყნებში ამგვარ პრობლემებს წინააღმდეგობით სწყევტდნენ.

ეს იმას არ ნიშნავს, თითქმის ფაშიზმის ძალები საბოლოოდ იყოს მოსპობილი და შეიძლებოდეს მათ ანგარიში აღარ გავუწიოთ. ჩვენ ყველას წაკითხული გვაქვს სამი სახელმწიფოს ყირიმის დეკლარაცია განთავისუფლებული ევროპის შესახებ. სადაც ნათქვამია: „ევროპაში წესრიგის დამყარება და ნაციონალურ-ეკონომიური ცხოვრების გარდაქმნა მიღწეულ უნდა იქნას ისეთი გზით, რომელიც განთავისუფლებულ ხალხებს საშუალებას მისცემს მოსპონ ნაციზმისა და ფაშიზმის უკანასკნელი ნაშთები და დემოკრატიული დაწესებულებანი შექმნან საკუთარი არჩევით“. კიდევ ბევრი რამ უნდა გაკეთდეს, რათა უზრუნველყოფილ იქნას ყირიმის დეკლარაციის მართებული შესრულება. მაგრამ ეჭვი არ არის, რომ რა უარყოფითი შედეგიც უნდა იყოს, ფაშიზმის წინააღმდეგ ომმა, რომელიც გამარჯვებით დამთავრდა, ბევრი მხრივ შეუწყო ხელი იმას, რომ პოლიტიკური ჰაერი გაწმენდილიყო ევროპაში და ახალი გზები დასახულიყო ანტიფაშისტური ძალების აღორძინებისა და განვითარებისათვის, რაც წინათ არასოდეს არა ყოფილა. ასეთი

მდგომარეობა, უეჭველია, შეეფერება მშვიდობისმოყვარე სახელმწიფოთა ინტერესებს და უნდა ვისურვოთ, რომ ევროპის ხალხებში კიდევ უფრო განმტკიცდეს „ნაციზმისა და ფაშიზმის უკანასკნელი ნაშთების მოსპობის“ საქმეების შეგნება.

საბჭოთა კავშირი მუდამ ერთგულად იცავდა ყველა მშვიდობისმოყვარე სახელმწიფოთა ნორმალური ურთიერთობის განმტკიცების პოლიტიკას. ომის წლებში საბჭოთა კავშირმა მეგობრული ურთიერთობა დაამყარა დიდ ბრიტანეთთან და შეერთებულ შტატებთან, საფრანგეთთან და ჩინეთთან, პოლონეთთან, ჩეხოსლოვაკიასთან და იუგოსლავიასთან, — და ახლა თითქმის ყველა ამ ქვეყანასთან დადებული აქვს მრავალი წლით ხელშეკრულება იმ სახელმწიფოთა მხრივ შესაძლებელი ახალი აგრესიის წინააღმდეგ მოკავშირეობისა და ურთიერთდახმარების შესახებ, რომლებიც მთავარი აგრესორები იყვნენ უკანასკნელ მსოფლიო ომში. ჩვენი მხრივ ყველაფერი კეთდება იმისათვის, რომ ნორმალურ კალაპოტში ჩავაყენოთ და კარგი ურთიერთობა დაეამყაროთ აგრეთვე სხვა ქვეყნებთან, რომლებმაც ხელი აიღეს საბჭოთა კავშირისადმი მტრობისა და უნდობლობის პოლიტიკაზე. ამას ემსახურება ჩვენი ქვეყნის სავაჭრო-ეკონომიური ურთიერთობის განვითარებაც უცხო სახელმწიფოთა სულ უფრო ფართო წრესთან. ძლიერდება კულტურული კავშირები მათთან.

ახლა წყაროებს ომის დროს წარმოშობილი ინგლის-საბჭოთა კავშირ-ამერიკის ანტიჰიტლერული კოალიციის სიმტკიცის შემოწმება. აღმოჩნდება თუ არა ეს კოალიცია ასეთივე ძლიერი და უნარიანი ერთობლივი გადაწყვეტილებებისათვის ახალ პირობებში, როცა ომისშემდგომი პერიოდის სულ ახალ-ახალი პრობლემა წარმოიშობა? ხუთი მინისტრის ლონდონის თათბირის წარუმატებლობა ამის შესახებ ერთგვარ გაფრთხილებას წარმოადგენს. ინგლის-საბჭოთა კავშირ-ამერიკის კოალიციაში სიძნელენი ომის დროსაც იყო. თუმცა ყოველთვის არაერთბაშად. მაგრამ ჰამი სახელმწიფოს კოალიცია პოულობდა მორიგი ამოცანის სწორ გადაწყვეტას დიდი და მცირე სახელმწიფოების მთელი ანტიჰიტლერული კოალიციის ინტერესებისათვის. ამასთანავე ანგარიშს უწევდა დიდი დემოკრატიული სახელმწიფოების თანამშრომლობის შემდგომი განმტკიცების საქმეებს.

ბოლოს, წელს შეიქმნა ახალი საერთაშორისო ორგანიზაცია „გაერთიანებული ერები“. იგი შეიქმნა ინგლის-საბჭოთა კავშირ-ამერიკის კოალიციის ანიციატივით, რითაც მან თავის თავზე აიღო მთავარი პასუხისმგებლობა მისი მომავალი მუშაობის შედეგებისათვის. ჩვენთვის ცხადია, რომ ორგანიზაცია „გაერთიანებული ერები“ არ უნდა ჰგავდეს ერთა ლიგას, რომელიც სრულიად უუნარო აღმოჩნდა აგრესიისათვის წინააღმდეგობის გაწევის საკითხებში და წარმოშობილი აგრესიის წინააღმდეგ ძალთა ორგანიზებაში. ახალი ორგანიზაცია არ უნდა გახდეს აგრეთვე რომელიმე დიდი სახელმწიფოს იარაღი, რადგან საერთო მსოფლიო საქმეებში რომელიმე ერთი სახელმწიფოს ხელმძღვანელი როლის პრეტენზია იმდენადვე უსაფუძვლოა, რამდენადაც მსოფლიო ბატონობის პრეტენზია. მხოლოდ იმ სახელმწიფოთა ერთობლივი ღონისძიებანი, რომლებმაც თავიანთ მსურებზე გადაიტანეს ომის სიმძიმე და უზრუნველპყვეს ფაშიზმზე დემოკრატიული ქვეყნების გამარჯვება, მხოლოდ ასეთი თანამშრომლობა შეუწყობს ხელს ხანგრძლივი მშვიდობიანობის სასარგებლოდ ახალი საერთაშორისო ორგანიზაციის მუშაობას.

წარმატებებს. ამისათვის საკმაო როდია კეთილი სურვილების გამოთქმა. ამასთანავე საჭიროა დავამტკიცოთ, რომ ძალგვიძს ასეთი თანამშრომლობა ყველა მშვიდობისმოყვარე სახელმწიფოთა ინტერესებისათვის. საბჭოთა კავშირი საიმედო დასაყრდენი იყო და კვლავაც იქნება ხალხთა მშვიდობისა და უშიშროების დაცვაში და მზად არის ეს დამტკიცოს არა სიტყვით, არამედ საქმით. (ხანგრძლივი ტაში).

III

საბჭოთა სახელმწიფოს უმადგომი განმტკიცება და საბჭოთა დემოკრატიის განვითარება

გერმანიის წინააღმდეგ ოთხი წლის ომი საბჭოთა სახელმწიფოს მთელი ძალების გამოცდა იყო, საბჭოთა კავშირმა ღირსეულად ჩააბარა ეს გამოცდა. კვლავ და კვლავ აღსრულდა დიდი, უკვდავი ლენინის სიტყვები:

წითელი არმია ოქიდან გამოვიდა გამარჯვებულის დიდებით მოსილი. ომი განმტკიცდა, როგორც შეიარაღებული ძალა, და უფრო ძლიერი გახდა თავისი საბჭოთა საბრძოლო სულსკვეთებით. მისი რიგებიდან ახლა თავიანთ სახლკარს, მშვიდობიან შრომას უბრუნდებიან მილიონობით ადამიანები, რომელნიც ასე საჭირონი არიან კოლმეურნეობებისა, ფაბრიკებისა, ქარხნებისა და მთელი ჩვენი სამშობლოსათვის, რომელიც ახლა შეუდგა სოციალისტური მშენებლობის ახალი აღმავლობის დიად ამოცანათა განხორციელებას. საბჭოთა ხალხი ახლა დარაზმულია თავისი პარტიის გარშემო, როგორც წინათ არასოდეს არ ყოფილა დარაზმული, და ორგანიზებულ რიგებად მიდის წინ ლენინსტალინის პარტიის ხელმძღვანელობით. ეს ჩვენი ბედნიერება იყო, რომ ომის მძიმე წლებში წითელ არმიას და საბჭოთა ხალხს წინ მიუძღოდა საბჭოთა კავშირის ბრძენი და ნაცადი ბელადი დიდი სტალინი. (მქუხარე, ხანგრძლივი ტაში. ყველანი ფეხზე დგებიან). გენერალისმიუს სტალინის სახელით ჩვენი ქვეყნის ისტორიასა და მსოფლიო ისტორიაში შევა ჩვენი აქმიის სახელოვანი გამარჯვებანი. (მქუხარე, ხანგრძლივი ტაში). დიდი ბელადისა და ორგანიზატორის სტალინის ხელმძღვანელობით ჩვენ ახლა შევუდევით მშვიდობიან მშენებლობას, რათა მივალწიოთ სოციალისტური საზოგადოების ძალთა ნამდვილ აყვავებას და გავამართლოთ მთელ მსოფლიოში ჩვენი მეგობრების საუკეთესო იმედები. (ხანგრძლივი ტაში).

ყველამ იცის, თუ როგორ ძლიერ გაიზარდა სსრ კავშირის საერთაშორისო ავტორიტეტი. ეს შესაძლებელი გახდა ჩვენი ქვეყნის სამხედრო, ეკონომიური და პოლიტიკური წარმატებების მეოხებით. ერთი წლის წინათ ამხანაგმა სტალინმა ეს შემდეგი სიტყვებით გამოხატა:

„ისევე, როგორც წითელმა არმიამ პირისპირ ხანგრძლივ და მძიმე ბრძოლაში სამხედრო გამარჯვება მოიპოვა ფაშისტთა ჯარებზე, საბჭო-

თა ზურგის მშრომელებმა პიტლერული გერმანიისა და მის თანამონაწილეთა წინააღმდეგ ორთაბრძოლაში ეკონომიური გამარჯვება მოიპოვეს მტერზე“.

ამხანაგმა სტალინმა აგრეთვე სთქვა: „ომის მსვლელობაში პიტლერელებმა არა მარტო სამხედრო დამარცხება განიცადეს, არამედ მორალურ-პოლიტიკურიც“. ომმა ყველას დაანახვა, თუ როგორ გაიზარდა და განმტკიცდა ჩვენი ქვეყანა სამხედრო-ეკონომიური მხრივ. ომმა არანაკლებ დაგვანახვა ისიც, თუ რა ძლიერ გაიზარდა საბჭოთა კავშირი სხვა ხალხთა თვალში მორალურ-პოლიტიკურად.

ჩვენ განსაკუთრებული ეკონომიური სიძნეეები გადავიტანეთ ომის პირველ წლებში, და მიუხედავად ამისა, ჩვენს ქვეყანას აღმოაჩნდა უნარი უზრუნველყო ჩვენი გმირი არმია ყოველივე იმით, რაც მას სჭირდებოდა, მათ შორის პირველხარისხოვანი შეიარაღებით, რომელიც თავისი ხარისხით მტრის იარაღს სჯობდა. საბჭოთა ადამიანები, რომლებიც ომიანობის დროის გაჭირვებასა და სიღუბნით განიცდიდნენ, მაინც დაუღალავად მუშაობდნენ და ჩვენ სათანადოდ უნდა დავაფასოთ ჩვენი ზურგის მუშაკები, განსაკუთრებით თავდადებული საბჭოთა ქალი და სამშობლოსადმი უსაზღვროდ ერთგული საბჭოთა ახალგაზრდობა. (ხანგრძლივი ტაში). ამის მეორებით ჩვენ შევძელით შეგვენარჩუნებინა ჩვენი ხალხის საარსებო ღონე ომიანობის მძიმე დროს.

მუშათა კლასის მილიონობით შვილი მობილიზებული იყო და ფრონტზე იბრძოდა. მაგრამ ქარხნები და ფაბრიკები განაგრძობდნენ მუშაობას, მათ შეემატათ ახალი კადრები, განსაკუთრებით ქალებისა და ახალგაზრდობის ხარჯზე. ომიანობის წლებში საკმაოდ ბევრი აშენდა ახალი ქარხნები, ელექტროსადგურები, შახტები, რკინიგზის ლიანდაგები, რაც უმთავრესად ჩვენი ქვეყნის აღმოსავლეთ რაიონებში კეთდებოდა. სოციალისტური შეჯიბრება და შრომის ნაყოფიერების ზრდის მისი ახალი ფორმები, მუდამ მოქცეული იყო მოწინავე მუშების და მთელი მუშათა კლასის მზრუნველობის ცენტრში. პროფესიული კავშირები და მუშათა სხვა ორგანიზაციები დაძაბულ ორგანიზატორულ და აღმზრდელობით მუშაობას ეწეოდნენ მუშათა მასებში. მუშები უფრო მეტს მუშაობდნენ, ვიდრე ომამდე. ამის შედეგად გადალახულ იქნა მრავალი სიძნელე.

კოლმეურნე გლეხობამ ომის წლებში გვიჩვენა თავისი პოლიტიკური შეგნებულობა და საკოლმეურნეო ორგანიზებულობა სოფლის მეურნეობაში. გლეხებმა—ქალებმა და კაცებმა—კარგად გაიგეს ახლა თუ რა მნიშვნელობა აქვს სოციალისტურ შეჯიბრებას კოლმეურნეობებში, და ბევრი რამ გააკეთეს იმისათვის, რათა აენაზღაურებინათ ის უდიდესი ზარალი, რომელიც სოფლის მეურნეობას მიაყენა გერმანელ ოკუპანტთა მიერ ჩვენი ქვეყნის ტერიტორიის ნაწილის დროებით დაკავებამ. ყოველივე ამან საშუალება მოგვცა ომის წლები გაგვეტარებინა პურის საიმედო მარაგით და უზრუნველგვეყო აუცილებელი სამრეწველო საწარმოები სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულით. ამ ამოცანის დაძლევა ადვილი როდი იყო, განსაკუთრებით თუ გავიხსენებთ, რომ ჩვენი წითელი არმიის რიგებში მეტწილად კოლმეურნეები არიან.

ომიანობის დროს ჩვენ თავი გავართვიან ფრონტისა და ზურგის ამოცანებს აგრეთვე იმიტომ, რომ საბჭოთა ინტელიგენციამაც მოიხადა თავისი ვა-

ლი სამშობლოს წინაშე. ომმა თვალნათლივ დაგვანახვა, თუ რად იქცა ინტელიგენცია საბჭოთა ხელისუფლების წლებში. უკვე აღარ ისმის ლაპარაკი ძველსა და ახალ ინტელიგენციაზე. ეს პრობლემა თვით ცხოვრებამ მოსხსნა. ინტელიგენციის დიდი უმრავლესობა პატიოსნად და წარმატებით ასრულებს თავის მაღალ მოვალეობას სამეურნეო მუშაობის ორგანიზაციის საქმეში, სპეციალისტთა ახალი კადრების აღზრდის საქმეში, მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაცვისა და კულტურული დონის ამაღლების საქმეში. დიდი კმაყოფილებით შეგვიძლია ახლა ვთქვათ, რომ საბჭოთა ინტელიგენცია ღირსია თავისი ხალხისა და ერთგულად ემსახურება თავის სამშობლოს. (ტაში).

ომიანობის წლებში განმტკიცდა საბჭოთა კავშირის ხალხთა მეგობრობა. ჩვენი მრავალეროვანი სახელმწიფო, მისი ენის, ყოფაცხოვრების, კულტურისა და ისტორიის სხვადასხვაობით, გახდა კიდევ უფრო შემჭიდროებული, და კიდევ უფრო მეტად დაუახლოვდნენ ერთმანეთს საბჭოთა ხალხები. ვერც ერთი სხვა მრავალეროვანი სახელმწიფო ვერ გაუძლებდა იმ განსაცდელს, რაც ჩვენ გაუაღვიტანეთ ომიანობის წლებში. მხოლოდ ჩვენს სახელმწიფოს, სადაც ადგილი არა აქვს ადამიანის მიერ ადამიანის ექსპლუატაციას, სადაც არ არიან ერთმანეთის მოწინააღმდეგე კლასები, ხოლო მუშები; გლეხები და ინტელიგენცია, როგორც თანასწორუფლებიანი მოქალაქენი. განაგებენ როგორც ადგილობრივ საქმეებს, ისე სახელმწიფოსაც, — მხოლოდ ასეთ სახელმწიფოს და არა ძველ თავდაზნაურულ-ვაჭრულ რუსეთს შეეძლო გამკლავებოდა გერმანელთა შემოსევას 1941-1942 მძიმე წლებში, საკუთარი ძალებით დაემარცხებინა გათავზედებული მტერი, გაეძევებინა იგი თავისი ტერიტორიის საზღვრებიდან და, გარდა ამისა, მძლავრი დახმარება აღმოეჩინა სხვა ხალხებისათვის უცხოელ დამპყრობელთაგან მათი განთავისუფლების საქმეში. ჩვენს ქვეყანაში ახლა აღარ არიან ჩაგრულნი ან არათანასწორუფლებიანი ხალხები, რომლებიც ჯერ კიდევ ამ ცოტა ხნია წინათ, ცარიზმის რეჟიმის დროს, კოლონიებისა და ნახევარკოლონიების მდგომარეობაში იმყოფებოდნენ. საბჭოთა სახელმწიფოში ყველა ხალხს მიენიჭებული აქვს დამოუკიდებლობისა და თავისუფალი ნაციონალური განვითარების უფლება, ყველა ხალხი იზრდება მეგობრობისა და ერთმანეთისადმი პატივისცემის სულისკვეთებით, აგრეთვე თავისი ნაციონალური კულტურის განვითარების საქმეში და მთლიანად საბჭოთა სახელმწიფოს შემდგომი აღმავლობის საქმეში ყოველი ხალხის ღონისძიებათა შესაბამისად მისი დამსახურების აღიარების სულისკვეთებით.

ჩვენი ურიცხვი პროფკავშირული, საწარმოო, კულტურული, სასპორტო და მუშათა სხვა ორგანიზაციების აქტიულობაში, კოლმეურნეობების შექმნაში, რომლებიც აერთიანებენ მრავალმილიონიან საბჭოთა გლეხობას საბჭოთა კავშირის მთელს ვრცელ ტერიტორიაზე, ფაბრიკებსა და ქარხნებში, კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში, შახტებში და რკინიგზებზე სოციალისტური შეჯიბრების განუხრელ ზრდაში, — ყოველივე ამაში მოსჩანს აყვავება ნამდვილი სახალხო დემოკრატიზმისა, რომელიც ჩვენ არ გვჭონდა ძველ დროს და რომელიც არ შეიძლება იყოს არცერთ სხვა სახელმწიფოში, სადაც არსებობს დაყოფა მჩაგვრელთა და ჩაგრულთა კლასებად, რასაც უკვე დიდი ხანია ბოლო მოუღო საბჭოთა ხელისუფლებამ ჩვენს ქვეყანაში. ჩვენი ქვეყნის კულტურული ცხოვრების სწრაფ ზრდაში

და იმ ფაქტში, რომ ახლა ინტელიგენცია, როგორც მოწინავე და ყველაზე კულტურული ნაწილი, შეუერთდა თავის ხალხს, რითაც საბჭოთა საზოგადოების მორალურ-პოლიტიკური ერთიანობა უფრო მაღალ საფეხურზე აიყვანა,—ყოველივე ამასი არ შეიძლება არ დავინახოთ ახალი აღმავლობა საბჭოთა დემოკრატიზმისა, რომელიც აღგვაფრთოვანებს ახალი იმედებითა და ჩვენი ქვეყნის მომავლის რწმენით. იმაში, რომ საბჭოებმა უზრუნველყვეს ყველა ხალხისათვის ნაციონალური კულტურის განუხრელი აღმავლობა, ნაციონალური ტალანტების აღზრდისათვის აქტიური ზრუნვა და თანასწორუფლებიან საბჭოთა ხალხებს შორის მზარდი მეგობრობა და ძმური ურთიერთ დახმარება, რაც ძველ რუსეთში არ ყოფილა და ჯერ კიდევ არ არის სხვა ქვეყნებში არც მონარქიის რეჟიმების დროს, არც რესპუბლიკის რეჟიმების დროს,—ამასი ჩვენ ვხედავთ საბჭოთა დემოკრატიის ყოვლისმძლე ძალას, მის უდიდეს მნიშვნელობას ხალხთა ნამდვილი პროგრესული განვითარებისათვის. საბჭოთა დემოკრატიზმის დამარწმუნელმა ძალამ და საგმირო საქმეებისათვის აღმაფრთოვანებელმა საბჭოთა პატრიოტიზმმა განსაკუთრებით იჩინეს თავი ომიანობის წლებში. საბჭოთა ადამიანები ბედნიერი არიან იმით, რომ ოქტომბრის რევოლუციის მეოხებით, რომელმაც იხსნა ჩვენი ქვეყანა მეორეხარისხოვან სახელმწიფომდე დაქვეითებისაგან, განთავისუფლებულ იქნა თავადაზნაურულ-ბურჟუაზიულ-მემამულური რეჟიმით შებოჭილი ძალები ხალხებისა, რომლებმაც საბჭოების ხელისუფლების საფუძველზე მიეცათ განვითარების წინათ არნახული შესაძლებლობა. ამიტომ ვხედავთ ჩვენ ფაშიზმზე გამარჯვებაში აგრეთვე საბჭოთა დემოკრატიის დიდ გამარჯვებას.

ომის მსვლელობაში საბჭოთა ადამიანები ძალიან შორს უნდა წასულიყვნენ თავისი ქვეყნის საზღვრებს იქით. ფაშიზმის ჯიუტმა წინააღმდეგობამ აიძულა ჩვენი ჯარები შესულიყვნენ მთელი რიგი უცხო სახელმწიფოების საზღვრებში, უფრო ახლოს გასცნობოდნენ მათი სოფლებისა და ქალაქების ცხოვრებას და მისულიყვნენ დასავლეთში ისეთ დედაქალაქებამდე, როგორიც არის ვენა, ბუდაპეშტი, ბერლინი. ყველა ამ სახელმწიფოში, მათ შორის იქაც, რომლებიც გუშინ ფაშიზმის მხარეზე იყვნენ, საბჭოთა ადამიანებმა ადვილად იპოვნეს საერთო ენა მშრომელთა კლასებთან და დემოკრატიულ წრეებთან. საბჭოთა ადამიანებს, რა თქმა უნდა, არ შეეძლოთ თავიანთ მეგობრებად ჩაეთვალიათ გუშინდელი მტრები ფაშიზმის მსახურთა ბანაკიდან და საზოგადოების ზედა ფენიდან, რომელსაც მხარს უჭერდა ფაშისტური ხელისუფლება. რა თქმა უნდა, სხვა ხალხთა ყოფაცხოვრების გაცნობა ჩვენს ადამიანებს სარგებლობას მოუტანს და გააფართოებს მათს წარმოდგენას. ყოველ შემთხვევაში საგულისხმოა, რომ საბჭოთა ადამიანები შინ ბრუნდებიან თავისი სამშობლოსადმი და საბჭოთა ხელისუფლებისადმი ერთგულების კიდევ უფრო მხურვალე გრძნობით. (ხანგრძლივი ტაში).

საბჭოთა ხელისუფლება ძლიერია ხალხისადმი თავისი სიახლოვით. პარლამენტური დემოკრატიისაგან განსხვავებით საბჭოთა დემოკრატია ნამდვილი ხალხური ხასიათი აქვს. ამიტომ საბჭოთა სახელმწიფოს, როგორც ახალი ტიპის სახელმწიფოს ახასიათებს ისეთი ამოცანები, რომლებიც უც-

ხოა ძველი ტიპის სახელმწიფოებისათვის. ასე, მაგალითად, საბჭოთა სახელმწიფოს მოვალეობას შეადგენს მთელ მსოფლიოში მშვიდობის ინტერესების დაცვის სულისკვეთებით, ხალხთა შორის მეგობრობისა და თანამშრომლობის დამყარების სულისკვეთებით ხალხთა პოლიტიკური აღზრდის ამოცანები, რაც არამც თუ არ გამოირიცხავს, არამედ, პირიქით, გულისხმობს ახალი აგრესიის მომზადებისა და ფაშიზმის აღორძინებას ყოველგვარი ცდის გამოძლევისათვის აუცილებლობას, რის დავიწყებაც არ შეიძლება ომის შემდგომ წლებშიაც. საბჭოთა კონსტიტუციით დანაშაულად ითვლება რასებსა და ერებს შორის მტრობის ქადაგება, ანტისემიტიზმი და სხვა, ისევე როგორც შეუწყნარებელია ჩვენს პრესაში მკვლელობის, ძარცვისა და ადამიანის მიმართ ძალადობის შექება. ასეთი „შეზღუდვები“ საბჭოთა დემოკრატიის პირობებში ისევე ბუნებრივია, როგორც, სამწუხაროდ, ბუნებრივია ზოგიერთი სახელმწიფოსათვის სწორედ ამის საწინააღმდეგო ამბები.

ზოგიერთ ქვეყანაში სიტყვისა და პრესის თავისუფლება ჯერ კიდევ ისე ესმით, რომ ფაშიზმის მოსყიდულ მსახურთ ნიღბის გაკეთებაც კი არა სჭირდება, რათა გასწიონ აგრესიისა და ფაშიზმის აღვირახსნილი პროპაგანდა, თუმცა მსოფლიოს ყველა ნაწილის ხალხებმა უკვე კოლოსალური მსხვერპლი გაიღეს თავიანთი სისხლითა და გაქირვებით იმის გამო, რომ წინათ დაუშვეს მსოფლიო აგრესიისა და ფაშიზმის თარეში. ყველა სახელმწიფოს როდი ძალუძს იკისროს ხალხის პოლიტიკური აღზრდის ამოცანა, ზოლო როცა ფაშისტური სახელმწიფოები ხელს ჰკიდებდნენ ამ საქმეს, მათ სხვა არაფერი გამოსდიოდათ, გარდა ხალხის სულიერ ცხოვრებაზე, კულტურასა და უფლებებზე ძალადობისა. საბჭოთა დემოკრატიის უპირატესობანი განსაკუთრებით თვალსაჩინოდ დაამტკიცა საბჭოთა კავშირმა ომიანობის წლებში. სსრ კავშირმა გამოიარა ომის განსაცდელის ქარტეცხლი და კიდევ უფრო განმტკიცდა, როგორც ნამდვილად ხალხური სახელმწიფო. როგორც ცნობილია, ხალხის პოლიტიკური აღზრდის საქმისათვის ჩვენს ქვეყანაში განსაკუთრებული პასუხისმგებლობა ბოლშევიკურ პარტიას აკისრია. ამ საქმეში წარმატებებს, უწინარეს ყოვლისა, ჩვენ უნდა ვუმაღლოდეთ ჩვენს დიად პარტიას. ამიტომაც საბჭოთა ხალხი ღრმა აზრს აძლევს სიტყვებს ბოლშევიკური პარტიის ბელადის შესახებ, როცა მადლობითა და დიდი სიყვარულით ამბობს: „ჩვენი მასწავლებელი, ჩვენი მამა, ჩვენი ბელადი—ამხანაგი სტალინი“. (მქუხარე ხანგრძლივი ოვაცია. ყველანი ფეხზე დგებიან).

ჩვენ ვუახლოვდებით სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს ახალ არჩევნებს. ახალი საყოველთაო არჩევნები ჩატარდება ყველა იმ განსაცდელის შემდეგ, რაც საბჭოთა სახელმწიფომ დიდ სამამულო ომში გამოიარა. ჩვენი ხალხი საარჩევნო ყუთებთან მივა ამ წლებში დაგროვებული უდიდესი პოლიტიკური გამოცდილებით, მას შემდეგ, რაც ბევრი იფიქრა თავისი სამშობლოს ბედის შესახებ, ევროპისა და მთელი მსოფლიოს ამბების შესახებ. ბოლშევიკური პარტია საბჭოთა უპარტიო აქტივის ფართო წრეებთან ერთად ემზადება ამ არჩევნებისათვის; იგი მასში ხედავს საბჭოთა დემოკრატიის უმნიშვნელოვანეს გამოვლინებას და ჩვენი ხალხის დარაზმვისა და საბჭოთა სახელმწიფოს შემდგომი განმტკიცების კიდევ ერთ მძლავრ საშუალებას.

IV

მშვიდობიან მშენებლობაზე გადასვლა და ჩვენი ამოცანები

ჩვენი ქვეყანა მშვიდობიან მშენებლობაზე გადავიდა. მთელი ხალხის წინაშე ახალი დიდი ამოცანები დაისახა.

ჩვენ, რა თქმა უნდა, საჭირო ყურადღებას დავეთვით სსრ კავშირის შემადგენლობაში შემოსულ ახალ ტერიტორიებსაც. როგორც ცნობილია, ჩვენს ქვეყანაში შემოჭრილმა მტერმა ხელი შეგვიშალა სათანადო ყურადღება დაგვეთხო დასავლეთ უკრაინისა და დასავლეთ ბელორუსიის მოწყობისათვის, რომლებიც ომამდე სულ ცოტა ხანს იმყოფებოდნენ საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში. ახლა, პოლონეთთან დადებული ხელშეკრულებით, დადგენილია საბჭოთა კავშირ-პოლონეთის ახალი საზღვარი. ამის შედეგად ბელორუსებით დასახლებული მთელი ტერიტორიები საბოლოოდ გაერთიანებულია ერთიან საბჭოთა ბელორუსიად, რომელსაც შეუძლია მტკიცედ იაროს წინ თავისი თავისუფალი ეროვნული განვითარების გზით. როგორც ცნობილია, ჩეხოსლოვაკიასთან დადებული ხელშეკრულების მიხედვით, იმერკარპატის უკრაინაც ბოლოს ჩვენი სახელმწიფოს შემადგენლობაში შევიწიდა, და ახლა საბჭოთა უკრაინა მთლიანად აერთიანებს უკრაინის ყველა ტერიტორიას, რაზეც საუკუნეობით ოცნებობდნენ ჩვენი უკრაინელი ძმები. რუმინეთთან დადებული ხელშეკრულებით საბჭოთა მოლდავეთმა აგრეთვე მთლიანად გააერთიანა მოლდაველებით დასახლებული ტერიტორიები, რაც მისი შემდგომი ეროვნული განვითარების ფართო შესაძლებლობას იძლევა. ჩვენი ქვეყნის დასავლეთი საზღვარი გაფართოვდა აგრეთვე საბჭოთა კავშირისათვის კენიგსბერგის ოლქის შემოერთებით, რამაც კარგი გაუყინავი ნავსადგური შეგვძინა ბალტიის ზღვაში. ბალტიისპირეთში აღდგენილი არიან საბჭოთა ლიტვა, საბჭოთა ლატვია, საბჭოთა ესტონეთი. ასეთია ჩვენი ახლანდელი დასავლეთი საზღვრის მოხაზულობა, რასაც უდიდესი მნიშვნელობა აქვს საბჭოთა კავშირის უშიშროების უზრუნველყოფის თვალსაზრისით.

ჩრდილო-დასავლეთში ჩვენ აღვადგინეთ ჩვენი საზღვარი ფინეთთან საბჭოთა კავშირ-ფინეთის 1940 წლის საზავო ხელშეკრულების შესაბამისად. გარდა ამისა, ჩრდილოეთში საბჭოთა კავშირს დაუბრუნდა პეჩენგის (პეტსამოს) რაიონის ტერიტორია.

დასასრულ შორეული აღმოსავლეთის შესახებ. აქ საბჭოთა კავშირის ხელში გადმოდის სახალინის სამხრეთი ნაწილი და კურილის კუნძულები, რასაც უდიდესი მნიშვნელობა აქვს აღმოსავლეთში საბჭოთა კავშირის უშიშროებისათვის. ბოლოს უნდა გავიხსენოთ ჩვენი სახელმწიფოს უფლებათა აღდგენა მანჯურიის ჩკინიგზაზე, აგრეთვე ჩვენი უფლებების აღდგენა პორტ-არტურის და დანლის რაიონებზე მანჯურიის სამხრეთ ნაწილში.

ყველა ამ რაიონს, აგრეთვე ფინეთის ტერიტორიაზე პორკალა-უდემი ჩვენი სამხედრო-საზღვაო ბაზის რაიონს უნდა დავეთვოთ სათანადო ყურადღება და, რამდენადაც საჭირო შეეხება ახალ საბჭოთა ტერიტორიებს — მათ გაძლიერებული ყურადღება დასჭირდებათ ჩვენი სახელმწიფოს მხრივ.

ჩვენ, რაც შეიძლება მალე, უნდა გადაწყვიტოთ გადაუდებელი ამოცანები იმ საბჭოთა ტერიტორიების მიმართ, რომლებიც მტრის არმიების მიერ დროებით იყო ოკუპირებული. გერმანელებმა ბევრი გაჩანაგებული ქალაქი, ათასობით დანგრეული, გაძარცვული სოფელი და დაბა დასტოვეს. დამ-

ყრობთა განდევნილთაგან აქ ყველგან დაიწყო აღდგენითი მუშაობა. მაგრამ ჯერჯერობით გაკეთებულია საქმის მხოლოდ ნაკლები ნაწილი. მთელმა საბჭოთა ხალხმა, ყველა საბჭოთა რესპუბლიკამ იმისაკენ უნდა მიმართოს ღონისძიებანი, რომ დაეხმაროს ამ რაიონების სამეურნეო და კულტურული ცხოვრების უსწრაფეს და სრულ აღდგენას. ფაბრიკა-ქარხნების აღდგენა, კოლმეურნეობების, მანქანა-ტრაქტორთა სადგურების, საშოთა მეურნეობების, სკოლებისა და საავადმყოფოების აღდგენა, ბინების აღდგენა, რათა ამ ადგილების ყოველი ქალაქისა და სოფლის მცხოვრებს ექლავ ექნეს სახლ-კარი და მოაწყოს თავისი ოჯახი.—ყოველივე ეს ჩვენი გადაუღებელი საქმეა.

იმ ადამიანებისათვის ზრუნვა, რომლებიც ოპობდნენ და ახლა არმიიდან შინ ბრუნდებიან, აგრეთვე ინვალიდებისათვის, წითელი არმიის მეომართა დაობლებული ოჯახებისათვის ზრუნვა საბჭოთა და პროფკავშირული, პარტიული და კომკავშირული ორგანიზაციების, აგრეთვე კოლმეურნეობათა და მათი სოფლის ორგანიზაციების უმნიშვნელოვანეს მოვალეობად უნდა ითვლებოდეს. ყველაფერი უნდა გავაკეთოთ იმისათვის, რომ წარმატებით განვახორციელოთ ეს პასუხისმგებელი ამოცანა და რაც შეიძლება მალე მოვიშუშოთ ომით მოყენებული ჭრილობები. ასეთია კიდევ ერთი გადაუღებელი ამოცანა.

ახლავე უნდა მოვეიდოთ ხელი სახალხო მეურნეობის აღმავლობის ძირეული ამოცანის გადაწყვეტას, რათა რამდენიმე წლის განმავლობაში მნიშვნელოვნად გადავაქარბოთ ჩვენი ქვეყნის სამეურნეო განვითარების ომამდელ დონეს და უზრუნველყოთ მთელი მოსახლეობის ცხოვრების დონის მნიშვნელოვანი ამაღლება. ეს არის დედააზრი პარტიისა და მთავრობის ამასწინათ გამოქვეყნებული გადაწყვეტილებისა სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობის აღდგენისა და განვითარების 1946-1950 წლების ხუთწლიანი გეგმის, აგრეთვე რკინიგზის ტრანსპორტის აღდგენისა და განვითარების სათანადო გეგმის შემუშავების შესახებ. ჩვენმა ხალხმა კარგად იცის ძალა სტალინური ხუთწლეულებისა, რომლებმაც ჩვენი სახელმწიფოს ძლიერება შეჰქმნეს და ჩვენი გამარჯვება უზრუნველჰყვეს. ჩვენ გვესაჭიროება მძიმე მრეწველობის ახალი აღმავლობა, რათა ქვეყანა უზრუნველყოთ ლითონით, ქვანახშირით, ნავთით, ორთქლმავლებით, ვაგონებით, ტრაქტორებით, სასოფლო-სამეურნეო მანქანებით, ავტომობილებით, სხვადასხვა გემებით, ელექტროსადგურებითა და მრავალი სხვა მოწყობილობით. სოფლებისა და ქალაქების მოსახლეობა მოელის ფართო მოხმარების საქონლის მნიშვნელოვან გადიდებას, აგრეთვე კვების პროდუქტებით მომარაგების გაუმჯობესებას. კოლმეურნეობათა საჭიროებისა და სოფლის მეურნეობის მოთხოვნილების დაკმაყოფილების საკითხი ახლა განსაკუთრებით მომწიფებულია. ჩვენი კულტურული მოთხოვნილება გაიზარდა და გაცილებით უფრო მრავალმხრივია. ვერც ერთი წუთით ვერ დავივიწყებთ აგრეთვე ჩვენს დიდ მოვალეობას იმ მხრე, რომ ჯეროვნად უზრუნველყოთ ჩვენი ქვეყნის თავდაცვის საჭიროება, წითელი არმიის საჭიროება და სამხედრო-საზღვაო ფლოტის საჭიროება. ჩვენში არ არის და არც იქნება უმუშევრობა. ჩვენს ქვეყანაში სამუშაო ყველას აქვს. რადგან ჩვენი სახელმწიფო მშრომელთა სახელმწიფოა. ჩვენ მეტი უნდა ვიფიქროთ იმაზე, თუ როგორ მოვაწყოთ უფრო სწორად შრომა მრეწველობაში, სოფლის მეურნეობაში, ტრანსპორტზე და ყველა ჩვენს დაწესებულებაში, რათა საბჭოთა ადამიანს შრომის

ნაყოფიერებამ და მისი მუშაობის ხარისხმა საუკეთესო შედეგი მოგვცეს.

მაღალი ტექნიკისა და წარმოებაში მეცნიერების ფართო გამოყენების ჩვენს ხანაში, როცა უკვე შესაძლებელი გახდა აგრეთვე ატომის ენერგიისა და სხვა დიდი ტექნიკური აღმოჩენების გამოყენება, სამეურნეო გეგმებში უპირველესი ყურადღება უნდა დაეთმოს ტექნიკის საკითხებს, ჩვენი მრეწველობის ტექნიკური დონის ამაღლებას და მაღალკვალიფიციურ ტექნიკური კადრების შექმნის საკითხებს. ჩვენ უნდა გამოვიყენოთ თანამედროვე მსოფლიო ტექნიკის მიღწევები მრეწველობისა და სახლხო მეურნეობის ყველა დარგში და უზრუნველყოთ პირობები საბჭოთა მეცნიერებისა და ტექნიკის ყოველმხრივი წინსვლისათვის. მტერმა ხელი შეუშალა ჩვენს მშვიდობიან შემოქმედებითს მუშაობას, მაგრამ ჩვენ ყოველივეს ავინაზღაურებთ, როგორც საჭიროა, და მივალწევთ ჩვენი ქვეყნის ყვავებას, ატომის ენერგიაც გვექნება და ბევრი სხვა რამეც. (მქუხარე ხანგრძლივი ტაში. ყველანი ფეხზე დგებიან).

მაშ ხელი მოვიკიდოთ ამ ამოცანების განხორციელებას მთელი ჩვენი დაუშრეტელი ბოლშევიკური ენერგიით, საბჭოთა ადამიანების მთელი მძლავრი ენერგიით. მოდით ვიმუშაოთ ისე, როგორც გვასწავლის ამხანაგი სტალინი! (მქუხარე ტაში).

ბოლოს, ჩვენი საგარეო-პოლიტიკური ამოცანების შესახებ. საბჭოთა კავშირი მუდამ პირველ ადგილზე აყენებდა ზრუნვას სხვა ქვეყნებთან მშვიდობისა და თანამშრომლობისათვის, საკოველთაო მშვიდობისა და საქმიანი საერთაშორისო ურთიერთობის განვითარების სასარგებლოდ. სანამ ჩვენ „სახელმწიფოთა სისტემაში“ ვცხოვრობთ და ლ. შიზმისა და იმპერიალისტური აგრესიის ფესვები საბოლოოდ არ ამოძრკულა, არ უნდა შესუსტუნეს სიფხიზლე მშვიდობის შესაძლებელ ახალ დამრღვევთა მიმართ, ხოლო მშვიდობისმოყვარე სახელმწიფოთა თანამშრომლობის განმტკიცებისათვის ზრუნვა წინანდებურად ჩვენი უმნიშვნელოვანესი მოვალეობა იქნება.

გაუმარჯოს საბჭოთა ხალხს—გამარჯებულ ხალხს, მის წითელ არმიასა და სამხედრო-საზღვაო ფლოტს! (ხანგრძლივი ტაში).

დღეგრძელობდეს და ჰყვავოდეს ჩვენი დიდი სამშობლო, ოქტომბრის რევოლუციის სამშობლო! (მქუხარე ტაში).

გაუმარჯოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირს მთავრობას! (მქუხარე ხანგრძლივი ტაში).

გაუმარჯოს ლენინ-სტალინის პარტიას, ჩვენი გამარჯვებების სულისამდგმელსა და ორგანიზატორს! (მქუხარე ხანგრძლივი ტაში).

გაუმარჯოს საბჭოთა ხალხის ბელადს—დიდ სტალინს! (მქუხარე, ხანგრძლივი ტაში, რომელიც ოვაციად იქცევა. ყველანი ფეხზე დგებიან. შეძახილები: „დიდ სტალინს—ვჟა!“).

პროვინციური საგანგებო

განცხადება

სააგინაციო-პროპაგანდისტული მუშაობა სსრკ- კავშირის უმაღლესი საბჭოს პარკინგებისათვის გზადების დღეები

დღითი დღე სულ უფრო ფართოდ ჩაღდება მზადება სსრკ კავშირის უმაღლესი საბჭოს არჩევნებისათვის, რაც ჩვენი ქვეყნის ცხოვრებაში უნიშვნელოვანეს პოლიტიკურ მოვლენას წარმოადგენს. ორი თვე-ღა დარჩა არჩევნების ღირსშესანიშნავ დღემდე—1946 წლის 10 თებერვლამდე.

არჩევნებისათვის მზადება პარტიული ორგანიზაციების წინაშე უაღრესად საპასუხისმგებლო ამოცანები დაყენა სააგინაციო-პროპაგანდისტული მუშაობის დარგში. მასობრივ-პოლიტიკურ მუშაობაში ჩაბმულ უნდა იქნას მოსახლეობის ყველა ფენა. რაც მოითხოვს დიფერენცირებულ მიდგომას თვითუფრო ფენის მოთხოვნილებათა შესაბამისად.

პარტიული ორგანიზაციების სააგინაციო-პროპაგანდისტული მუშაობის ძირითად ამოცანას წარმოადგენს იმის ღრმა ახსნა-განმარტება, თუ რა არის სსრკ კავშირის სტალინური კონსტიტუცია, რა არის საბჭოთა სახელმწიფოს უძლეველი ძალის წყაროები, სახელმწიფოსი, რომელმაც მსოფლიოში უდიდესი გამარჯვება მოიპოვა სამამულო ომში, იმის ახსნა-განმარტება, თუ რა უპირატესობანი აქვს სოციალისტურ წყობილებას, რომელიც მსოფლიოში ყველაზე მოწინავე ჭეშმარიტად სახალხო დემოკრატიაზე დაფუძნებული.

ღენინი ამბობდა, საბჭოთა ხელისუფლება „მილიონჯერ უფრო დემოკრატიულია ყველაზე დემოკრატიულ ბურჟუაზიულ რესპუბლიკასთან შედარებით“. დიდმა ოქტომბრის სოციალისტურმა რევოლუციამ შექმნა სახელმწიფოს ახალი ტიპი—სოციალისტური სახელმწიფო, რომელშიც მშრომელთა დემოკრატიული უფლებანი ისტორიაში პირველად გახდნენ ჭეშმარიტ რეალობად.

„ბურჟუაზიული კონსტიტუციები,—ამბობს ამხანაგი სტალინი,—ჩვეულებრივ სჯერდებიან მოქალაქეების ფორმალურ უფლებათა ფიქსირებას და არ ზრუნავენ ამ უფლებათა განხორციელების პირობებზე, მათი განხორციელების შესაძლებლობაზე, მათი განხორციელების საშუალებებზე. ლაპარაკობენ მოქალაქეთა თანასწორობაზე, მაგრამ ავიწყდებათ, რომ არ შეიძლება ნამდვილი თანასწორობა მეპატრონესა და მუშას შორის, მემამულესა და გლეხს შორის, თუ პირველთ აქვთ სიმდიდრე და პოლიტიკური წონა საზოგადოებაში, ხოლო მეორენი მოკლებული არიან ერთსაც და მეორესაც, თუ პირველნი წარმოადგენენ ექსპლოატატორებს, ხოლო მეორენი—ექსპლოატირებულთ...“

საბჭოთა წყობილების უპირატესობათა მთელი უდიდესი მნიშვნელობის თვალსაჩინო, უბრალო და დამაჯერებელი მაგალითებით ჩვენება პრო-

მაგანდისტისა და აგიტატორის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა საარჩევნო კამპანიაში.

საჭიროა უამბოთ ამომრჩეველს საბჭოთა სახელმწიფოს ძალის მძლავრად წყაროების შესახებ, ეუჩვენოთ როლი ლენინ-სტალინის პარტიისა—გერმანელ ფაშისტ დამპყრობთა წინააღმდეგ საყოველთაო სახალხო ბრძოლის სულისჩამდგმელისა და ორგანიზატორისა, როლი და მნიშვნელობა სსრ კავშირის ზალხთა მეგობრობისა, რომელიც სამამულო ომის მძიმე განსაცდელში კიდევ უფრო განმტკიცდა და გამოიწრთო. ამ საუბრებში წითელ ზოლად უნდა იყოს გატარებული ის აზრი, რომ დიდ სამამულო ომში მოპოვებული გამარჯვება არის გამარჯვება ჩვენი სახელმწიფოს გაცილებით უფრო მოწინავე პოლიტიკური, ეკონომიური და კულტურული ორგანიზაციისა, რომელმაც ნათელი გამოხატულება პოვა სტალინური კონსტიტუციაში, იგი არის გამარჯვება სოციალისტური დემოკრატიისა, რომელიც ოქტომბრის სოციალისტურმა რევოლუციამ წარმოშვა.

თვითელი პროპაგანდისტისა და აგიტატორის წინაშე იმლება ფართო ასპარეზი შემოქმედებითი ინიციატივისა და თვითმოქმედების გამოჩენისათვის. საჭიროა ცოცხლად და ნათლად ავაგოთ საუბარი ან მოხსენება, გამოვიყენოთ მრავალფეროვანი მასალა, რასაც ასე უხვად გვაძლევს თანამედროვე ვითარება.

საქართველოს პარტიული ორგანიზაციები დიდ ორგანიზაციულსა და მსოფრივ ახსნა-განმარტებითს მუშაობას ეწევიან სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს არჩევნების მომზადების საკითხებზე.

მშრომლებმა კავშირის საბჭოს და ეროვნებათა საბჭოს არჩევნების ჩაოლქო საარჩევნო კომისიების შემადგენლობაში წამოაყენეს ჩვენი ფაბრიკა-ქარხნების, საბჭოთა მეურნეობებისა და კოლმეურნეობების შემოწმებული, მოწინავე ადამიანები, ინტელიგენციის საუკეთესო წარმომადგენლები. საქართველოს სს რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის ბრძანებულებით უკვე დამტკიცებულია ამ საარჩევნო კომისიების შემადგენლობა; მთავრდება მშრომელთა წარმომადგენლების წამოყენება საუბნო საარჩევნო კომისიებშიც.

მთელი ეს ორგანიზაციული მუშაობა შეხამებული უნდა იყოს ამომრჩეველთა შორის ფართო პოლიტიკური აგიტაციის გაშლასთან, მისი ყველაზე უფრო ქმედითი ფორმების გამოყენებასთან.

მოვიყვანოთ რამდენიმე მაგალითი ზოგიერთი რაიონის შესახებ, რომლებზედაც რედაქციას სათანადო მასალა გააჩნია.

საქართველოს კ. პ. (ბ) მახარაძის რაიონში სათანადო ყურადღებას უთმობს აგიტატორებისათვის ცოცხალი, საინტერესო მასალის წინასწარ ორგანიზებას, რაც უეჭველია ამაღლებს მასებში საარჩევნო აგიტაციის ზარისხს. აქ აგიტატორები აღჭურვეს ადგილობრივი ცხოვრებიდან აღებული მასალებით, რომლებიც სტალინური კონსტიტუციის ცალკე მუხლების ნათელ ილუსტრაციას წარმოადგენენ.

აი, მაგალითად, მახარაძის რაიონის აგიტატორთა დასახმარებლად შერჩეული ფაქტები, რომლებითაც ილუსტრირებულია კონსტიტუციის მე-6 მუხლი: „მიწა, რომელიც კოლმეურნეობებს უჭირავთ, ემაგრება მათ უსასაძიდლო და უვადო სარგებლობაში, ესე იგი სამუდამოდ“.

„საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე 50 ათასი ჰექტარი მიწიდან ახლანდელი რაიონის ტერიტორიაზე გლეხები ჰფლობდნენ 10 ათას ჰექტარზე ცოტა მეტს. მიწის ძირითადი მასივები თავად-აზნაურობას ეკუთვნოდა.

ახლა რაიონში შექმნილია 40 კოლმეურნეობა. მათ სამუდამო სარგებლობაში სახელმწიფო აქტით მიმაგრებული აქვთ 45.590 ჰექტარი ყველაზე უფრო ვარგისი მიწა. 5 ათას ჰექტარამდე უკავიათ საბჭოთა მეურნეობებს.

მახარაძელი კოლმეურნეები შემღებულად ცხოვრობენ. 40 სასოფლო-სამეურნეო არტელიდან ოცდათერთმეტს აქვს მილიონ მანეთზე მეტი შემოსავალი, ხოლო სოფ. ნატანების ლ. პ. ბერიას სახელობის არტელი წელიწადში 6 მილიონამდე შემოსავალს იღებს.

ჯერ კიდევ ათი წლის წინათ ძირითადი კულტურა იყო სიმინდი. ახლა კოლმეურნეობებში 15 ათასამდე ჰექტარი უკავიათ ციტრუსთა პლანტაციებს, ჩაის, ტუნგოს, ხეხილის ბაღებს.

სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადასამუშავებლად რაიონში არის ჩაის 7 ფაბრიკა, აბრეშუმის ძაფსართავი ფაბრიკა, ციტრუსთა სამი პაცილიონი და სხვა საწარმოები“. ეს თვალსაჩინო ფაქტები უფრო ადვილი და სამახსოვრებელია, ისინი უფრო დამაჯერებელია, ვიდრე რომელიც უნდა იყოს ზოგადი დებულება.

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს არჩევნებთან დაკავშირებით, თელავის რაიონში საგრძნობლად გაიშალა, როგორც ორგანიზაციული, ისე საპროპაგანდო და სააგიტაციო მუშაობა. პარტიის რაიონული კომიტეტის პროპაგანდისტებმა ყველა სასოფლო საბჭოში აგიტაციური ჯგუფების ხელმძღვანელების, აგიტატორების, გამგეებისა და აგიტატორებისათვის ჩატარეს ლექცია თემაზე: „საბჭოთა საარჩევნო დებულება“. თელავში ჩატარდა ახალგაზრდა ამომრჩეველთა საქალაქო შეკრება. პარტიული კაბინეტის წევმბრისა და დეკემბრის გეგმაში დიდი ადგილი აქვს დათმობილი ისეთ აქტუალურ თემებს, როგორცაა: „სსრ კავშირის სახელმწიფოებრივი წყობილება“, „საბჭოთა საარჩევნო სისტემა“, „საბჭოთა მოქალაქის უფლება-მოვალეობა“, „სოციალისტური და ბურჟუაზიული დემოკრატიზმი“ და სხვ.

მოლტოვის რაიონის (თბილისი) საწარმოებსა, სასწავლებლებსა, არტელებსა და დაწესებულებებში ახალგაზრდა ამომრჩევლებს შორის გაიშალა მუშაობა სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს არჩევნებისათვის მოსამზადებლად. რაიონის საწარმოებში ახალგაზრდა ამომრჩევლებისათვის ჩატარებულა ლექციები შემდეგ თემებზე: „საბჭოთა საარჩევნო სისტემა ყველაზე დემოკრატიული სისტემაა მთელს მსოფლიოში“, „სტალინური კონსტიტუცია“ და სხვ. რაიონის ბევრი მოსწავლე ემზადება რა არჩევნებისათვის, აქტიურად მონაწილეობს მოსახლეობაში, ყოფილ საარჩევნო უბნებში, აგიტატორებში წარმოებულ მუშაობაში.

პარტიის რაიონული კომიტეტის, პარტკაბინეტში გამოყოფილი კომკავშირის ოთახი, რომელშიც შეჩურჩულია მასალები და ლიტერატურა მომავალი არჩევნებისათვის. კვალიფიციური კონსულტანტები ჯგუფურ და ინდივიდუალურ კონსულტაციას უწევენ კომკავშირელ აგიტატორებს. პარტიის რაიონის აგიტაციისა და პროპაგანდის განყოფილებამ კომკავშირის რაიონ-

ნულ კომიტეტთან ერთად ჯგუფური კონსულტაცია ჩატარა კომპაგშირელი აგიტატორებისათვის.

ცხკაიას აღნიშნოს მოლოტოვის რაიონში ახალგაზრდა ამომრჩეველთა შორის წარმოებულ მუშაობაში არსებული ნაკლოვანებებიც. ფეხსაცმელის № 3 ფაბრიკაში, არტელ „წითელ მკერავში“ ახალგაზრდობისათვის სტალინური კონსტიტუციის, საბჭოთა საარჩევნო კანონის განსამარტებელი მუშაობა ფორმალურად სწარმოებს. მცირე რაოდენობით ტარდება მოხსენებები თემებზე, რომელიც ეხება ჩვენი სამშობლოს ძალისა და ძლიერების წყაროებს, საბჭოთა სახელმწიფოს ბუნებას. მოწყობილი არ არის ახალგაზრდობაში სააგიტაციო-მასობრივი მუშაობის გამოცდილების გაზიარება.

ჩვენს პრესაში უკვე აღნიშნული იყო, რომ აგიტოლექტივების ხელმძღვანელებთან რაიონული პარტკაბინეტების მუშაობაში ჯერ კიდევ დიდია ფორმალიზმი. ზოგჯერ აგიტოლექტივების ხელმძღვანელთა სემინარის მეცადინეობა არსებითად არაფრით არ განსხვავდება აგიტატორების რიგითი სემინარის მეცადინეობისაგან. რაიონული სემინარის მუშაობის ამ ნაყუს სამართლიანად უჩივიან მოლოტოვის რაიონის მთელი რიგი საწარმოების აგიტოლექტივა ხელმძღვანელები.

ცხკაიას რაიონის 27 საარჩევნო უბანს მომსახურებას უწევს 559 აგიტატორი. უმაღლესი საბჭოს არჩევნების საკითხებთან დაკავშირებულ თემებზე რაიონში ღღემავე 18 ლექცია და მოხსენება იქნა ჩატარებული. რაიონის პარტკაბინეტი აქტიურ მონაწილეობას არ ღებულობს წინასაარჩევნო მუშაობაში. მის სამუშაო გეგმაში საარჩევნო კანონის შესახებ გათვალისწინებული ლექცია და მოხსენება (დეკემბერში 5 ლექცია) არ არის საკმარისი. კიდევ მეტი, პარტკაბინეტში არ მუშაობენ კონსულტანტები და სრულებით არ სწარმოებს ინდივიდუალური კონსულტაცია. ოქტომბრისა და ნოემბრის თვეში სრულიად არ ჩატარებულა ჯგუფური კონსულტაცია.

ცხკაიას რაიონის ზოგიერთ სასოფლო საბჭოში დაწესებულია ერთიანი ღღე და საათი აგიტატორების მიერ საარჩევნო უბნებში საუბრების ჩატარებისათვის. მაგალითად, მენჯის სასოფლო საბჭოში შემავალ ყველა აგიტატორებისათვის დაწესებულია ყოველი კვირის მხოლოდ სამ ღღეს მუშაობა. ისიც საღამოს შვიდ საათიდან. ეს მანერ პრაქტიკა, ცხადია თუ როგორ ზღუდავს აგიტატორის ყოველდღიურ საქმიანობას. საერთოდ ცხკაიას რაიონში არჩევნებისათვის მზადებაში არსებულ მიღწევებთან ერთად არის საგრძნობი ნაკლი, რაც საქ. კ. პ. (ბ) ცხკაიას რაიონში ღროზე უნდა გამოავლინოს და გამოასწოროს.

საარჩევნო კამპანიის ღღეებში დიდი როლი უნდა შეასრულოს რადიო, ბევრ საწარმოს აქვს საკუთარი რადიოკვანძი. მაგრამ ამ დიდ შესაძლებლობებს ძლიერ სუსტიად იყენებენ.

პარტიული ორგანიზაციები საკმაოდ არ უყვირდებიან ადგილობრივ რადიოგადაცემათა შინაარსს, არ ცდილობენ გამოიყენონ ისინი საარჩევნო კანონის პრინციპებისათვის, ასეა, კერძოდ, იმ ქარხანაში, რომლის დირექტორია ამჟამადი სალაძე.

საინტერესოა რადიომაღწეველობის ცდა თბილისის ავტოსარემონტო ქარხანაში. აქ აღდგენილია კარგად მოწყობილი გადამცემი, რადიოკვანძის მუშაობა, რამაც შესაძლებელი გახდა ყველა უმნიშვნელოვანესი საამქროს და საღვურის რადიოფიცირება.

რადიოკვანძს ფართოდ იყენებენ ქარხნის კოლექტივს შორის საარჩევნო კანონის პროპაგანდაში. მიკროფონთან გამოდიან პარტიული ორგანიზაციის მიერ გამოყოფილი კონსულტანტები, საუკეთესო აგიტატორები.

ქარხნის საერთო საცხოვრებელიც რადიოფიციურებულია, და ქარხნის რადიოკვანძის საშუალებით მოწყობილ რადიოგადაცემებს უდიდესი ინტერესით მსმენენ დიასახლისები და სამუშაო ღლის დამთავრების შემდეგ სახლში დაბრუნებული ქარხნის მუშაკები.

როგორც ცნობილია, არაუგვიანეს 45 დღისა არჩევნებამდე უნდა შეიქმნას საარჩევნო უბნები, რომლებსაც არჩევნების დროს განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვთ. აქ სწარმოებს საარჩევნო ბიულეტენების მიღება, არჩევნებამდე 30 დღით ადრე საყოველთაო გასაცნობად გამოიქცევა ამომრჩეველთა სიები.

აქედან გასაგებია თუ რა დიდი მნიშვნელობა ენიჭება საარჩევნო უბანს, რომელიც ამომრჩეველთა შორის მთელი სააგიტაციო-პროპაგანდისტული მუშაობის ცენტრს უნდა წარმოადგენდეს.

საკუროა, რათა ახსნა-განმარტებითი მუშაობა სწარმოებდეს არა მარტო საწარმოებსა და დაწესებულებებში, არამედ მოსახლეობაშიც საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. ბევრმა პარტიულმა ორგანიზაციამ გაითვალისწინა ეს. მაგალითად, თბილისის კიროვისა და ორჯონიკიძის რაიონებში პარტიული ორგანიზაციები დიდ ყურადღებას უთმობენ მასობრივ-პოლიტიკურ მუშაობას სახლმართველობებში, იყენებენ დიასახლისებს აქტივობასა და ინიციატივას, რომლებიც დიდად ეხმარებიან არჩევნებისათვის მოსამზადებელი სამუშაოს ჩატარებაში.

ოქტომბრის დიდი სოციალისტური რევოლუციის XXVIII წლისთავის შესახებ მოხსენებაში ამხ. გ. მ. მოლოტოვმა სთქვა:

„ჩვენ ეუხალწოდებით სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს ახალ არჩევნებს. ახალი საყოველთაო არჩევნები ჩატარდება ყველა იმ განსაცდელის შემდეგ, რაც საბჭოთა სახელმწიფომ დიდ სამამულო ომში გამოიარა. ჩვენი ხალხი საარჩევნო ყუთებთან მივა ამ წლებში დაგროვებული უდიდესი პოლიტიკური გამოცდილებით, მას შემდეგ, რაც ბევრი იფიქრა თავის სამშობლოს ბედის შესახებ, ევროპისა და მთელი მსოფლიოს ამბების შესახებ. ბოლშევიკური პარტია საბჭოთა უპარტიო აქტივის ფართო წრეებთან ერთად ემზადება ამ არჩევნებისათვის; იგი მასში ზედამხედველობას დემოკრატიის უმნიშვნელოვანეს გამოვლინებას და ჩვენი ხალხის დარაზმვასა და საბჭოთა სახელმწიფოს შემდგომი განმტკიცების კიდევ ერთ მძლავრ საშუალებას“.

პროპაგანდისტისა და აგიტატორის საპასუხისმგებლო და საპატიო ამოცანაა—ფართოდ გაშალოს საარჩევნო კანონის პროპაგანდა, არჩევნების ისტორიული დღისათვის მოამზადოს ყოველი ამომრჩეველი. ამაშია ეს უნდა დაედოს საფუძვლად ქალაქისა და სოფლის პარტიული ორგანიზაციების მთელ მასობრივ პოლიტიკურ მუშაობას, საარჩევნო კამპანიის წარმატებით ჩატარებას უმნიშვნელოვანეს წინაპირობას.

მ. ალაშვილი

მარქსიზმ-ლენინიზმის ღიაგზი ძიებითა და სოციალური პოლიტიკური

შეიძლება წლის წინათ, გამოვიდა „საქართველო კომუნისტური პარტიის (მ) ისტორიის მოკლე კურსი“. ეს იყო უდიდესი მოვლენა ბოლშევიკური პარტიის იდეურ ცხოვრებაში. ამ ღირსშესანიშნავი წიგნის გამოცემით „პარტიამ მიიღო ბოლშევიზმის ახალი მძლავრი იარაღი, მარქსიზმ-ლენინიზმის დარგში ძირითად ცოდნათა ენციკლოპედია. მასში გადმოცემული და განზოგადოებულია კომუნისტური პარტიის გიგანტური გამოცდილება, რომლის თანაბარი არც ჰქონია და არცა აქვს არც ერთ პარტიას მსოფლიოში“ (საქ. კ. პ. (მ) ც. კ. 1938 წლის 14 ნოემბრის დადგენილებიდან).

„საქ. კ. პ. (მ) ისტორიის მოკლე კურსი“ არის უმნიშვნელოვანესი საშუალება ჩვენი კადრების, პარტიული და არაპარტიული ბოლშევიკების მარქსისტულ-ლენინური თეორიით შეიარაღების საქმეში, მათ მიერ საზოგადოების განვითარებისა და პოლიტიკური ბრძოლის კანონების ცოდნის დაუფლების საქმეში.

„საქ. კ. პ. (მ) ისტორიის მოკლე კურსის“ გამოსვლამდე არ არსებობდა პარტიის ისტორიის მეცნიერული სახელმძღვანელო. არსებული სახელმძღვანელოები დაზღვეული არ იყვნენ შეცდომებისა და თვითნებური განმარტებებისაგან პარტიის ისტორიის უმნიშვნელოვანესი საკითხების გადმოცემის დროს. ადგილი ჰქონდა პროპაგანდის დარგში ერთგვარ მავნე გათიშვას მარქსიზმსა და ლენინიზმს შორის. ლენინიზმს ასწავლიდნენ მარქსიზმისაგან, დიალექტიკური და ისტორიული მატერიალიზმისა და თვით პარტიის ისტორიისაგან მოწყვეტით. იგიწყებდნენ, რომ „ლენინიზმი გაიზარდა და განვითარდა მარქსიზმის საფუძველზე, რომ მარქსიზმი ლენინიზმის საფუძველია, რომ ლენინიზმის ამ საფუძვლს უცოდინრად არ შეიძლება ლენინიზმის გაგება“ (საქ. კ. პ. (მ) ც. კ. 1938 წ. 14 ნოემბრის დადგენილებიდან).

„საქ. კ. პ. (მ) ისტორიის მოკლე კურსმა“ ბოლო მოუღო მარქსისტულ-ლენინური მოძღვრების ასეთ ზელოვნურ დაქუცმაცებას. მასში ბრწყინვალედ არის გადმოცემული ის ახალი, რაც შეიტანეს ჩვენი ეპოქის უდიდესმა გენიოსებმა ლენინმა და სტალინმა მარქსისტულ თეორიაში „იმპერიალიზმისა და პროლეტარული რევოლუციების ეპოქაში პროლეტარიატის კლასობრივი ბრძოლის ახალი გამოცდილების განზოგადოების საფუძველზე“.

წინააღმდეგ წინათ არსებული ზოგიერთი სახელმძღვანელოებისა, „მოკლე კურსი“ მარქსიზმ-ლენინიზმის მოძღვრებას გადმოცემის ისტორიული ფაქტების საფუძველზე, „რადგან ისტორიული ფაქტებით უკეთ, უფრო ზუნებრივად და უფრო გაზაგებად შეიძლება მარქსიზმ-ლენინიზმის ძირითადი იდეების დემონსტრირება, რადგან თვით ისტორია საქართველო კომუნისტური

რი პარტიისა (ბ) არის მარქსიზმ-ლენინიზმი მოქმედებაში“. „საქ. კ. პ. (ბ) ისტორიის მოკლე კურსის“ გამოსვლამ ბოლო მოუღო გაუბრალოებასა და ევლგარიზაციას პარტიის ისტორიის მთელ რიგ საკითხების განმარტებაში. ზოგიერთი ცრუ თეორეტიკოსები და პროპაგანდისტები „მოკლე კურსის“ გამოსვლამდე ვერ ხედავდნენ განსხვავებას სამართლიან და უსამართლო იმებს შორის, პიროვნების როლს აშუქებდნენ ნახევრად ესერული გაგებით, არასწორად განმარტავდნენ საკითხს ჩვენს ქვეყანაში სოციალიზმის გამარჯვების შესახებ, ჯეროვნად ვერ აფასებდნენ საბჭოთა სახელმწიფოს როლს ყველა ეს დამპყნობლობა და ხავერდები აღმოფხვრა „მოკლე კურსმა“. მან გაათავისუფლა „მარქსისტული“ ლიტერატურა გაუბრალოებისა და ევლგარიზაციისაგან მარქსიზმ-ლენინიზმის თეორიისა და პარტიის ისტორიის მთელი რიგი საკითხების განმარტებაში“ და ამით შეჰქმნა ყველა პირობა პარტიის ისტორიის მეცნიერული შესწავლისათვის.

1938 წლის 14 ნოემბერს საქ. კ. პ. (ბ) ცენტრალურმა კომიტეტმა მიიღო დადგენილება „საქ. კ. პ. (ბ) ისტორიის მოკლე კურსის“ გამოსვლასთან დაკავშირებით პარტიული პროპაგანდის დაყენების შესახებ. ამ დადგენილების საფუძველზე გაიშალა და მიმდინარეობს მთელი ჩვენი პარტიული პროპაგანდა. საქ. კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტის ეს დადგენილება მიუთითებდა იმ ძირითად ნაკლოვანებებზე, რომლებიც მაშინ გააჩნდა საპროპაგანდო მუშაობის დაყენებას ორგანიზაციული და მეთოდური საკითხების მხრივაც.

დადგენილება აღნიშნავდა, რომ პარტიული ორგანიზაციები საპროპაგანდო მუშაობას—მარქსიზმ-ლენინიზმის შესწავლას ძირითადად ეწევიან წრეების საშუალებით, რის შედეგადაც „პარტიულმა ორგანიზაციებმა ხელიდან გაუშვეს პროპაგანდის ხელმძღვანელობა და იმით შემოუარგლეს თავი ანთი მოქმედება, რომ უმთავრესად პირებზე კანცელარიულ-სტატისტიკურ ცნობებს წრეებში სწავლებასათვის კომუნისტების „ჩაბმისა“, ამ წრეების რიცხოვნობისა და დასწრების შესახებ“. ზოგან შემოიღეს ყველა წრეებისათვის სწავლების „ერთიანი ღლეები“ და მათი მუშაობის ერთიანი რეგლამენტები. პარტიის ყველა წევრისათვის სავალდებულო გახადეს წრეებში სიარული.

საქ. კ. პ. (ბ) ცენტრალურმა კომიტეტმა დაჰკმო „წრეობანით“ გატაცება და აღნიშნა, რომ „წრეები ახლანდელ პირობებში უკვე აღარ შეიძლება წარმოადგენდნენ ჩვენი კადრებისათვის ბოლშევიზმის სწავლების მთავარ მეთოდს“ და რომ ასეთ მეთოდად უნდა იყოს პარტიის ისტორიისა და თეორიის დამოუკიდებლად შესწავლის მეთოდი.

მაგვრამ კომუნისტების მიერ მარქსისტულ-ლენინური თეორიის შესწავლა როდი შეიძლება მივიანდოთ თვითდინებას. პარტიული ორგანიზაციებმა ყოველდღიურ დახმარებას უნდა უწეოდნენ წიგნზე დამოუკიდებლად მომუშავე ამხანაგებს ლექციების, კონსულტაციების, მოსწენებების მოწყობით, აგრეთვე პარტის საშუალებით, რადგანაც პარტია, „ბეჭდვითი სიტყვა შესაძლებლობას იძლევა ესა თუ ის ქვეშაირება ერთბაშად გახადოს ყველას საკუთრებად“.

„მოკლე კურსის“ გამოსვლიდან შეიძლება წლის მანძილზე ბოლშევიკურმა პარტიამ ამხანაგ სტალინის მითითებათა განსახორციელებლად ჩვენი კადრების მიერ მარქსისტულ-ლენინური თეორიის დაუფლებისათვის დიდი მუშაო-

ბა ჩაატარა. ლენინისა და სტალინის მოძღვრების დაუფლებამ საშუალება მისცა ჩვენს კადრებს, ჩვენს ხალხს სწრაფად და შეუმცდარად გარკვეული ყვენ ფაზიზმის გასანადგურებლად წარმოებული დიდი სამამულო ომის დროს შექმნილ რთულ საერთაშორისო და საშინაო ვითარებაში.

მარქსისტულ-ლენინური თეორიის დაუფლების საქმეში, საკ. კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტის 1938 წ. 14 ნოემბრის დადგენილების განხორციელებისათვის დიდი მუშაობა აჩის ჩატარებული საქართველოს პარტიული ორგანიზაციების მიერ. პარტიული ორგანიზაციების ხელმძღვანელობითა და დახმარებით ჩვენი კადრები, პარტიული და არაპარტიული ბოლშევიკები, ჩვენი ინტელიგენცია წარმატებით სწავლობენ დამოუკიდებლად „საკ. კ. პ. (ბ) ისტორიის მოკლე კურსს“, ამხანაგ სტალინის წიგნს „საბჭოთა კავშირის დიდი სამამულო ომის შესახებ“, ამხ. ლ. პ. ბერიას წიგნს „ამიერკავკასიის ბოლშევიკური ორგანიზაციების ისტორიის საკითხისათვის“. მრავალმა ამხანაგმა, რომლებმაც „მოკლე კურსის“ შესწავლა დაამთავრეს, დიდი მონდობით მოჰკიდა ხელი მარქსიზმის კლასიკოსების ცალკეული შრომების, ფილოსოფიის, პოლიტიკური ეკონომიის, მსოფლიო ისტორიის, სსრ კავშირის ზალხთა ისტორიის, მსოფლიოს პოლიტიკური რუკის შესწავლას. ყველაფერი ეს იმის მაჩვენებელია, რომ ჩვენს კადრებს შეუძლიათ დაეუფლონ და კიდევაც უნდა დაეუფლონ მარქსიზმის ფილოსოფიურ მოძღვრებასაც — მატერიალისტურ დიალექტიკას, ფილოსოფიურ მატერიალიზმს, მარქსისტულ-ლენინურ პოლიტიკურ ეკონომიასაც, სამშობლო ქვეყნის ისტორიის, მსოფლიო ისტორიის მატერიალისტურ გაგებასაც“. რადგან, როგორც დიდი ლენინი გვასწავლიდა, „კომუნისტი მაშინ შეიძლება გახდეს, როცა შენს მიწისიერებას გაამდიდრებ ყველა იმ სიმდიდრის ცოდნით, რაც კაცობრიობა შეუძლებელია“.

პარტიული ორგანიზაციები წიგნზე დამოუკიდებლად მომუშავე ამხანაგებისათვის აწყობენ ლექციებს, კონსულტაციებს, თეორიულ გასაუბრებებსა და თეორიულ კონფერენციებს (თბილისის, ქუთაისის, სოხუმის ქალაქკომები, მახარაძისა და გურჯაანის რაიკომები). ქალაქკომებისა და რაიკომების ბიუროებზე და პირველადი პარტიული ორგანიზაციების კრებებზე რეგულარულად ისმენენ აკითხს კომუნისტების მიერ მარქსისტულ-ლენინური თეორიის დამოუკიდებლად შესწავლის მდგომარეობაზე და სახავენ კონკრეტულ ღონისძიებებს მათთვის დახმარების გასაწევად. გაუმჯობესდა პარტიულ წრეებში მეცადინეობის ხარისხიც. ამ წრეებში ჩამატული არიან ის კომუნისტები, რომლებმაც დამოუკიდებლად არ შეუძლიათ წიგნზე მუშაობა. ამ წრეების ხელმძღვანელებად შერჩეულნი და დამტკიცებულნი არიან კვალიფიციური პროპაგანდისტები. წრეებიდან განიღვენა სკოლარულ-ლექციურ მეთოდი და მტკიცედ დამკვიდრდა საუბრისა და ამხანაგური დისკუსიის მეთოდი, წრეების მსმენელები პასუხისმგებლობით ეკადრებიან თავისი თეორიული ღონის ამალეების საქმეს, სისტემატურად ესწრებიან წრეებში მეცადინეობას, ამზადებენ და ითვისებენ განვლილ მასალას.

მეორემცოდნე კომუნისტებისათვის სოფლად 1945 წლის თებერვალში შეიქმნა პოლიტსკოლები 120-სათიანი პროგრამით. პოლიტსკოლებში სწავლობდნენ საკ. კ. პ. (ბ) ისტორიის ძირითადი ეტაპების მიხედვით და ამხანაგ სტალინის წიგნს „საბჭოთა კავშირის დიდი სამამულო ომის შესახებ“. პოლიტსკოლებს ხელმძღვანელობდნენ პარტიის რაიონული კომიტეტების პირ-

პაგანდისა და აგიტაციის განყოფილებათა მუშაკები. პოლიტსკოლები დაამთავრა რამდენიმე ათასმა კომუნისტმა და კომკავშირელმა, რომლებსაც ახლა შეუძლიათ განაგრძონ მეცადინეობა პარტიულ წრეებში, ანდა დაშოუციდებულად ისწავლონ პარტიის ისტორიის მოკლე კურსი.

გაუმჯობესდა პარტრაციომებთან და პარტიის საქალაქო კომიტეტებთან არსებული პროპსემინარებს მუშაობა. ისინი დიდად უწყობენ ხელს წრეების ხელმძღვანელი პროპაგანდისტების კვალიფიკაციის ამაღლებას. პროპსემინარის მეცადინეობაზე დასმული თეორიული საკითხების განხილვაში აქტიურ, შემოქმედებითს მონაწილეობას იღებენ პროპაგანდისტები. იმ რაიონებში, სადაც ერთსა და იმავე ტიპის პარტიული წრეების რიცხვის ზომიერად გამო შექმნილი არ არის პროპსემინარები, პროპაგანდისტები წრეში მორიგი მეცადინეობის ჩატარებამდე ინდივიდუალურ კონსულტაციას იღებენ პარტკაბინეტში.

რაიკომის შტატის პროპაგანდისტების, პარტკაბინეტების გამგეებისა და ქალაქკომების ლექტორების კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით, საქ. კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტის ბიუროს დადგენილებით მიმდინარე წლის აგვისტო-სექტემბერში მოწყობილი იყო თვენახევრიანი რესპუბლიკური კურსები. კურსებზე იკითხებოდა ლექციები საქ. კ. პ. (ბ) ისტორიაში, ამხანაგ სტალინის წიგნზე „საბჭოთა კავშირის დიდი სამამულო ომის შესახებ“, მსოფლიო პოლიტიკური რუკა, ლიტერატურისა და ხელოვნების, პროპაგანდისა და აგიტაციის საკითხებზე. კურსები დაამთავრა 126 კაცმა და ახლა ისინი წარმატებით ეწყვიან საპროპაგანდო მუშაობას ადგილებზე.

პირველადი პარტიული ორგანიზაციების მდივნებისათვის და მათი მოადგილეებისათვის ქალაქკომებთან და თბილისის რაიონულ პარტიულ კომიტეტებთან მოწყობილი იყო სამთვიანი პარტსკოლები, რომლებმაც უკვე დაამთავრეს მუშაობა და მნიშვნელოვნად შეუწყეს ხელი პარტორგანიზაციის მდივნებისა და მათი მოადგილეების კვალიფიკაციის ამაღლებას თეორიული და პარტიულ-საორგანიზაციო მუშაობის საკითხებში.

საქ. კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტი დიდ ყურადღებას აქცევს ხელმძღვანელი პარტიული აქტივის თეორიული დონის ამაღლების საქმეს. ამ მიზნით რაიკომების პირველი, მეორე და მესამე მდივნებისათვის თბილისში ეწყობა 2-3-დღიანი სემინარები, სადაც საქართველოს გამორჩენილი მეცნიერული ძალები კითხულობენ ლექციებს საქ. კ. პ. (ბ) ისტორიის საკვანძო საკითხებზე, ფილოსოფიაზე, საქართველოს ისტორიაზე და სხვა.

მიმდინარე წლის ოქტომბრიდან საქ. კ. პ. (ბ) თბილისის კომიტეტთან შეიქმნა და მუშაობა დაიწყო მარქსიზმ-ლენინიზმის საღამოს უნივერსიტეტმა ორწლიანი პროგრამით და ისტორიისა და ფილოსოფიის ფაკულტეტებით. საღამოს უნივერსიტეტში ჩარიცხულია და სწავლობს 270-მდე ხელმძღვანელი პარტიული და მეცნიერი მუშაკი.

ხელმძღვანელი პარტიული და საბჭოთა მუშაკების თეორიული დონის ამაღლებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს საქ. კ. პ. (ბ) ცენტრალურ კომიტეტთან არსებული უმაღლესი პარტიული სკოლას დაუსრულებელი განყოფილების ფილიალს, რომელიც საქ. კ. პ. (ბ) ცენტრალურ კომიტეტთან არსებობს.

მრავალი პასუხისმგებელი მუშაკი მონდომებით ეკიდება უმაღლეს პარტიული განათლების მიღებას, რომელიც ასპირანტურის კურსს უთანაბრდება, და წარმატებით მუშაობს თავისი კვალიფიკაციის ამაღლებაზე.

ჩვენში ცოტა რაღაც არიან რაიკომის მდივნები, პარტიული და საბჭოთა მუშაკები, რომლებიც მარქსისტულ-ლენინური თეორიის შესწავლის საქმეში პირად მაგალითს იძლევიან. საჭ. კ. პ. (ბ) მთელ რიგ რაიკომებთან და ქალაქკომებთან მოწყობილია აქტივის სემინარები, რომლებშიც ქალაქისა და რაიონის აქტივი სწავლობს მარქსიზმის კლასიკოსების ცალკეულ შრომებს და ამხანაგ სტალინის წიგნს „საბჭოთა კავშირის დიდი სამამულო ომის შესახებ“ და ამხანაგ ბერიას წიგნს „ამიერკავკასიის ბოლშევიკური ორგანიზაციების ისტორიის საკითხისათვის“.

გაუმჯობესდა პარტიული კაბინეტების ხელმძღვანელობა წიგნზე დამოუკიდებლად მომუშავე ამხანაგებისადმი. პარტიული კაბინეტები სისტემატურად აწყობენ ინდივიდუალურ, ჯგუფურ და გამსვლელ კონსულტაციებს, თეორიულ გასაუბრებებსა და კონფერენციებს, ლექციებსა და მოხსენებებს, აწყობენ ლიტერატურის თემატიურ გამოფენას. პარტიული კაბინეტები ნამდვილად გახდნენ პარტიული განათლების ძირითად და წამყვან უჯრედებად.

მიუხედავად ყველა ამ მიღწევებისა, ჯერ კიდევ ბევრი ნაკლი არსებობს პარტიული პროპაგანდის დაყენების საქმეში. ზოგიერთ რაიკომებსა და პირველადს პარტიულ ორგანიზაციებს ზუსტი აღრიცხვაც არ გააჩნიათ იმ კომუნისტებისა, რომლებიც დამოუკიდებლად მუშაობდნენ წიგნზე თავისი იდეურ-პოლიტიკური ღონის ამაღლებისათვის, ხოლო ზოგან ასეთი აღრიცხვა ფორმალურ ხასიათს ატარებს და პარტიული ორგანიზაციები დახმარებას არ უწევენ კომუნისტებს მათ დამოუკიდებელ სწავლებაში, საკმაო რაოდენობით არ აწყობენ მათთვის ლექციებს, მოხსენებებს, კონსულტაციებს, თეორიულ გასაუბრებასა და თეორიულ კონფერენციებს, არ ატარებენ მათთან ამხანაგურ გასაუბრებას და არ ამოწმებენ, თუ როგორ მიმდინარეობდა მათი დამოუკიდებელი სწავლა. არ ისმენენ პარტიულ კრებაზე საკითხს კომუნისტების მიერ მარქსისტულ-ლენინური თეორიის შესწავლის შედეგად და არ სახავენ კონკრეტულ ღონისძიებებს არსებულ ნაკლოვანებათა გამოსასწორებლად (მაგ. გაგრის რაიონი).

წულუკიძის რაიონში ადგილი ჰქონდა უკვე დიდი ხნით დაგმოვილ პრაქტიკას—პარტიულ კრებაზე ცალკეული კომუნისტების თვითანგარიშის მოსმენას მათს მუშაობაზე იდეურ-პოლიტიკური ღონის ამაღლების საქმეში. ამავე რაიონში ადგილი ჰქონდა „წრეობანას“, წრეების რიცხვით გატაცებას. ზოგიერთ რაიონში კი მეორე უკიდურესობაში გადავარდნენ, თიქოს წრეები საერთოდ უარყოფილი იყოს. ასეთ შემთხვევებში კომუნისტები, რომელთაც არ შეეძლოთ წიგნზე დამოუკიდებლად მუშაობა, თავის ანაბარა არიან მიტოვებულნი.

გაგრის რაიონში (რაიონმასკომის პარტორგანიზაციასთან არსებული წრეები) წრეში მეცადინეობას ატარებდნენ გადასაცემი მასალის ტექსტის უბრალო კითხვით, შემდეგ კი გადავიდნენ ლექციურ მეთოდზე. თიანეთის რაიონში ადგილი ჰქონდა წრეების არასწორ დაკომპლექტებას. დაბალი განათლების მქონე მსმენელებთან ერთად წრეში გაერთიანებული იყვნენ საშუალო და უმაღლესი განათლების მქონე ამხანაგებიც. წრეებში მუშაობის

ქშირი ჩაშლისა, არასწორი დაცვამლექტებისა, განვლილი მასალის მრავალჯერ განმეორებისა და უგეგმოდ მუშაობის გამო ზოგან წრეები მთელი რიგი თვეების განმავლობაში „მოკლე კურსის“ პირველი და მეორე თავის შესწავლას ვერ გასცილდნენ. საქ. კ. პ. (ბ) ბათუმის რაიკომის პარტკაბინეტთან არსებული პროპაგანდის განყოფილება დახმარებას ვერ უწევდა წრეების ხელმძღვანელებს, რადგან მასში გაერთიანებული იყვნენ სხვადასხვა ტიპის წრეების პროპაგანდისტები, მეცადინეობა იშვიათად ტარდებოდა და ძირც დაბალ თეორიულ დონეზე.

ზოგიერთი პარტიული კაბინეტი სუსტად არის დაკავშირებული პირველადს პარტიულ ორგანიზაციებთან, საჭირო დახმარებას ვერ უწევს წიგნზე დამოუკიდებლად მომუშავე ამაზნაგებს; და წრეების პროპაგანდისტებს, არ აწყობს ლიტერატურის თემატიკურ გამოფენას, არა აქვს პარტკაბინეტში არსებული ლიტერატურის კატალოგი.

ყაზბეგის რაიპარტკაბინეტის გამგემ განაცხადა: რა საჭიროა კატალოგი, როცა წიგნებს ფერითაც ვიცნობო.

ჯერ კიდევ საკმაო ნაკლი გააჩნია სალექციო პროპაგანდასაც. ნაწილი ლექციებისა დაბალ თეორიულ დონეზე იკითხება. სუსტია ლექციის მეთოდური აგებისა და გადაცემის ფორმები, გაუმართავი და ღარიბია ენა. ჯერ კიდევ ყველა პარტიული ორგანიზაცია არ ახორციელებს საჭირო კონტროლს სალექციო პროპაგანდაზე.

პარტიული პროპაგანდის დაყენების საქმეში არსებულ ნაკლოვანებათა გამოსწორება და საპროპაგანდო მუშაობის ახალი აღმავლობით გაშლა პარტიული ორგანიზაციების გადაუდებელ ამოცანას წარმოადგენს. ბოლშევიკური პროპაგანდის ცხოველმყოფელი და დამრავლავი ძალა განსაკუთრებით საჭიროა ახლა, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს მომავალ არჩევნებსა და მშვიდობიანი მშენებლობის პერიოდზე გადასვლასთან დაკავშირებით.

„დიდი ბელადისა და ორგანიზატორის სტალინის ხელმძღვანელობით ჩვენ ახლა შევუდექით მშვიდობიან მშენებლობას, რათა მივაღწიოთ სოციალისტური საზოგადოების ძალთა ნამდვილ აყვავებას და გავაძლიეროთ მთელ მსოფლიოში ჩვენი მეგობრების საუკეთესო იმედები“ (მოლოტოვი). ამ ამოცანის გადაჭრის საქმეში გადამწყვეტი როლი აქვს ლენინ-სტალინის დიად და უძლეველ მოძღვრების პროპაგანდას და პარტიული ორგანიზაციების ამოცანად დაუდგენად და მზარდი ძლიერებით ეწეოდნენ ამ პროპაგანდას მასების უასარაზმავად.

ინდუსტრიის ახალი კეახის მშენებლობა საქართველოში

მრეწველობის იმ უმნიშვნელო ჩანასახების შესახებ თუ არას ვიტყვი, როგორც არის მარგანეცის მრეწველობა და რკინიგზის ტრანსპორტის ზოგიერთი სახელოსნოები, გადამკრით შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში ნაბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე არაერთი ინდუსტრია არ გვექონია. ამასთან ერთად ცნობილია, რომ ქართველი ხალხი ლითონს ჯერ კიდევ ბრინჯაოს ზანიდან იცნობდა. მუზეუმებში და სამეცნიერო დაწესებულებებში მოიპოვება დიდძალი ნიმუშები ქართველი ხალხის მიერ შორეულ წარსულში დამუშავებული ლითონის საომარი და საოჯახო იარაღებისა. ლითონისაგან დამზადებული იარაღების ხარისხი მოწმობს, რომ ქართველი ხალხი ამ დიდებულ მასალას—ლითონს დიდი პატივით ეკადებოდა; საბჭოთა ხელისუფლების 25 წლის მანძილზე შექმნილი საქართველოში მნიშვნელოვანი ინდუსტრია.

სულ მალე ჩვენი ინდუსტრიის გიგანტებს შეემატება მისივე მრეწველობის მძლავრე კრა—ამიერკავკასიის მეტალურგიული კომბინატი, რომლის მშენებლობაც ჩქარი ტემპებით მიმდინარეობს. ეს კომბინატი ერთ-ერთი უდიდესი საწარმოო იქნება მთელს ამიერკავკასიაში.

მეტალურგია დედაა სამრეწველო ინდუსტრიისა; სადაც კი არსებობს ლითონის დიდი თუ პატარა სადნობი კერები, სადაც არსებობს ლითონის მდნები, იქ ბუნებრივად წარმოიშობიან მსუბუქი და მძიმე მანქანათმშენებლობის საწარმოები.

ამიერკავკასიის მეტალურგიული კომბინატის აშენების აუცილებლობა გამოიწვია ჩვენი მრეწველობის აღმავლობამ. სტალინური ხუთწლიუდების მანძილზე, დიდი სტალინის საუკეთესო თანამებრძოლის აშხანაგ ლავრენტი ბავლეს-ძე ბერიას ხელმძღვანელობით ამიერკავკასიის რესპუბლიკები მოწინავე ინდუსტრიულ-აგარულ რესპუბლიკებად გადაიქცნენ. საქართველოში, მაგალითად, ახალი ინდუსტრიული კერები შეიქმნა. აშენდა კიროვის სახელობის დაზგათმშენებელი ქარხანა, დაზგათმშენებლობის ქარხანა „ღაზგა“, ფოლად-თუჯის ჩამომსხმელი ქარხანა, ზესტაფონის ფეროშენადნობთა ქარხანა, საფეიქრო, მსუბუქი და კვების მრეწველობის ათობით დიდი საწარმო.

ამჟამად ჩვენს რესპუბლიკაში ახალი ძალით ჩაღდება დიდი სამრეწველო ობიექტების მშენებლობა. შენდება, მაგალითად, სამთავაშო მრეწველობაში სპირით მანქანა-იარაღებისა და დანადგარების დამამზადებელი დიდი საწარმო, შენდება საავტომობილო ქარხანა, რომელიც ყოველწლიურად ამდენიმე ათეულ ათას ავტომობილს მოგვცემს, შენდება ბევრი სხვა საწარმო. დიდი სამრეწველო მშენებლობა გაიშალა ამიერკავკასიის მოძვე რესპუბლიკებშიც.

ამიერკავკასიის რესპუბლიკების ინდუსტრიული განვითარების დონე და მომავალი პერსპექტივები აუცილებლად მოითხოვენ მეტალურგიული ბაზის შექმნას. ეს ბაზა იქნება ამიერკავკასიაში მეტალურგიული კომბინატი. ჩვენი მრეწველობის მშენებმა, ჩვენი ინდუსტრიული ზრდის ერთ-ერთი მკაფიო მაჩვენებელი, რომელიც თბილისთან ახლოს შენდება.

სსრ კავშირის სახალხო კომისართა საბჭოსა და საკავშირო კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტის დადგენილება ამიერკავკასიის მეტალურგიული კომბინატის მშენებლობის დაწყების შესახებ მიღებული იყო ჯერ კიდევ 1940 წლის 12 სექტემბერს. იმავე წელს საფუძველი ჩაეყარა მეტალურგიული მრეწველობის ამ გიგანტს, მაგრამ 1941 წელს ჩვენს სამშობლოზე გერმანელ ფაშისტთა ურდოების ავაზაკური თავდასხმის გამო ეს მშენებლობა დროებით შეჩერებულ იქნა და მხოლოდ ამ ერთი წლის წინათ განახლდა.

ამიერკავკასიის მეტალურგიულმა კომბინატმა უნდა დააკმაყოფილოს მთელი ამიერკავკასიის მოთხოვნილება მაღალხარისხოვანი ფოლადებისა და თუჯის მხრივ. ამრიგად, თუ დღემდე ამიერკავკასიის რესპუბლიკებში ლითონი შემოგვქონდა დონბასიდან, ურალიდან და უცხოეთიდანაც კი, აღნიშნული გიგანტის ამუშავების შემდეგ შესაძლებელი გახდება როგორც ამიერკავკასიის საკუთარი მოთხოვნილების დაკმაყოფილება ლითონებით, ისე გარკვეული დახმარების აღმოჩენა საბჭოთა კავშირში შემავალი ზოგიერთ რესპუბლიკისთვისაც.

როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, ჩვენს რესპუბლიკაში საფუძველი ჩაეყარა მანქანათმშენებლობის დიდ საწარმოებს—კერძოდ საავტომობილო ქარხნის მშენებლობას. თუ წარმოვიდგენთ იმას, რომ თვითელი მანქანას გამოშვებაზე იხარჯება ერთიდან ორ ტონამდე სხვადასხვა ღირსებისა და წრთობის ლითონი და იმასაც, რომ ეს ლითონი საავტომობილო ქარხანას უნდა მისცეს მეტალურგიულმა კომბინატმა, ჩვენთვის ცხადი გახდება, რომ საავტომობილო ქარხანა მეტალურგიული ბაზის გარეშე ვერ იარსებებს. ამით გვინდა ერთხელ კიდევ გაუსვათ ხაზი იმ გარემოებას, რომ ამიერკავკასიის მეტალურგიული კომბინატი—ლითონის ეს მძლავრი სამჭედლო—გარდა იმისა, რომ თვითონ წარმოადგენს ინდუსტრიის მძლავრ კერას, მომავალშიც ალბათ კიდევ ბევრ ინდუსტრიულ საწარმოს წარმოშობს.

ახალი მეტალურგიული გიგანტი ყოველწლიურად რამდენიმე ასეულ ათას ტონა მაღალხარისხოვან ფოლადსა და ამდენსავე თუჯს მოგვცენს. კომბინატი მოწყობილი იქნება ტექნიკის ყველა უახლოეს მიღწევათა მიხედვით. იგი გააერთიანებს მრავალ საამქროს და ცალკე დანადგარებს, რომლებიც უზრუნველყოფენ ამ კომბინატის სრულ ციკლზე მუშაობას (კოქს-ქიმიური ბატარიები, მადნის სადნობი ღუმელების კორპუსი, საგლიწავი დაზგები, ბრძმელები და სხვ.). კომბინატი გამოუშვებს თუჯს, ფურცლოვან რკინას და ფოლადისა და რკინის მილებს.

მეტალურგიული კომბინატისათვის ძირითადი ნედლეული (რკინის მადანი) შემოზადლულ უნდა იქნას აზერბაიჯანის რესპუბლიკიდან (დაშეკენის რკინის ბუდობები).

აღერბაიჯანული მადანი, რომელიც განკუთვნილია ამიერკავკასიის მეტალურგიული კომბინატისათვის, მაღალი ღირსებისაა. მრავალგზისმა გამოკვლევებმა დაადასტურეს, რომ მადანი 38 პროცენტ რკინას შეიცავს, ხოლო მადნის მეტ წილ უბნებზე—40-დან 43 პროცენტამდე. მადნის მარაგი დიდია. ექვი არ არის, რომ ჯერ-ჯერობით გამოკვლეული და შესწავლილი მარაგი იმ რაოდენობის მხოლოდ მცირე ნაწილს წარმოადგენს, რომელიც აზერბაიჯანში მოიპოვება და რომლის შესწავლაც გეოლოგიური კვლევა-ძიების მომავალი გაშლის შედეგად მოხდება.

როდესაც ელპაბრაკობთ მომავალი კომბინატის ნედლეულის მთავარ ბაზაზე—დაშკესანის რკინის მადნებზე, არ შეიძლება არ ვთქვათ იმის შესახებაც, რომ საქართველოს ტერიტორიაზე მრავლად მოიპოვებიან გამორკვეული, ნახევრად გამორკვეული და შეუსწავლელი რკინის მადნის ბუდობები.

დიდი ხანია საქართველოში ცნობილია ეგრეთწოდებული ჩათახის რკინის ბუდობი. ასევე ცნობილია კასპისა და ზაშურის რაიონებში არსებული ბუდობები.

კალხიდის დიდი სამკუთხედი, რომლის წვერი ებჯინება სამტრედიის რაიონს, ხოლო დიდი ფუძით გაწოლილია შავი ზღვის ნაპირზე, მოფენილია მაგნეტიტური ქვიშებით, რომლებიც საგრძნობი რაოდენობით შეიცავენ ლითონს. გარდა ზემოთ ჩამოთვლილი ბუდობებისა, საქართველოში მრავალი ადგილი მოიპოვება რკინის ბუდობების არსებობის უტყუარი ნიშნებით, მაგრამ, სამწუხაროდ, უნდა აღინიშნოს, რომ რკინის ბუდობების კვლევა-ძიების საქმეს დღემდე სერიოზული ყურადღება არ ექცეოდა, რის შედეგადაც ჩვენ არ მოგვეპოვება მეცნიერული კვლევა-ძიების საფუძველზე დადგენილი მასალები ამ ბუდობების სიმძლავრისა, ხარისხისა და მარაგის შესახებ და თითქმის არაერთი მასალა არ მოგვეპოვება რკინის იმ ბუდობების შესახებ, რომლებიც მრავლად მოიპოვება საქართველოს სხვადასხვა კუთხეებში და რომელთა შესახებაც მხოლოდ გარეგნული ნიშნებით ვმსჯელობთ.

თუმცა ამიერკავკასიის მეტალურგიული კომბინატი მნიშვნელოვანი დროის განმავლობაში უზრუნველყოფილი იქნება ნედლეულით დაშკესანის საბადოებიდან, მაგრამ სწორი არ იქნებოდა დაეყრდნობოდით მარტო დაშკესანის საბადოებს და არ გვეფიქრა რკინის იმ ბუდობების დამუშავების შესახებ, რომლებიც მრავლად მოიპოვება საქართველოში და რომელთაც სერიოზული კონკურენციის გაწევა შეუძლიათ დაშკესანის რკინის ბუდობებისათვის კომბინატთან მათი სიახლოვისა და ტრანსპორტაბელობის გამო.

ამიერკავკასიის მეტალურგიული კომბინატის შექმნასთან დაკავშირებით ქარხნის ღირეჭყის სერიოზულ ამოცანას წარმოადგენს საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული რკინის ბუდობების გამოვლინება და მათი დამუშავების მეცნიერული შესწავლა.

ამ ამოცანის გადაწყვეტაში მთავარი როლი ეკუთვნის საქავშირო სახ-კომსაბჭოსთან არსებული გეოლოგიური კომიტეტის საქართველოს გეოლოგიურ სამმართველოს, საქართველოს კ. პ. (ბ) ცენტრალურმა კომიტეტმა საქართველოს გეოლოგიურ სამმართველოს მისცა შესაფერისი დავალება, რომლის შესრულება არის არა მარტო პოლიტიკური და ეკონომიური მნიშვნელობის დიდი საქმე, არამედ ამ სამმართველოში მომუშავე სპეციალისტების ღირსების საქმეც.

მეტალურგიული ქარხანა თავის საკუთარ ენერგეტიკულ ბაზას მოითხოვს. ამიერკავკასიის მეტალურგიული გიგანტის ენერგეტიკულ ნედლეულით—ქვანახშირით მომარაგება უნდა უზრუნველყოფდეს საქართველოს ქვანახშირის საბადოებმა—ტყიბულქვანახშირისა და ტყვარჩელქვანახშირის ტრესტებმა; დადგენილია, რომ ტყიბულისა და ტყვარჩელის საბადოებს შეუძლიათ სავსებით დააკმაყოფილონ მეტალურგიული კომბინატის მოთხოვნილება ქვანახშირის როგორც რაოდენობით, ისე ხარისხითაც. მაგრამ ამას რომ მივაღწიოთ, საჭიროა ძალთა დაძაბვა, ახალ სამუშაოთა შესრულება ქვანახშირის მრეწველობის ამ ორივე მთავარ რაიონში.

ტყიბულსა და ტყვარჩელში ამჟამად დიდი მუშაობაა გაჩაღებული ქვანახშირის ამოღების თანამედროვე რაციონალური მეთოდების დასაწერგავად. სწრაფი ტემპით სწარმოებს ახალი შახტების მშენებლობა. მიღებულია ზომები არსებული შახტების წარმადობის გასაზრდელად. უახლოეს 2-3 წელიწადში ქვანახშირის ამოღება გაზრდილ უნდა იქნას ერთიოთხედ მაინც. ეს სერიოზული ამოცანა საჭიროს ზდის მეშახტეთა მუშაობის ძირფესვიანად გარდაქმნას, მუშაობის რაციონალური მეთოდების გაბედულად დანერგვას, კვალიფიციურ მეშახტეთა კადრების აღზრდას და მთელ რიგ სხვა ღონისძიებათა განხორციელებას.

მეტალურგიული კომბინატის მშენებლობა ამჟამად სწრაფი ტემპით მიმდინარეობს. მშენებლობა სავსებით უზრუნველყოფილია კვალიფიციური კადრებით—მუშებითა და ინჟინერ-ტექნიკოსებით, აგრეთვე სამშენებლო მასალებით, მოწყობილობითა და დანადგარებით. მშენებლობისათვის მოეწყობა მძლავრი დამხმარე საწარმოები, მთავალითა: ბეტონის ქარხანა, ხის გადამამუშავებელი დიდი ქარხანა, ელექტროსამქრო, წყალსადენი, აგებულია მუშათა საცხოვრებელი ბინები, შენდება სამჭედლო საამქრო, ლითონის კონსტრუქციების დიდი ქარხანა და ა. შ.

მშენებლობაზე ფართოდ არის გაშლილი სოციალისტური შეჯიბრება, ჯაიშალა სტახანოვური მოძრაობა.

კომბინატის მშენებლებს შორის მასობრივ-პოლიტიკურ მუშაობას უდიდესი ყურადღება ექცევა და ეს ძალიან კარგ შედეგს გვაძლევს. მშენებლობაზე გამოდის მრავალტირაჟიანი გაზეთი, მრავალი ათეული კედლის გაზეთი, ეწყობა ლექციები, მოხსენებები, საუბრები პოლიტიკურ თემებზე, ფართოდ არის გაშლილი სააგიტაციო-პროპაგანდისტული მუშაობა.

კომბინატის მშენებელთა კოლექტივს მუშაობაში ნაკლოვანებებიც აქვს. ადგილობრივი სამშენებლო მასალები მთელი შესაძლებლობით არ

არის გამოყენებული. აქ რაციონალურად ვერ იყენებენ მთელ მუშახელს. ამით აიხსნება, რომ ზოგი ობიექტის მშენებლობის ვადას არღვევენ და ხშირად შესრულებული სამუშაოების ხარისხიც მაღალი არ არის. მშენებლობის კოლექტივის ამოცანაა უახლოეს დროშივე გამოასწოროს ეს ნაკლოვანებანი და უზრუნველჰყოს გაჭართული, შეუფერხებელი მუშაობა, სამუშაოთა წარმოების გრაფიკის ზუსტად დაცვა.

ძვირფასი ლითონების დამუშავებისათვის საჭირო კვალიფიკაციებზე რომ აღარა ვთქვათ რა, მეტალურგიული მრეწველობა მოითხოვს ჩვენთვის ცნობილ თითქმის ყველა კვალიფიკაციის მქონე მუშაკთა საგრძნობ რაოდენობას.

ამიერკავკასიის მეტალურგიული კომბინატი გააერთიანებს სხვადასხვა კვალიფიკაციის მქონე რამდენიმე ათეულ ათას მუშას, ინჟინერსა და ტექნიკოსს.

მომავალ კომბინატში ასობით და ათასობით იმუშავენ ჩამომსხმელები და მგლინავეები, მებრძმელები და ხარატები, მეყალიბეები, რკინიგზელები და ექსკავატორის მუშაკები, ხუროები და ღურგლები, ელექტრომონტიორები და ზეიწყლები, ლითონებისა და სილიკატების ტექნოლოგები, მუშახტეები, კავშირგაბმულობის მუშაკები და თბოსადგურების მკოდნეები, წყალსაღენის მუშაკები, ლაბორანტები, ზუსტ იარაღებზე მომუშავე სპეციალისტები და სხვა მრავალი; ამიტომ ბუნებრივია, რომ კომბინატის მომავალი კადრების აღზრდის საქმე საქართველოს კ. პ. (ბ) ცენტრალურმა კომიტეტმა პირველხარისხიდან საქმედ დასაბა.

მომავალი კომბინატის წამყვანი კვალიფიკაციების ბირთვის მომზადების მიზნით გასულ 1944 წელში საქ. კ. პ. (ბ) ცენტრალურმა კომიტეტმა რამდენიმე ათასი ახალგაზრდა მიაღწინა რუსეთისა და საქართველოს ტერიტორიაზე არსებულ ქარხანა-ფაბრიკებში კვალიფიკაციების მისაღებად.

მაგნიტოგორსკის, ენაქიევოს, ტაგანროგის, რულჩენკოვოს, დნებროპეტროვსკის და სხვა მეტალურგიულ კომბინატებსა და ქარხნებში მრავალი ათასი მომავალი მეტალურგი ეუფლება პროფესიას. ასევე საქართველოს მრეწველობის სხვადასხვა საწარმოში ორი ათასამდე ახალგაზრდა მუშა ღებულობს კვალიფიკაციას. ბევრმა ახალგაზრდამ უკვე აითვისა ახალი პროფესია და წარმატებით მუშაობს. მუშა-მეტალურგებთან ერთად სწარმოებს მეტალურგი ინჟინრებისა და ტექნიკოსების გადამზადება მათი კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით.

ახალგაზრდა მეტალურგი მუშებისა და ინჟინერ-ტექნიკოსების მომზადებასთან ერთად, თავიდანვე დიდი ყურადღება ჰქონდა მიქცეული მათ შორის პოლიტიკურ-მასობრივსა და აღმზრდელობითს მუშაობას. იმ ქარხნებსა და კომბინატებში, სადაც მომავალი მეტალურგები იზრდებიან, საქართველოს კ. პ. (ბ) ცენტრალურმა კომიტეტმა სპეციალურად გაგზავნა 15 გამოცდილი პარტიული და კომკავშირელი მუშაკი, რომელთა ამოცანაა პოლიტიკურ-აღმზრდელობითი მუშაობისადმი ხელმძღვანელობა.

ყველა ზემო თქმულთან ერთად არ შეიძლება არ ითქვას ნაკლოვანებათა შესახებაც. გამორკვევით დადასტურდა, რომ ზოგიერთ ქარხანაში ახალგაზრდა მუშებს იყენებენ არადანიშნულებისამებრ.

მთელ რიგ ქარხნებში მუშებისათვის შექმნილი არა არის სათანადო საყოფაცხოვრებო პირობები. ღირექციათ ვერ შესძლო ახალგაზრდა მუშების მთელი კონტინგენტის მომარაგება ტანსაცმლით, ფეხსაცმლით და საცვლებით, რამაც უარყოფით იმოქმედა მუშათა მომზადების საქმეზე.

კომბინატის დაწესებულ ვადებში ამუშავება მთლიანად და სავსებით დამოკიდებულია იმ კადრებზე, რომლებიც საქ. კ. პ. (ბ) ცენტრალურმა კომიტეტმა მიავლინა სხვადასხვა ქარხნებში კვალიფიკაციის მისაღებად, და დაშვებულ არ იქნას ის შეცდომები, რომლებიც დაშვებული იყო განვლილ პერიოდში.

ამიერკავკასიის მეტალურგიული ქარხნის ღირექცია დროულად თუ უზრუნველყოფს ზემოჩამოთვლილ უარყოფით მოვლენათა ლოკვიდაციას ახალგაზრდა მუშების აღზრდის საქმეში, უნდა ვიფიქროთ, რომ ქარხნის ამუშავეების პერიოდისათვის ჩვენ გვეყოლება ბირთვი კარგად მომზადებული ადგილობრივი მუშებისა, ინჟინრებისა და ტექნიკოსებისა.

ჩვენი რესპუბლიკის მეორე მომავალი გიგანტია — ქუთაისის საავტომობილო ქარხანა, რომლის მშენებლობასაც ფაქტიურად საფუძველი ჩაეყარა მიმდინარე წლის აგვისტოში, წარმოადგენს იმ მძლავრ ინდუსტრიულ ბაზას, რომლის საფუძველზეც ჩვენ უნდა გამოვზარდოთ დიდი არმია მაღალი კვალიფიკაციის მანქანათმშენებლებისა. საავტომობილო მანქანათმშენებლობა ისეთი კატეგორიის მრეწველობაა, რომელიც მოითხოვს მაღალ ტექნიკურ კულტურას.

ჩვენმა საბჭოთა ხალხმა კარგად იცის ის მიღწევები, რომლებიც საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ მოიპოვა წინათ ჩამორჩენილმა რუსეთმა მანქანათმშენებლობის დარგში საერთოდ და ავტომანქანების მშენებლობის ხაზით კერძოდ. ქალაქ მოსკოვის ამხანაგ სტალინის სახელობისა და გორკის აშხ. მოლოტოვის სახელობის საავტომობილო ქარხნები სტალინური ხუთწლედების პირმშო შვილებია. ომთანობის მძიმე პერიოდში საბჭოთა ხალხის უდრეკი ნებისყოფით დამატებით შეიქმნა რამდენიმე ახალი საავტომობილო ქარხანა. საბჭოთა ქვეყნის სხვადასხვა კუთხეში შენდება მთელი რიგი საავტომობილო ქარხნები, რომლებმაც ყოველწლიურად ჩვენს ქვეყანას უნდა მისცენ რამდენიმე ათეული ათასი ავტომანქანა.

ქუთაისის საავტომობილო ქარხანა გამოუშვებს სამნახევარი ტონის ტვირთზიდვის უნარის მქონე ავტომანქანებს.

ქარხანა აგებული იქნება ტექნიკის უკანასკნელი სიტყვის მიხედვით. ქარხანა დაამზადებს მანქანის ყველა დეტალს, დაწყებული მოტორებით და გათავებული ძარათი. ქარხნის მიერ გამოშვებული მოტორები 90 ცხენის ძალისა იქნება. ტიპი მოტორისა, რომელსაც ქარხანა გამოუშვებს, პირველად დამუშავებულ იქნა მოსკოვის ამხანაგ სტალინის სახელობის ქარხანაში. გამოცდამ უჩვენა, რომ ასეთი ტიპის მოტორი მსოფლიოში დღემდე არსებულ მოტორების ტიპებზე მაღლა დგას.

ქარხანაში ერთდროულად იმუშავენ რამდენიმე ათეული ათასი მუშა, სხვადასხვა სპეციალობის ასობით ინჟინრები და ტექნიკოსები: მანქანათმშენებლები და მეტალურგები, ელექტროტექნიკოსები და მშენებლები, ხის მრეწველობის მუშაკები და კერამიკები, ლითონის ცივად დამუშავების ოსტატები და მჭედლები. როგორც მეტალურგიულ კომბინატისათვის, ისე ქუთაისის საავტომობილო ქარხნისათვის სპეციალისტთა კადრების შექმნის საკითხი ერთ-ერთი სერიოზული საკითხია; თავდაცვის სახელმწიფო კომიტეტის დადგენილების თანახმად, მიმდინარე წელს საქართველოს ინდუსტრიულ ინსტიტუტთან იქმნება სპეციალური დარგი საავტომობილო მანქანათმშენებლობის პროფილით. მაგრამ ქარხნის მოთხოვნილებასთან შედარებით განსაკუთრებით მასობრივი კვალიფიკაციის დარგში, ეს საკმარისი არ არის. ჩვენ ალბათ კიდევ დიდი მუშაობის ჩატარება მოგვიწდება იმისათვის, რომ ეს მძლავრი გიგანტი დავაკომპლექტოთ კვალიფიციური მუშახელით და ტექნიკური პერსონალით.

ამჟამად გაცხოველებული მუშაობა მიმდინარეობს ქუთაისის საავტომობილო ქარხნის მშენებლობის დარგში. თავდაცვის კომიტეტის 26 აგვისტოს 1945 წლის დადგენილების თანახმად, ქარხნის მშენებლობის გრაფიკი ისე უნდა იქნას შედგენილი, რომ 1946 წლის მესამე კვარტალში უზრუნველყოთ პირველი რიგის მშენებლობის დამთავრება, ხოლო 1947 წლის შეოთხე კვარტალში ქარხანა ჩადგეს მწყობრში მთელი თავისი სიმძლავრით. ამჟამად ერთსა და იმავე დროს მიმდინარეობს მშენებლობა ქარხნის საწარმოო კორპუსებისა, წყალსადენისა და კანალიზაციისა, საცხოვრებელი ბინებისა და მშენებლობისათვის საჭირო დამხმარე ნაგებობებისა. უნდა ვიფიქროთ, რომ მშენებელთა გამოცდილი კოლექტივი პირნათლად შეასრულებს იმ დიდ ამოცანას, რაც მას აკისრია.

როგორც ზემოთ ვთქვით, ქუთაისის საავტომობილო ქარხანა სრულ ციკლზე მომუშავე ქარხანაა, მაგრამ მიუხედავად ამისა, მზა პროდუქციის მიღებისათვის საქართველოში ყოველწლიურად დიდი რაოდენობით უნდა იქნას შემოზიდული საავტომობილო ელექტრომწყობილობა, რეზინის საფარები (პოკრიშკები) და მინა.

აღნიშნული მასალებია მომწოდებელი ქარხნები უკვე განსაზღვრულია.

ქუთაისის საავტომობილო ქარხნის დანადგარები და მოწყობილობა ჯერ უახლოეს დროში შეიკრებილი იქნება საქართველოში.

ქარხნის ღირებულების ვარაი მომზადებულად შეხვდეს დანადგარებსა და მოწყობილობის მიღებას. უკვე დროა შეიქმნას სპეციალისტთა და ხელოსანთა ბრიგადები, რომლებიც იმუშავენ ჩამოზიდულ დანადგართა და მოწყობილობის მონტაჟსა და მათ ამუშაებაზე. ამ მხრივ სათანადო ნაბიჯი უკვე გადადგმულია და საკავშირო მთავრობისა და საკ. კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტის დამხმარებით ქარხნის განკარგულებაში მოვლინდება.

ლია წითელი არმიის რიგებიდან დემობილიზებული საავტომობილო მრეწველობის ოსტატები და კვალიფიციური მუშები. ქარხნის დირექციამ უნდა შეიგნოს, რომ ეს ოსტატები და კვალიფიციური მუშები ქარხნისათვის იმ წამყვან ბირთვს წარმოადგენენ, რომელთა ჩვევებსა და ტრადიციებზეც უნდა აღიზარდონ ათასობით მომავალი ოსტატები. ამიტომ ქარხნის დირექციამათ უნდა მოეპყრას როგორც ოქროს ფონდს.

ქუთაისის პარტიული და საბჭოთა ორგანიზაციების ვალია ყოველგვარი დახმარება გაუწიონ ქუთაისის საავტომობილო ქარხნის მშენებლობას. ქუთაისის პარტიულმა ორგანიზაციებმა და საქალაქო კომიტეტმა საბრძოლო ამოცანად უნდა დაისახონ მშენებლობის დროზე დამთავრება და ქარხნის მწყობრში ჩაყენება დაწყებულ ვადებში. ცნობილია, რომ იქ, სადაც კარგად არის დაყენებული პარტიულ-პოლიტიკური მუშაობა, სადაც ჯეროვან სიმაღლეზე დგას საავტომობილო-პროპაგანდისტული მუშაობა, იქ საქმე კარგად მიდის. ამჟამად ქუთაისის საავტომობილო ქარხნის მშენებლობაზე რამდენიმე ათასი მუშა, ინჟინერი და ტექნიკოსი მუშაობს. უნდა ითქვას, რომ ქარხნის მშენებელთა შორის ჯერ კიდევ არ არის გაშლილი პარტიულ-პოლიტიკური მუშაობა, სოცშეჯიბრება და დამკვერლობა, არ ტარდება ლექციები და საუბრები, არ ხდება ჩვენი მრეწველობისა და მშენებლობის მოწინავე მუშაკთა მიღწევების გაზიარება.

მშენებლობასთან არ არსებობს კლუბი ან რაიმე დარბაზი, სადაც შესაძლებელი იქნებოდა სათანადო მუშაობა გაგვეშალა მშენებელთა შორის.

საბჭოთა ქვეყნის მშენებლობის ისტორიამ რამდენიმე ასეული ფაქტი იცის ახალგაზრდულ-კომკავშირული ბრიგადების თავდადებული შრომისა. კუზბასსა და მაგნიტოგორსკში, თეთრი ზღვის არხსა და მოსკოვის მეტროპოლიტენზე, დნებრჰესისა და დონბასის სამრეწველო ობიექტებზე მილიონობით ახალგაზრდები თავდადებული შრომის უმაღალითო ნიმუშებს იძლეოდნენ. მილიონობით ახალგაზრდა დღეს ჩაბმულია გერმანელთა ურდოების მიერ განადგურებული მრეწველობის, ქალაქებისა და რაიონების აღდგენის სამუშაოებში. ფრონტზე და ზურგში დაუღალავი ბრძოლისა და შრომისათვის ათეულ ათასობით ახალგაზრდა ვაჟები და ქალები დაჯილდოებული არიან საბჭოთა კავშირის ორდენებითა და მედლებით. კიდევ მრავალი ათეული მაგალითის მოყვანა შეიძლება, თუ როგორ დაუღალავად იბრძვის ჩვენი ქვეყნის ახალგაზრდობა ჩვენი მრეწველობისა და სოფლის მეურნეობის შემდგომი აღმავლობისათვის. ქუთაისის საავტომობილო ქარხნის მშენებლობაზე ჯერჯერობით ასეთი სურათი არა გვაქვს.

ქუთაისის კომკავშირის საქალაქო კომიტეტმა საჭიროა გარდაკმენას მუშაობა, შეკმენას მშენებელთა კომკავშირული ბრიგადები და იბრძოლოს მშენებლობის დროულად დამთავრებისათვის, ზოლო ქუთაისის პარტიის საქალაქო კომიტეტმა ხელმძღვანელობა უნდა გაუწიოს კომკავშირის ორგანიზაციას ამ საპატიო ამოცანის შესრულებაში.

მშენებლობის აღმინისტრაციამ და პარტიულმა ორგანიზაციამ უნდა შეისწავლონ პარტიის თვითეული წევრი, კომკავშირელი, ყოველი პატიოსა-

ნი მუშა და სტახანოველი, სათავეში ჩაუდგნენ მათ და დანერგონ შრომის სოციალისტური მეთოდები—სოცშეჯიბრება და დამკვრელობა, სტახანოველები და ღირსეული მუშაკები გადაიყვანონ სამუშაოს უფრო რთულ და პასუხსაგებ უბნებზე და ლიკვიდაცია უყონ ცალკეული უბნების ჩამორჩენას გეგმების შესრულებაში. გარდა ამისა, მშენებლობის ხელმძღვანელობისა და პარტორგანიზაციის ვალია აღზარდონ კვალიფიციური კადრები იმ კოლმეურნე ახალგაზრდებიდან, რომლებიც სასოფლო-სამეურნეო რაიონებიდან მოვიდნენ მშენებლობაზე.

მშენებლობასთან სასწრაფოდ უნდა შეიქმნას სპეციალური კურსები მუშათა გადამზადებისათვის. ამ კურსებს სათავეში უნდა ჩაუდგნენ მოწინავე ინჟინრები და ტექნიკოსები. საჭიროა ვიცოდეთ, რომ ქვის ოსტატების, ხის დამმუშავებელი მუშების, მებეტონეების, მიწის სამუშაოზე მომუშავეების, მეარმატურეებისა და მრავალი სხვა მასობრივი პროფესიების მუშების გამოშვება ცალკე სასწავლებლებში, ტექნიკუმებში ან უმაღლეს სასწავლებლებში არ ხდება. ასეთი კვალიფიკაციის ხალხი საერთოდ მშენებლობებზე მზადდება. ამიტომ არც ქუთაისის ქარხნის მშენებლობის ხელმძღვანელობა უნდა ელოდოს მასობრივი კვალიფიკაციების მუშების მიღებას რომელიმე სასწავლებლიდან ან დაწესებულებიდან; რაც უფრო ადრე გაიგებს ქარხნის მშენებლობის ხელმძღვანელობა ამ ქეშმარიტებას, მით უფრო ადრე უნდა ეელოდეთ სერიოზულ გარდატეხას გეგმების შესრულების საქმეში.

საქართველოს პარტიული და საბჭოთა ორგანიზაციები ყველაფერს გააკეთებენ იმისათვის, რათა ამ ორი დიდი გიგანტის—ამიერკავკასიის მეტალურგიული კომბინატისა და ქუთაისის საავტომობილო ქარხნის მშენებლობა დროზე დამთავრდეს. საქართველოს ბოლშევიკები, დიდი სტალინის უერთგულესი მოწაფის ამხ. ლ. პ. ბერიას მიერ აღზრდილნი, უახლოეს დროში მწყობრში ჩააყენებენ ამ ორ დიდ გიგანტს და უზრუნველყოფენ ჩვენი ქვეყნის შემდგომ აყვავებას.

ზაითო გზა მევენახეობის შემდგომ განვითარებას

„საბჭოთა ქვეყნის მშრომელთა სუფრას შეე-
ძინოთ კარგი სუფრის ღვინო და შამპანური,
ყურძნის კარგი პროდუქტია, ერთიორად გავა-
დიდოდ ყურძნის მოსავალი“.

ლ. პ. ბაზილი.

მევენახეობა ჩვენი სოფლის მეურნეობის უმნიშვნელოვანესი დარგია. ქართული ხალხი მევენახეობას უხსოვარი დროიდან მისდევს. მრავალი გა-
მოჩენილი მკვლევარი ვაზის სამშობლოდ საქართველოს სოფელს. საქართვე-
ლოს მატერიალური კულტურის ძეგლებიდან აღსანიშნავია უზარმაზარი თი-
ხის ქვევრები ორასი და მეტი დეკალიტრის ტევადობისა, ქვის წნეხები და
ქვის საწნახლები, რომლებიც არქეოლოგიურმა ექსპედიციებმა საქართველოს
მრავალ კუთხეში აღმოაჩინეს.

საქართველოს რაიონების სამეცნიერო-ექსპედიციური გამოკვლევებით
აღმოჩენილი და შესწავლილია სამასზე მეტი ადგილობრივი ვაზის ჯიშები. მათ
შორის უძველესი ჯიშები (ჯამანურა-ხიხვი, ძველშავი, მწვანე, ჯანი, ოჯა-
ლესი, ცხენის ძუძუ და სხვები) თავიანთი თვისებებით ძირითადად განსხვავ-
დებიან არსებული ჯიშებისაგან.

აკადემიკოს ი. ჯავახიშვილის გამოკვლევით („საქართველოს ეკონომიკ-
ური ისტორია“), უძველესი საქართველოს ეკონომიკაში მევენახეობა-მეღვინე-
ობას მთავარი მნიშვნელობა ჰქონდა და საქართველოს ტერიტორიის ბოტანიკ-
ურ-გეოგრაფიული დაყოფაც (ბარი და მთა) მევენახეობის გავრცელების
თვალსაზრისზე იყო დამყარებული. „სადამდისაც მევენახეობა შესაძლებელი
იყო, იქამდის ქვეყანა ბარათ ითვლებოდა, საიდანაც ვაზის მოყვანა უკვე შე-
უძლებელი იყო, იმ ხაზიდან მოყოლებული უკვე მთად იყო მიჩნეული...
ამას გარდა მევენახეობა-მეღვინეობას ძველ საქართველოს ვაჭრობაშიაც მნი-
შვნელოვანი ადგილი ეკავა: ქართული ღვინო უძველეს დროითგანვე საექს-
პორტო სავაზს შეადგენდა“.

შემდეგ აკად. ი. ჯავახიშვილი აღნიშნავს: „მევენახეობა-მეღვინეობას
საქართველოს ეკონომიკური კეთილდღეობისათვის განსაკუთრებული მნიშვნე-
ლობა ჰქონდა. ეს ძველი საქართველოს მეზობლებმა და მეტოქეებმაც კარ-
გად იცოდნენ, და სწორედ იმიტომაც, რომ თემურ-ლენგმა XIV საუკუნის
დამლევს და შემდეგ XVII საუკუნის დამდეგს შაჰაბაზმა საქართველოს ეკო-
ნომიურად დასაუძლურებლად თავიანთ ლაშქარს საქართველოში ვენახების
გაგაფთვა-ამოგდება უბრძანეს“.

საქართველოში ვაზის კულტურა გავრცელებული იყო „დაბლარის“ და „მაღლარის“ სახით. „დაბლარის“ სახით ვაზი გავრცელებული იყო კახეთში, ქართლში, ზემო იმერეთში და რაჭა-ლეჩხუმში, „მაღლარის“ სახით კი — გურიაში, სამეგრელოში, აჭარაში და აფხაზეთში.

კავკასიის ფილოქსერის კომიტეტის მონაცემებით 1875 წლისათვის საქართველოში იყო 71.022 ჰექტარი ვენახი, მაგრამ სოკოვან ავადმყოფობათა გავრცელების და შემდეგ ფილოქსერის მოქმედების შედეგად მოკლე დროის განმავლობაში დიდი რაოდენობა ვენახებისა დაიღუპა.

პირველი მსოფლიო იმპერიალისტური ომის წლებში ღვინისა და მაგარი სასმელების გაყიდვის აკრძალვის, მუშა-ხელის სიმცირის, შესაწამლი მასალის და აპარატურის უქონლობის გამო მოსახლეობა იძულებული იყო მიეტოვებინა ვენახის ნარგავები და მის ნაცვლად ხელი მოეყიდა მარცვლეული კულტურებისათვის.

მეწვევიების ბატონობის წლებში მევენახეობის საქმე კიდევ უფრო გაუარესდა, მრავალი ათასი ჰექტარი ვენახი მოუვლევლობის გამო გადაშენდა და მისი საერთო ფართობი დავიდა 36.000 ჰექტარამდე, ისიც სასახეწოდ ფილოქსერით იყო დაავადებული.

ასეთ ცუდ მდგომარეობაში გადავიდა მევენახეობა საბჭოთა ხელისუფლების ხელში. სოფლის მეურნეობის რეკონსტრუქციის შედეგად სრულიად შეიცვალა მევენახეობის სახე, ყოველწლიურად მატულობს ვენახის ფართობი, იქმნება ამერიკული ვაზის სადგდე მეურნეობა 800 ჰექტარამდე. ვენახების აღდგენა ხდება ფილოქსერის გამძლე ამერიკული ვაზის საძირეებზე.

ხალხთა დიდი ბელადის აშხანავ სტალინის ინიციატივით სსრ კავშირის სახკომსაბჭოს და საქ. კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტის 1936 წლის 28 ივლისის, ხოლო შემდეგ 1940 წლის 25 აპრილის ისტორიულმა დადგენილებებმა უდიდესი ვარდატეხა მოახდინეს მევენახეობისა და მეღვინეობის შემდგომი განვითარების საქმეში.

მევენახეობის განვითარების საქმეში უდიდესი დამსახურება მიუძღვის ქართველი ხალხის საამაყო შვილს აშხ. ლ. პ. ბერიას, რომლის დაუღალავი მუშაობის შედეგად მევენახეობა გახდა საქართველოს კოლმეურნეობათა შემდგომი განმტკიცებისა და კოლმეურნეების მატერიალური მდგომარეობის გაუმჯობესების მნიშვნელოვან ფაქტორად. საქ. კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტის 1936 წლის 25 აგვისტოს პლენუმზე აშხ. ლ. პ. ბერია აღნიშნავდა: „საქართველოს მევენახეობა თავისი განვითარების ახალ ხანას იწყებს. მევენახეობა უნდა განვითარდეს საქართველოს ყველა რაიონში და პირველ რიგში განსაზოგადებულ სექტორში“.

აღნიშნული ისტორიული დადგენილებების და აშხ. ლ. პ. ბერიას მითითებების საფუძველზე საქართველოს პარტიულმა და საბჭოთა ორგანიზაციებმა, კოლმეურნეობებმა და საბჭოთა მეურნეობებმა მნიშვნელოვანი წარმატებები მოიპოვეს ვენახების და ამერიკული ვაზის სადგდეების გაშენებისა და მოვლის საქმეში.

ამჟამად საქართველოს რესპუბლიკაში 59.208 ჰექტარი ვენახია, ე. ი. მატება 1936 წელთან შედარებით 35% უდრის. აქედან ფილოქსერის გამძლე საძირეებზე გაშენებულია 40.000 ჰექტარზე მეტი. ვენახების ფართობების ზრდა ძირითადად კოლმეურნეობების ხარჯზე სწარმოვბდა. თუ 1932 წელს კოლმეურნეობებს ჰქონდათ მხოლოდ 4.100 ჰექტარი ვენახი, 1945 წლის

პირველი იანვრისათვის ჰქონდათ 25.606 ჰექტარი, ე. ი. კოლმეურნეობების-
ვენახის ფართობის ზრდა 1932 წელთან შედარებით 625% უდრის.

საგრძნობლად გაიზარდა ამერიკული ვაზის სადედეების ფართობი. თუ
1930 წლისათვის გვქონდა 321 ჰექტარი ამერიკული ვაზის სადედე, 1945
წლის პირველი იანვრისათვის იგი აყვანილ იქნა 780 ჰექტარამდე.

აშენდა ნამყენი ვაზის გამოსაყვანი 75 სათბური 25 მილიონი ცალი ნამ-
ყენის გამტარუნარიანობისა.

1936 წლიდან 1941 წლის დამლევამდე ყოველწლიურად იმუშნობდა
30-40 მილიონი ვაზი 14-15 მილიონი სტანდარტული ნერგის მიღებით და
ყოველწლიურად შენდებოდა 3-4 ათასი ჰექტარი ახალი ვენახი. ახალი ვენა-
ხების გაშენება მიმდინარეობს საქართველოს საუკეთესო წამყვანი ჯიშებით:
რქაწითელი, საფერავი, მწვანე, ციცკა, ცოლიკაური, ალექსანდროული, წუ-
ლუკიძის თეთრა, ალიგოტე, გორელა-მწვანე და სხვა.

საქართველოს მევენახეობაში გავრცელებული ძირითადი ვაზის ჯიშები
იძლევა მაღალი ღირსების სუფრის ღვინოებს. საქართველოს სამარკო ღვი-
ნოების: წინანდლი № 45, 64, მუკუხანი № 46, 65, ნაფარული № 47, 66,
თელიანი № 48, მანავის მწვანე, წინანდლის მწვანე, „ხვანჭკარა“. იმერული
ცოლიკაური და სხვა ფართოდ არის ცნობილი როგორც საუკეთესო კახური
და ევროპულა ტიპის ღვინოები.

სუფრის ღვინოების გარდა, საქართველოში მნიშვნელოვანი ადგილი
ეთმობა შამპანური ღვინოების წარმოებას. იმერეთსა და ქართლში გაშენე-
ბული ვაზის ჯიშები (პინოშავი, ალიგოტე, ციცკა) იძლევიან შამპა-
ნურის საუკეთესო მასალას. თუ 1936 წლამდე საქართველოში წლიურად
50.000 ბოთლი შამპანური მზადდებოდა, 1940 წელში დაჰზადდა 1,8 მილიონ-
ი, ხოლო 1942 წლიდან კი მზადდება ყოველწლიურად 2 მილიონი ბოთლი
შამპანური. საბჭოთა შამპანურის წარმოების განვითარებასთან დაკავშირე-
ბით აუქალაში აშენდა შამპანური ქარხანა, რომელიც ყოველწლიურად 4
მილიონ ბოთლ პროდუქციას მოგვცემს.

საქართველოს ვაზის ჯიშებიდან მზადდება აგრეთვე მაღალი ხარისხის
ტკბილშემარებული და სადესერტო ღვინოები („საამო“, „სალხინო“, „კა-
გორი“, „ხირსა“) და სხვ.

დიდი სამამულო ომის წლებში, 1942 წლიდან 1945 წლამდე, გაშენდა
ათას ჰექტარზე მეტი ახალი ვენახი.

სამამულო ომით გამოწვეულ სიძნელეთა მიუხედავად, საქართველოს
მთელმა რიგმა რაიონებმა (ამბროლაური, ცაგერი, ვანი, მაიაკოვსკი, გორი)
მნიშვნელოვანი წარმატებები მოიპოვეს ვენახების, ამერიკული ვაზის სადე-
დეების და ვაზის სანერგეების მოვლა-დამუშავების საქმეში, რის შედეგა-
დაც ყოველწლიურად ღებულობენ ყურძნის კარგ მოსავალს.

ომიანობის წლებში მთელმა რიგმა კოლმეურნეობებმა მევენახეობაში
აგროტექნიკური ღონისძიებების დროულად და ხარისხიანად ჩატარებით
ყურძნის მაღალი მოსავალი მიიღეს. მაგალითად, ზეატაფონის რაიონის სოფ.
ძირულის ზოზე დიასის სახელობის კოლმეურნეობამ 1942 წელს ჰექტარზე
საშუალოდ მიიღო 53 ცენტნერი, 1943 წელს — 66 ცენტნერი და 1944
წელს, ვენახების ფართობების დასეტყვის მიუხედავად, — 24 ცენტნერი.
მაიაკოვსკის რაიონის სოფ. საკრაულას კოლმეურნეობა „კომუნისაკენ“-მა
1942 წელს მიიღო 89 ცენტნერი, 1943 წელს — 89,9 ცენტნერი, 1944 წელს —

50 ცენტნერი, ცაგერის რაიონის სოფ. მახაშის კოლმეურნეობა „წითელმა ვარსკვლავმა“ 1943 წ. მიიღო 77 ცენტნერი, ხოლო 1944 წელს 74 ცენტნერი, ბოლნისის რაიონის სოფ. ბოლნის ხაჩინის პარიზის კომუნის სახელობის კოლმეურნეობამ 1944 წელს მიიღო 72 ცენტნერი ყურძენი, ხოლო სოფ. წითელი სოფლის ცხაკაიას სახელობის კოლმეურნეობის ბრიგადამ (ბრიგადირი ინაძე) ცალკეულ ნაკვეთებზე მიიღო 160 ცენტნერი ყურძენი.

მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ მთელმა რიგმა რაიონებმა სამამულო ომის პერიოდში ვერ შეინარჩუნეს მევენახეობაში მოპოვებული წარმატებანი, ვერ უზრუნველყვეს ვენახებში და ამერიკული ვაზის საღებღებში აგროტექნიკური ღონისძიებების დროულად და ხარისხიანად ჩატარება, რის შედეგადაც ადგილი ჰქონდა ყურძნის მოსავლიანობის საგრძნობლად შემცირებას და ვენახის ფართობების ნაწილის დაღუპვას. ასეთ ფაქტებს ადგილი ჰქონდა საგარეჯოს, მცხეთის, კასპის, თბილისის, ბოლნისის, გურჯაანის, თელავის, სიღნაღის, ზესტაფონის და სხვა რაიონებში.

1945 წლის 7-8 აპრილს საქ. კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტის XII პლენუმმა სპეციალურად განიხილა საკითხი ვენახებისა და ხეხილის ნარგავების მოვლის გაუმჯობესების ღონისძიებათა შესახებ. პლენუმზე საქართველოს სსრ სახკომსაბჭოს თავმჯდომარემ აშხ. ვ. ბაქრაძემ თავის მოხსენებაში ანალიზი გაუკეთა მევენახეობისა და მებაღეობის დარგების არსებულ მდგომარეობას, ამხილა ყველა ნაკლოვანებანი და დასაბა მევენახეობისა და მებაღეობის შემდგომი განვითარების გზები. პლენუმმა საქართველოს პარტიულ, საბჭოთა და სამიწათმოქმედო ორგანოებს დაუსაბა გადაუდებელი ამოცანა — ბოლო მოუღონ მევენახეობის დარგის შეუფასებლობას, გადაჭრით გააუმჯობესონ ვაზის ძვირფასი კულტურის მოვლა-პატრონობა, დაუყოვნებლივ შეჰქმნან მევენახეობაში სპეციალური ბრიგადები და რგოლები, დარაზმონ კოლმეურნეები, საბჭოთა მეურნეობების მუშები და სოფლის მეურნეობის სპეციალისტები ნაკლოვანებათა სასწრაფოდ გამოსწორებისათვის. პლენუმის გადაწყვეტილება გვავალებს, რათა დროულად და ხარისხიანად გავატაროთ ყველა აგროტექნიკური ღონისძიებები, როგორცაა: ვენახის გასხვლა, ნიადაგის ღრმად დამუშავება (მოხვნა ან გადაბარვა), შესარვა-შეყელვა, მწვანე ოპერაციები, ვენახის გაპატივება, ვაზის სოკოვან ავადმყოფობათა და მავნებელთა წინააღმდეგ ბრძოლა, ვენახების დაცვა, ამერიკული საღებღების მოვლა-დამუშავება და სანერგე მეურნეობის სწორი ორგანიზაცია, რაც უზრუნველყოფს მევენახეობის შემდგომ განვითარებას და ყურძნის მაღალი მოსავლის მიღებას.

საქართველოს კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტის მდივანმა აშხ. კ. ჩარკვიანმა პლენუმზე თავის გამოსვლაში მთელი რიგი გადაუდებელი ამოცანები დაუსაბა საქართველოს პარტიულ და საბჭოთა ორგანიზაციებს მევენახეობაში არსებულ ნაკლოვანებათა სასწრაფოდ აღმოფხვრისა და მისი შემდგომი განვითარების საქმეში.

პლენუმის გადაწყვეტილებათა საფუძველზე საქართველოს რაიონების პარტიულმა, საბჭოთა და სამიწათმოქმედო ორგანოებმა მნიშვნელოვნად გააუმჯობესეს მუშაობა ვენახების, ამერიკული ვაზის საღებღების და ვაზის

სანერგეების მოვლა-დამუშავების საქმეში და შესამჩნევ შედეგებსაც მიაღწიეს.

მიმდინარე წელს წინა წლებთან შედარებით გაცილებით ორგანიზებულად და ხარისხიანად ჩატარდა მევენახეობაში მთელი რიგი აგროტექნიკური ღონისძიებები: ვენახის რემონტი 1,966,600 ძირის რაოდენობით, გასაზვლა-გასუფთავება მთელ ფართობზე, ძირითადად შესრულდა ნიადაგის საზამთრო-საგაზაფხულო დამუშავება, დამზადებულ იქნა 34.000.000 ცალი ქიგო, შეტანილ იქნა 269.330 ტონა ნაკელი, ჩატარდა ბორდოს სითხით I, II, III, IV შეწამვლა 53.362 ჰექტარზე, გოგირდის პირველი და მეორე შეფრქვევა იქ, სადაც საჭირო იყო, და სხვა.

ვენახის პლანტაციებში აღნიშნული სამუშაოები წარმატებით ჩატარეს და მოწინავეთა რიგებში დგანან შემდეგი რაიონები: ორჯონიკიძის, საჩხერის, მაიაკოვსკის, ამბროლაურის, ცაგერის, ვანის, ჭიათურის, გორის, კასპის, ხაშურის, ყვარლის და სხვა. ჩამორჩებიან: საგარეჯოს, ბორჩალოს, თბილისის, წითელწყაროს და სიღნაღის რაიონები.

საქართველოში მევენახეობის 25 საბჭოთა მეურნეობაა, აქედან სამტრედიის სისტემაშია 15 საბჭოთა მეურნეობა 1.518 ჰექტარი ვენახით, შამანკომბინატს აქვს 5 მეურნეობა 227 ჰექტარით და ადგილობრივ მრეწველობას — 5 მეურნეობა 239 ჰექტარით. საბჭოთა მეურნეობები ვაზის შემანიშნავი ჯიშებიდან ყოველწლიურად გვაძლევენ ათასობით ტონა საუკეთესო ხარისხის ყურძენს. საიდანაც მზადდება სხვადასხვა ტიპის მაღალხარისხიანი ღვინოები. ვენახების კარგი მოვლა-პატრონობის შედეგად მოწინავეთა რიგებში დგანან სამტრედიის წინანდლის, ხირსის და ვარციხის საბჭოთა მეურნეობები და შამანკომბინატის თერჯოლისა და არგვეთის საბჭოთა მეურნეობები. მაგრამ ვენახის მოვლა-დამუშავებაში ყველა საბჭოთა მეურნეობები კარგ მაჩვენებლებს როდი იძლევიან. მაგალითად, ჩამორჩებიან მუკუზნის, ყვარლის და სხვა მეურნეობები, რომლებმაც ვერ შესძლეს გეგმით გათვალისწინებული აგროღონისძიებების დროულად გატარება.

მევენახეობის ყველა საბჭოთა მეურნეობა უნდა იძლეოდეს მაღალი აგროტექნიკის ზესტად გატარებისა და ყურძნის მოსავლიანობის ზრდის ნიშნებს.

შემდგომი პარტიული და საბჭოთა ორგანოების ზრუნვის შედეგად მიმდინარე წელს საქართველოს ვენახები უზრუნველყოფილ იქნა შესაწამლი მასალით — შაბიამნითა და გოგირდით, რის გამოც ვენახები ნაკლებად დაზიანდა კრაქითა და ნაცრით და ყურძნის მოსავალიც კარგი იყო.

საქართველოს რესპუბლიკამ სახელმწიფოსათვის კონტრაქტაციით გათვალისწინებული ყურძნის ჩაბარების გეგმა 116 პროც. შეასრულა. ნაცვლად 18.000 ტონისა სახელმწიფოს. ჩააბარა 20.800 ტონა ყურძენი. მთელ რიგმა რაიონებმა ყურძნის ჩაბარების გეგმა ვადაზე ადრე და მნიშვნელოვანი გადაჭარბებით შეასრულეს, მაგ. ამბროლაურის რაიონმა ყურძნის ჩაბარების გეგმა 170 პროც. შეასრულა, ცაგერისამ 194-ით, თელავისამ 134-ით, ზესტაფონისამ 116-ით, ვანისამ 118-ით და სხვა.

საქართველოში მევენახეობის შემდგომი განვითარება დიდ მოთხოვნებს უყენებს ამერიკული ვაზის სადედეს, რადგან ჩვენში, როგორც ფილოქსეროზიანი რაიონში, ვენახების გასაშენებლად სარგავი ზასალის დამზადებისას საძირეს გადამწყვეტი როლი ენიჭება. ამჟამად კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში არის 780 ჰექტარი ამერიკული ვაზის სადედე, მათ შორის კოლმეურნეობებში 514 ჰექტარი და საქართველოს კვების მრეწველობის სახალხო კომისარიატის საბჭოთა მეურნეობებში 266 ჰექტარი. იმის გამო, რომ რაიონული პარტიული, საბჭოთა და სამიწათმოქმედო ორგანოები ჯეროვან ყურადღებას არ აქცევდნენ ამერიკული ვაზის სადედეების მოვლა-დამუშავებას, საქართველოს სახალხო კომისართა საბჭომ და საქ. კ. პ. (ბ) ცენტრალურმა კომიტეტმა 1945 წლის 10 აპრილს გამოიტანეს სპეციალური დადგენილება „ამერიკული ვაზის სადედეებში გადაუღებელ სამუშაოთა ჩატარების შესახებ“. მთელმა რიგმა რაიონებმა მნიშვნელოვანი მუშაობა ჩაატარეს ამერიკული ვაზის სადედეების მოვლა-დამუშავების გაუმჯობესების საქმეში, ხოლო ზოგიერთი რაიონის (საგარეჯო, კაქრეთი, ახმეტა, სიღნაღი, ბოლნისი, ბორჩალო, წითელწყარო, თელავი, გურჯაანი, ყვარელი) მიწათმოქმედების ორგანოები კვლავ უდარდებლობას იჩენენ ამ საქმისადმი და ამერიკული ვაზის სადედეების მნიშვნელოვანი ნაწილი მოუვლელი და დაუმუშავებელია. საჭიროა ამერიკული ვაზის სადედეების მოვლა-პატრონობასა და დამუშავებას განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს და ჩამორჩენა უმოკლეს დროში იქნას გამოსწორებული.

მევენახეობის შემდგომი განვითარების საქმეში ვაზის სანერგე მეურნეობის წარმოებას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება, რადგან სანერგიდან ვლებულობთ საღ სარგავ მასალას ახალი ვენახების გასაშენებლად. მიმდინარე წლის გაზაფხულზე კოლმეურნეობებში დამყნობილ იქნა 12.135.000 ცალი ვაზი.

ადგილებზე შემოწმებით გამოირკვა, რომ მთელმა რიგმა რაიონებმა (ზესტაფონის, ორჯონიკიძის, საჩხერის, ჩხარის, გურჯაანის და სხვა) ვაზის მყნობის გეგმა გადაჭარბებით შეასრულეს და სანერგეებში დროულად და ხარისხიანად ჩაატარეს ყველა აგროტექნიკური ღონისძიება, სახელობრ: ვაზის წესიერად დარგვა სანერგეში, სანერგის ნიადაგის დამუშავება, კოკოლების გაფხვიერება, სანამყნოდან გამოტანილი ფესვების და საძირედან ამონაყარი ყლორტების დროზე შეჭრა, ბორდოს სითხით შეწამლევა და სხვა სამუშაოები, რითაც უზრუნველყოფენ სტანდარტული ვაზის ნერგის გამოსავლიანობის გადიდებას გეგმის ზევით 10-15%-ით.

მაგალითისათვის მოგვყავს გურჯაანის რაიონის სოფელ ვეჯინის ღვინის სახელობის კოლმეურნეობა (თავმჯდომარე — ჯავშანაშვილი, სანერგის გამგე — სიბაშვილი), რომელსაც სანერგის მოვლა-პატრონობა საწინამუდრად აქვს დაყენებული: სანერგისათვის შერჩეულია შესაფერი ნიადაგი, რომლის ხელით დაპლანტაჟება ჩატარდა 1944 წლის ნოემბერ-დეკემბერში, ვაზის მყნობა და ნამყენის სათბურში გამოყვანა ჩატარდა ორგანი-

ზებულად. სულ დაიმყნო 83.000 ცალი რქაწითელის ჯიშის ვაზი, მოწინავე მყნობელები გ. მთიულთშვილი და ა. სიბაშვილი მყნობის ყოველდღიურ მონორმას გადაჭარბებით ასრულებდნენ — ნაცვლად 800 ცალისა ამყნიდნენ 1.400-1.500 ცალს. ნამყენი დარგულ იქნა სანერგეში აპრილის ბოლო რიცხვებში, დარგვის შემდეგ სისტემატურად ატარებდნენ ნიადაგის დამუშავებას, კოკოლების ხელით გაფხვიერებას, ბორდოს სითხით წამლობას ყოველ 4-5 დღეში, სანამყენოდან გამოტანილი ფესვების შეჭრას და სხვა. აღნიშნულის შედეგად მოსალოდნელია სტანდარტული ნამყენი ვაზის ნერგის მიღება 60-65%-მდე.

ვაზის სანერგეების მოვლა-დამუშავება სანიმუშოდ არის დაყენებული აგრეთვე ამავე რაიონის სოფელ შრომის კაგანოვიჩის, სოფ. ურიათუბნის „სოცკარის“ და სოფელ ვეჯინის ანდრეევის სახელობის კოლმეურნეობებში; ზესტაფონის რაიონის სოფელ პირველი სვირის ბერიას, სოფ. მეორე ჭვირის სტალინის და ბერიას სახელობის კოლმეურნეობებში, მაიაკოვსკის რაიონის სოფ. მეორე ობჩის, სოფ. როკითის და სოფ. დიშის ორჯონიკიძის სახელობის კოლმეურნეობებში, საჩხერის რაიონის სოფ. მერჯევის ენგელსის, სოფ. ქვედა ორლულის ჟდანოვის და სოფ. წითელი სოფლის მარჭის სახელობის კოლმეურნეობებში, თელავის რაიონის სოფ. აკურის „მოწინავეს“ და სოფ. კურდღელაურის ახალგაზრდობის 20-ე საერთაშორისო დღის სახელობის კოლმეურნეობებში.

ამასთან ერთად უნდა აღინიშნოს, რომ მთელი რიგი რაიონებისა და კოლმეურნეობების ხელმძღვანელებმა სათანადო ყურადღება არ მიაქციეს ვაზის მყნობას და სანერგეების მოვლა-დამუშავებას, ჩაშალეს საწარმოო დავალებანი ამ დარგში და სამარცხვინოდ ჩამორჩნენ. ასეთებია: საგარეჯოს რაიონის სოფ. საგარეჯოს კოლმეურნეობები „ახალი შრომა“ და „საბჭოთა საქართველო“ და სოფ. მანავის მოლოტოვის სახელობის კოლმეურნეობა, ყვარლის რაიონის სოფ. სანავარდოს „კომინტერნის“, სოფ. ახალი სოფლის მაზარაძის სახელობის და სოფ. ყვარლის „კუდიგორის“ კოლმეურნეობები, წითელწყაროს რაიონის სოფ. მიწხაანის მე-XVIII პარტყრილობის, სოფ. ზემო მაჩხაანის სტალინის და სოფ. ცლუნკაანის „კომგზის“ კოლმეურნეობები, სიღნაღის რაიონის სოფ. წნორის წყლის „შრომის ამედის“, სოფ. ანაგის „წითელი ანაგის“ და სოფ. საქობოს ორჯონიკიძის სახელობის კოლმეურნეობები.

აღნიშნული რაიონების კოლმეურნეობების ჩამორჩენილობიდან ამ დარგში სათანადო დასკვნა უნდა იქნას გამოტანილი იმისათვის, რომ მსგავს სურათს მომავალში ადგილი არ ექნეს.

ომის დამთავრებასთან დაკავშირებით ისევ ფართოდ უნდა მოვკიდოთ ხელი ახალი ვენახების გაშენებას არა მარტო მევენახეობის ძირითად რაიონებში, არამედ მთელ რიგ ისეთ რაიონებშიც, სადაც შორეულ წარსულში მევენახეობას ფართო განვითარება ჰქონდა. ამ მხრივ მეტად საყურადღებოა მესხეთი.

ახალციხის, ასპინძის და ადიგენის რაიონების ბუნებრივ-ისტორიული პირობების შესწავლით, აგრეთვე უკანასკნელ წლებში საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მევენახეობა-მეღვინეობის საკვლევი ინსტიტუტის მიერ ჩატარებული ცდებით დადასტურდა, რომ აღნიშნულ რაიონებში სავსებით ხელსაყრელი პირობებია მევენახეობისა და მეღვინეობის განვითარები-

სათვის. მესხეთის რაიონებში 3-4 წლის გამოცდის მანძილზე ვაზის ჯიშებიდან კარგი შედეგი მოგვეცა: ალაგოტემ, გორულა-მწვანემ, შავკაპიტომ, ჩინურმა, რქაწითელმა და საფერავმა. ამათგან მიღებულმა საცდელმა ღვინოებმა საღებუსტაციო კომისიის მიერ დამაკმაყოფილებელი შეფასება მიიღეს, ზოგიერთი ვაზის ჯიშებიდან მიღებულ ღვინოებს შედარებით მაღალი მჟავიანობა ახასიათებს, რაც საშაშხანურე ღვინის მასალის მიღების შესაძლებლობას იძლევა.

საქმიწსახკომის მიერ ადგილობრივ ორგანიზაციებთან ერთად მიმდინარე წელს შერჩეულ იქნა ახალციხის, ასპინძის და ადიგენის რაიონებში სავენახე ფართობები. მესხეთის რაიონების ახლად ჩასახლებულმა მოსახლეობამ დიდი ენერგიით მოჰკიდა ხელი ახალი ვენახების გაშენებას. მიმდინარე წლის გაზაფხულზე ახალი ვენახები გააშენეს ახალციხის რაიონის სოფ. აწყურის სტალინის, სოფ. ზიკილიას ანდრეევის, სოფ. ბოგას კიროვის და სოფ. სვირის ანდრეევის სახელობის კოლმეურნეობებმა, ასპინძის რაიონის სოფ. ასპინძის კაგანოვიჩის და სოფ. ოშორას სტურუას სახელობის კოლმეურნეობებმა. ახალი ვენახები გააშენეს აგრეთვე კოლმეურნეობის წევრებმა საკარმიდამო ნაკვეთებზე.

ამჟამად მესხეთის რაიონების კოლმეურნეობებსა და კოლმეურნეობათა წევრების ფართობებზე გაშენებულია სულ 19 ჰექტარი ვენახი.

უახლოეს წლებში ახალციხის, ასპინძის და ადიგენის რაიონებში უნდა გაშენდეს 2.000 ჰექტარზე მეტი ახალი ვენახი, რაც მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს ადგილობრივი კოლმეურნეობებისა და კოლმეურნეობათა წევრების მატერიალურ-საყოფაცხოვრებო პირობებს.

მევენახეობის განვითარებასთან ერთად მევენახეობის ძირითად რაიონებში მწვავედ დგას საკითხი ვენახების სასარგ მასალით უზრუნველყოფის შესახებ. საქართველოს ვენახებისათვის ყოველწლიურად საჭიროა 80 მილიონზე მეტი ჭიგო და სარი. ეს გარემოება იწვევს ჩვენი ძვირფასი ტყეების გაკაფვას და საგრძნობლად შემცირებას. არის ისეთი რაიონები, რომლებსაც თითქმის აღარა აქვთ ვენახის ჭიგოსა და სარისათვის გამოსაყენებელი ტყეები, რის გამო საგრძნობი ნაწილი ვენახებისა შეუსარავი რჩება. აღნიშნული გარემოების გამო საქართველოს სსრ სასკომსაბჭომ და საქ. კ. პ. (ბ) ცენტრალურმა კომიტეტმა 1944 წლის 21 ივნისს გამოიტანეს სპეციალური დადგენილება „საქართველოში თეთრი აკაციის გაშენების შესახებ“. ამ დადგენილებით საქართველოში 1945-47 წლებში უნდა გაშენდეს 6.520 ჰექტარი თეთრი აკაცია. ამ მიმართულებით მთელმა რიგმა რაიონებმა (ორჯონიკიძის, ზესტაფონის, ამბროლაურის, საჩხერის, გურჯაანის, ყვარლის და სხვა) ფართოდ მოჰკიდეს ხელი აკაციის გაშენებას, მაგრამ მეტ წილ რაიონებს ამ მიმართულებით დღემდე არაერთი მუშაობა არ ჩატარებიათ და საფრთხის წინაშე აყენებენ თეთრი აკაციის გაშენების გეგმის შესრულებას და სასარგ მასალით ვენახების უზრუნველყოფას.

რაიონების პარტიულმა, საბჭოთა და სამიწათმოქმედო ორგანოებმა ყურადღების ცენტრში უნდა დააყენონ თეთრი აკაციის გაშენების საკითხი და დადგენილებით გათვალისწინებული წლების მიხედვით შეასრულონ თეთრი აკაციის გაშენების დავალება.

საქართველოში მევენახეობის შემდგომი განვითარება უნდა წარიმართოს ბუნებრივ პირობებს კარგად შეგუებული მაღალი სამეურნეო ღირებუ-

ლების მქონე ვაზის ჯიშებით. ამ მხრივ ბევრი რამ არის გასაკეთებელი. ისეთი ძვირფასი საღვინე ჯიშები, როგორიცაა ოჯალეში, ჩხავერი, ჯანი, უსახელაური, მუჯურეთელი, სუფრის ყურძნის ჯიშები — თავრიზი, ბუდეშური, შასლა და სხვა, ფართოდ უნდა განვავითაროთ იმ მიკრორაიონებში, სადაც კარგად მელავნდება მათი მაღალი ჯიშური თვისებები.

პარტიისა და ხელისუფლების გადაწყვეტილებები შემდგომ წლებში საქართველოს მევენახეობისა და ხარისხოვანი მეღვინეობის განვითარების შესახებ გვაეალებს უფრო მეტი ენერგიით მოვკიდოთ ხელი ამ მეტად ძვირფასი კულტურის ფართოდ განვითარებას და მტკიცედ შევასრულოთ საბჭოთა კავშირის გენერალისიმუსის დიდი სტალინის და მისი თანამებრძოლის საქართველოს სახელოვანი შვილის ამხ. ლ. პ. ბერიას მითითებანი.

ნიკოლოზ ბარათაშვილი

ნიკოლოზ ბარათაშვილი ინტელექტუალური და სულიერი მგზავრებითაა აღჭურვილი. მისი ნაწარმოებები, რომლებიც მისი ნაწარმოებების სახელითაა ცნობილი, არა მარტო ადგილზე მოიხსენიება. ქართველ მკითხველს მასში იტაცებს არა მარტო არაჩვეულებრივი ორიგინალობა და მარად უქცნობი სიახლე ლექსისა, არამედ იმავე დროს მადლი ქართული სიტყვისა და პათოსი წინასწარ განპერტისა, რომელიც ესოდენ მძაფრად იგრძნობა მის პოეზიაში: საოცარი და მომზიბლავია არა მარტო მისი მხატვრული სახეები, არამედ ის ისტორიული პროგნოზებიც, რაც მან ქართლის ბედის გამო წარმოსთქვა. აი სწორედ ეს, არის მიზეზი, რომ ესოდენ ძლიერი, ღრმა და ფაქიზი ის სიყვარული, რომლითაც გარემოსილია საქართველოში ნიკოლოზ ბარათაშვილის სახელი. მას მარტო მეცნიერები და ლიტერატურის ისტორიკოსები კი არ სწავლობენ, მას მთელი ხალხი გატაცებით კითხულობს და სწავლობს, როგორც თავის ყველაზე ინტიმურ ფიქრთა თანაზიარს და სულიერ მეგობარს. ის უყვართ როგორც დიდი ჰუმანისტი, რომელმაც ადამიანის სიცოცხლის მიზნად მოქალაქეობრივი ღვაწლი და მოძმისათვის თავდადება მიიჩნია; ის უყვართ როგორც მგზნებარე პატრიოტი, რომელმაც აღზარდა საქართველოს ოცნება თავისუფლებაზე; უყვართ როგორც პოეტი, უაღრესად ქართული, ნაციონალური და იმავე დროს ზოგად-საკაცობრიო.

ის დაიბადა და აღიზარდა საზოგადოებრივი უდროობის ეპოქაში, როცა წარსული სამუდამოდ დაკარგულად მიაჩნდათ და მომავალიც ნისლით და ბურუსით დაფარულად ეჩვენებოდათ. ეს იყო დასაწყისი მეცხრამეტე საუკუნისა. „...მეთრამეტე საუკუნის თავზარმა და მეცხრამეტის პირველი წლების წევვა-გლეჯამ—როგორც ილია ჭავჭავაძე სწერდა—საქართველოს ერთი მოჰლალა, ქანცი გაუწყვიტა... მაგრამ ამ ილაჯ-გაწყვეტილის, ღონე-მახდლის ერის ხმა-ამოუღებლობა ემჩნევა მარტო ამ საუკუნის პირველ მეოთხედის წლებსა. დაიწყო მეორე მეოთხედი ამ საუკუნისა თუ არა, ცხოვრებამ თავისი უკეთესი ქანცი, სამშობლოს სიყვარულით თვალ-ახილებულნი, აქეთ-იქით მიახედ-მოახედა, ყოფილსაც თვალი გადაავლებინა და არსებულსაც. მოიკითხეს—რა წაიღო ძველმა და რა მოიტანა ახალმა. ამ მოკითხვამ შესძრა გონება და გული მაშინდელ ყმაწვილ-კაცობისა. მოძრაობამ კიდევ შეჰკრა ის ბრწყინვალე წრე გონება-გახსნილ ყმაწვილ-კაცობისა, საიდანაც გამოვიდნენ გრ. ორბელიანი, დ. ყიფიანი, ორნი გიორგი ერისთავნი, ზაქარია ერისთავი, იოსებ და კონსტანტინე მამაცაშვილები, ნ. ბარათაშვილი, ალ. და დიმ. ორბელიანები... და ბევრნი სხვანი, რომელთაც სახელოვნად იჩინეს თავი ზოგმა ლიტერატურაში, ზოგმა საზოგადო და სახელმწი-

ფო სარბიელზე. ამ წრის წმინდათა-წმინდა იყო სამშობლოს სიყვარული, რომელმაც ბოლოს თავდადებულ ტრფიალებამდე გაიწია მათდა სასახელოდ¹⁾

ამ თაობაში ნიკოლოზ ბარათაშვილი პირველი სიდიდის ვარსკვლავი იყო; ეს იყო კაცი,—მომტანი პერსპექტივისა, მოციქული მომავლისა, წარმომთქმელი საპროგრამო სიტყვისა. ამ მხრივ მის მიერ განვლილი გზა მართლაც ჯერ უვალი იყო. ქართული კულტურის მრავალსაუკუნოვან ტრადიციას მან თვისობრივად ახალი ტრადიცია დაუმატა. მან, ილია ჭავჭავაძის თქმისა არ იყოს, აამაღლა ქართველი კაცი, იმდროინდელი მოწინავე მსოფლიოს მოქალაქედ აქცია იგი და მსოფლიო აზროვნების ორბიტაში შეიყვანა. რუსთაველის შემდეგ ქართული პოეზია ასეთ მაღალ მწვერვალამდე არ ასულა. მის პოეზიაში ქართველმა მკითხველმა იპოვნა პასუხი ცხოვრების ძირითად კითხვებზე, იპოვნა პასუხი სიცოცხლის არსზე და მიზანზე. ბარათაშვილმა კაცობრიული აზრის სწორედ ამ უძირითადეს და უპირველეს პრობლემებს ჩაჰკიდა ხელი, რომლებიც აღელვებდნენ მოწინავე კაცობრიობას. თავისი აზროვნების ფართოდ გაშლილი პორაზონტით, თავისი სულის სიღრმით და სიღიადით ის შორს სცილდება თავის თანამედროვეობას და მთელი მისი ლექსები, შეიძლება ითქვას, ეს არის სულიერი თრთოლვით აღსავსე, მგზნებარე პოეტური წერილები მომავლის საქართველოსადმი.

პირველი, რაც ახასიათებს ბარათაშვილის პოეზიას, არის შინაგანი მთლიანობა; ერთი ძლიერი სულის დევლით არის გამთბარი, ერთი დიდი იდეით არის შთაგონებული ყოველი სტრიქონი მისი ლექსებისა და კერძო წერილებისა. ამ მხრივ მან არ იცის არავითარი კომპრომისი შევხედვითი სინამდვილის წინაშე. მთელი მისი ადამიანური და პოეტური არსება უაღრესად მონოლიტურია. ერთი და იგივე საფიქრელი, ერთი და იგივე იდეა ამოძრავებს მას მაშინაც, როცა ქართლის ბედზე და საქართველოს პოლიტიკურ ორიენტაციაზე ფიქრობს, და მაშინაც, როცა გადაჭრით უკუაგდება აღმოსავლური პოეზიის ძველისძველ და მტკიცედ დამკვიდრებულ ტრადიციას. ეს ასეც უნდა ყოფილიყო. „საფლავი მეფის ირაკლისას“ ავტორი, პოეტა, მაუწყებელი ახალი ეპოქის დადგენისა, ეპოქის, რომელიც ჯერ მართო აზრის სფეროებში ისახებოდა და ნათელ, მაგრამ ძალიან შორეულ პერსპექტივად მოსჩანდა,—ცხადია, ვერ შეურყევებოდა დახვეწებულ მსოფლშეგარძნობას ძველი აღმოსავლეთისას, რომელიც კონსერვატული უძრობით აწვა და ბორკავდა თავისუფალი აზრის გაქანებას.

საინტერესოა ის გარემოება, რომ ეს სიახლე ბარათაშვილმა სიყრმის წლებიდანვე თან დაიყოლა. ის სიყრმის დროის ლექსებშივე სრულიად ორიგინალური და თავისებურია; მას თითქმის სიჭაბუკეშუც არა აქვს პოეტური ახალგაზრდობის, უკეთ, მოუმწიფებლობის წლები; ის იწყებს ცხოვრებას და შემოქმედებას, როგორც გონებრივად უკვე ჩამოყალიბებული, მომწიფებული პიროვნება. „შემოღამება მთაწმინდაზე“-ს პირველ ვარიანტს ის სწერს თექვსმეტი წლის ასაკში და აქაც კვლავ ორიგინალური და თავისებურია; მის პირველსავე პოეტურ ცდებში ნატამალიც აღარ არის იმ გაბატონებული სტილისა, რომელიც მეცხრამეტე საუკუნის პირველ ნახევარშიც ადვილად არ სთმობდა მოქალაქეობრივ უფლებებს და კვლავ მძლავ-

¹⁾ ი. ჭავჭავაძე — თბუღებანი, 1937 წ. ტ. IV, გვ. 267—268.

რად ხმაურობდა ისეთი დიდი პოეტების შემოქმედებაში, როგორიც ალექსანდრე პუშკინი და გრიგოლ ორბელიანი იყვნენ; ალექსანდრე პუშკინი ფრანგულ კულტურაზე აღზრდილი კაცი იყო, იგი სთარგმნიდა ვოლტერსა და რასინს, მაგრამ ატმოსფეროში ისე იყო გამჯდარი აღმოსავლური ბაიათი, ისე იყო გაუღენთილი, თბილისის ჰაერი საიათნოვასა და ბესიკის პანგებით, რომ მანაც ვერ შესძლო არ დამორჩილებოდა ამ პანგების მომხიბლავ გავლენას და არ ემღერნა ამ მრავალგვარი ბაიათების, მუხამბაზების და თეგლისების კილოზე. ასევე იყო გრიგოლ ორბელიანიც: ის ერთის მხრივ გოეტესა, პუშკინსა და რილევსა სთარგმნიდა, ხოლო მეორე მხრივ თავის ლექსებს საიათნოვას და ჩამჩი-მელქოს ეპიგრაფებით იწყებდა* და ვილნოდან ამაყად სწერდა ანტონ ორბელიანს: „ვარ აზიატეციო“. ნ. ბარათაშვილს არა ჰქონდა ეს შინაგანი წინააღმდეგობანი, მან შესძლო თავიდანვე წმინდა ტიპის ახალი კულტურის პოეტად მოგველინებოდა და არცერთ ლექსში არ წასულიყო დათმობაზე ირანული პოეზიის მიმართ.

მართალია, ეს შეურიგებლობა, ეს უარყოფითი დამოკიდებულება აღმოსავლური პოეზიისადმი მეცხრამეტე საუკუნეში არ დაწყებულა. მას ხანგრძლივი ისტორია ჰქონდა, ბარათაშვილის თავისებურება ის იყო, რომ მან არა მარტო უარყოფს ეს ირანული კილო, არა მარტო უარყოფს უდარდელი ლილინი მგრძნობიარე და განცხრომის მოყვარე აღმოსავლეთისა, არამედ იმავე დროს ახალი პოეზიის ყამირიც გაჰყავლა, ასე რომ მისი ბრძოლა იყო არა მარტო ნეგატიური, არამედ პოზიტიურიც. ბრძოლა აღმოსავლური ტრადიციების წინააღმდეგ დიდიხნის დაწყებული იყო; ეს ბრძოლა განსაკუთრებით ფარისოდ გაშალეს მეთვრამეტე საუკუნის ქართველმა პოეტებმა, მწერლებმა (ა. ისტორიკოსებმა. ცნობილი ქართველი ბელეტრისტის გიორგი წერეთლის თქმით, ყოველი ბაიათის ხმა მათ აგონებდათ მაჰმადის მუქიანის ყვირილის მინარეთზე, ეს ხმა ერთხელ კიდევ ახსენებდა ქართველის გულს, რომ მის სამშობლოს თავზე ქართველისავე სისხლში ამოსვრილი მაჰმადის მახელი ელავდა. ქართველი პოეტისათვის შირაზი იყო არა მარტო საადისა და ჰაფიზის სამშობლო, სილამაზისა და განცხრომის ქვეყნის სიმბოლო, ვარდების ბაღნარი, არამედ მწველი მოგონებაც იმ ქალაქისა, სადაც აწამეს ქეთევან დედოფალი, სადაც მუხანათურად მოჰკლეს მეფე ლუარსაბ მეორე, სადაც მკაცრად და ფანტიკურად აწვალებდნენ და ახრჩობდნენ ქართლის საუკეთესო შვილებს. ამრიგად, ეს აღმოსავლური პოეზია უკვე მეთვრამეტე საუკუნეში სიმბოლო იყო ქართული ნაციონალური ტრადიციის შელახვისა, საკუთარი სახის დაკარგვისა, იმგვარი პოეზიისა, რომელიც მოქალაქეობრივი ტრადიციის ნაცვლად აბატონებდა აზიური განცხრომის კულტს. ამ გავლენა მე-18 საუკუნეში ებრძოდნენ დიდი მოხუცი სულხან-საბა ორბელიანი, დავით გურამიშვილი, ებრძოდა მამუკა ბარათაშვილი, რომელმაც თავის „ქაშნიკში“, მე-18 საუკუნის პოეტიკის სახელმძღვანელოში, დაჰგმო ისანი, „ვისაც თათრის ზღაპრები გაუღესავთ მსმენთ საზიანოდ და მთქმელთ საურიგოდ“. ებრძოდა ამ გავლენას სახელოვანი ისტორიკოსი ვახუშტი ბატონიშვილი, რომელიც, იკვლევდა რაიანის პოლიტიკური გავლენის სათავეებს, სწერდა როსტომ მეფეზე (მეჩვიდმეტე საუკუნე), რომელმაც საქართველოში ოფიციალურად დაადასტურა და დააკანონა ირანული პოეზია: „ამა როსტომ მოიყვანა ყოველნი ტყვენი საქართველოსანი სპარსეთიდან გამაჰმადიანებულნი და ამათით შეერიათ ქართველთა

განცხრომა, სმა-ჰამა ყიზილბაშური, სიძვა, მრუშება, ტყუილი, ზორც-გან-
ხვენება... კეკლუცობა უგვანი, მეჩანგე, მგოსანი, რამეთუ ამათ საქმეთა
მოქმედთაგან კიდე არაეის სცემდნენ პატივსა“ („ქართლის ცხოვრება“, II,
ჩუბინიშვილის გამოცემა, გვ. 46). ვახუშტის ამ სიტყვებში არსებითად და-
ხასიათებულია უარყოფითი მხარეები აღმოსავლური გავლენისა (ცხადია,
ირანული კულტურის გავლენას თავის დროზე ჰქონდა დადებითი მნიშვნე-
ლობაც, რადგანაც ის ერთდაგვარად უპირისპირდებოდა ქრისტიანული ას-
კეტიზმის და სპირიტუალიზმის გაბატონებას პოეზიაში). მიუხედავად მთე-
ლი ამ ბრძოლისა, აღმოფხვრა, დაძლევა ამ ტრადიციისა ასე აღვილი არ
გამოდგა; ის ღრმად იყო შეჭრილი არა მარტო პოეზიაში, არამედ ყოფა-
ცხოვრებაშიც კი; თბილისის წყნარ საღამოებში, გარეუბნებში, დასვენების
წუთებში ბარათაშვილის თანამედროვეთა გამართობი ისევ აღმოსავლური მე-
ჩანგენი იყვნენ, ზორცთ განსვენებას რომ უმღეროდნენ,—ათასჯერ დაგმო-
ბილს, ათასჯერ უარყოფილს, მაგრამ მაინც ცოცხალსა და კვლავ რეალურ
სულიერ ძალას. ორმოციან წლებში თბილისში ირანელი მომღერალი ჯა-
ფარა ჩამოიყვანეს და ბარათაშვილი ამის გამო აი რასა სწერს ნახჭევანი-
დან: „ილაჯი წაიღეს მაგ ჯაფარას ქებით, ვისიც წიგნი მოგვივიდა, მაგის
ჭება ეწერა“. ამ მხრივ თავისთავად ეს ფაქტიც მრავალმეტყველია; აქედან
სჩანს, რომ ეს აშულები გაუთავებელი მსჯელობის, მიწერ-მოწერის და
დაუტყურობელი ინტერესის საგნად იყვნენ გადაქცეული.

მაგრამ პოლიტიკურად დამარცხებულ აზიას, ცხადია, კულტურის სფე-
როშიც უნდა დაეთმო პირველობა. ამას თავისთავად გულისხმობდა ახალი
გზა საქართველოსი, რომელიც დაიწყო რუსეთთან მისი შეერთებით. ახალ-
დროს ახალი სიმღერა შეჰფეროდა, თუმცა ეს ახალი დრო ჯერ მხოლოდ
მკრთალი ტენდენციების, საწყისების სახით იყო მოცემული. და ბარათაშვი-
ლიც გამოსთქვამდა არა იმდენად თავისი დროის მსოფლშეგრძნობას, რამდენ-
ადაც კონტურებს მომავალი საქართველოსი. როგორც ვთქვით, ის მონო-
ლიტური იყო როგორც პოლიტიკურ აზროვნებაში, ისე პოეზიაში. არის
ერთგვარი კავშირი „ბედი ქართლისას“ და ლექსს „რად ჰყვედრი კაცსა,
ბანოვანო, პირუმტიციობას“ შორის. თუ პირველი ახალი პოლიტიკური შე-
მობრუნების მაუწყებელია, მეორე, სრულიად სხვა სფეროში, სიყვარულის
სფეროში გამომხატველია იმ ახალი მსოფლშეგრძნობისა, რომელიც, რო-
გორც ცა მიწას, ისეა დაშორებული აღმოსავლური სატრფიალო პოეზიის
პიმნებისაგან, რომლის წინააღმდეგ ასე მწყრალად ამხედრებული იყვნენ წი-
ნა საუკუნეში მამუკა ბარათაშვილი, დავით გურამიშვილი და ისტორიკოსი
ვახუშტი ბატონიშვილი.

„ბედი ქართლისას“ უმთავრესი მნიშვნელობა ის იყო, რომ პოეტმა ნა-
ციონალური ჩაგვრისა და რუსის მოხელეთა თავგასული თარეშის მიღმა,
მეფე ერეკლეს შემდეგ, პირველმა დაინახა ის სიკეთე, რომელიც საქართვე-
ლოს რუსეთთან შეერთებას უნდა მოჰყოლოდა. სწორედ ამ საფუძველზე
განჰყრიტა მან პერსპექტივა საქართველოს აღორძინებისა. ნიკოლოზ ბარა-
თაშვილმა კარგად იცოდა, რომ არ იყო სხვა გზა ხსნისა ზას შემდეგ, რაც
მეზუთმეტე საუკუნეში თურქებმა დაამხეს ბიზანტიის იმპერია და საქარ-
თველო მუსულმანური აგრესიის ზღვაში ჩავეტილი აღმოჩნდა. ამოდ აწყ-
დებოდნენ ქართველები აქეთ-იქით გზის საპოვნელად, ისინი კვლავ ეძებდ-
ნენ გზას დასავლეთისაკენ, კულტურული მსოფლიოს ცენტრებისაკენ. ამა-

ზე ზრუნავდა მეფე-პოეტი თეიმურაზ პირველი; ამისთვის მოიარა სულხან-საბა ორბელიანმა იტალია და საფრანგეთი და პარიზში წარუდგა ლუდო-ვიკო მე-14-ეს; ეს აწუხებდა ვახტანგ მეექვსესაც; ამაზე ფიქრობდა პატარა კახიცი. ბოლოს, ყველა რწმუნდებოდა, რომ დასავლეთ ევროპაში მფარველის ძებნა ამაო საქმე იყო. ქართველი ხალხის გადარჩენის გზა ჩრდილოეთისაკენ მიემართებოდა. ეს, ცხადია, არ იყო ვარდით მოფენილი გზა; ბარათაშვილმა ძალიან კარგად იცოდა ეს და ამიტომაც ესოდენ მწვავე სულიერ-ტი ტკივილებით განიცდიდა თავისი ქვეყნის დამოუკიდებლობის დაკარგვას, მაგრამ როცა მან გონების თვალთა წარმოდგინა და გადაუშალა მკიახველს ყველა საბუთები Pro და Contra ერთის მხრით პატარა კახისა და მეორეს მხრით სოლომონ ლეონიძის სიტყვების სახით — დარწმუნდა, რომ თვითმპყრობელ რუსეთთან დაკავშირება შედარებით ნაკლები ბოროტება იყო. უამისოდ დაქანცულ და დაღლილ საქართველოს ეროვნული სიკვდილი, ფიზიკური განადგურება და ნაციონალური თვითარსებობის დაკარგვა ელოდა. ნ. ბარათაშვილის „ბედი ქართლისა“ კონდენსირებული გადმოცემა მთელი იმ ფიქრის, ეჭვის, იმედის, მისწრაფების, რომელიც აწვალებდა მოწინავე ქართველობას მე-15 საუკუნიდან ბარათაშვილის ეპოქამდე. ეს არის პოეტური მატთანე საქართველოსი და ამ მატთანის განსჯაც არის წარსულისა და აწმყოს სახელით, მომავლის პერსპექტივის სახელით. როცა „ბედი ქართლისაში“ ირაკლის სიტყვებსა ვკითხულობთ, ჩვენ მათში ნაცნობი განწყობილებანი გვესმის; ამასვე ნატრობდა წინა საუკუნეში ვახტანგ მეექვსე, როცა, მისივე ფიგურარული გამოთქმა რომ ვიხმართ, მუსულმანური ფოცხვერის ბრჭყალებიდან განთავისუფლებაზე ოცნებობდა. ამასვე ნატრობდნენ ყველა ქართველები — რუსეთში რომ გადაიხვეწნენ წინა საუკუნეში, იმპერატორიცა ანნა იოანეს ასულის პოლკებში რომ ჩაეწე-ჩენ და სადღაც ბესარაბიაში და ყირიმში რომ ებრძოდნენ თურქულ აგრესიას, რათა ქართლში ამოწყვეტილი ქალებისა და ბავშვების სისხლი აეღოთ, რათა ქართლისა და კახეთის აოხრებისათვის სამაგიერო მიეზლოთ. ქართველთა ეს დიდხინის მისწრაფება კარგად გამოხატა მეფე ერეკლემ, როცა პატარა ნიკოლას უპასუხა: „ჩემო პატრო! დავსუსტდით, გაქრება ქრისტიანობა აქ ურუსოდ. მეტად მოგვერია მტერი და რა მტერი? ქრისტესი. თუ არ ჰკლავი რუსთა ხელმწიფისა, ვერვინ დაიცავს საქრისტიანოსა. მესმის სიმძიმე რუსთა ჩემზედ მბრძანებლობისა. რა ექნა? ვის მივმართო? რა პასუხი გავსციე ქრისტესა. ესე იყო სურვილი ძველთა მამა-პაპათა ჩემთა. და ესე იყო პაზრი მამისა ჩემისა და მეც დავადგები მასზე“¹). ბარათაშვილმა თავის შემოქმედებაში გამოხატა სრული სოლიდარობა ერეკლეს ამ სიტყვებთან.

ნიკოლოზ ბარათაშვილის პოემაში მძაფრად არის გამოხატული მოწინააღმდეგე ბანაკიც, რომელსაც საკმაოდ ძლიერი წარმომადგენლები ჰყავს: ესენი არიან სოლომონ ლეონიძე და მისი მეუღლე სოფიო. ეს უკანასკნელი დაუვიწყარი სახეა ქართველი ქალისა, ქართველის დედისა, რომელიც ესოდენი ძლიერებით წამოვიდა ბარათაშვილის პოეზიიდან ილიასა და აკაკის ლექსებსა და პოემებში. არაჩვეულებრივი ძლიერებით გამოხატა ნიკოლოზ ბარათაშვილმა მის სახეში ქართველი ქალის სულის სიმადლე და სიდიადე.

¹ „ცხოვრება გიორგი მეცამეტისა“, 1936 წ. გვ. 154.

პატრიოტული თავგანწირულება და სამშობლოს სიყვარული. მაგრამ დაუბრუნდეთ ისევ ჩვენს ძირითად საკითხს: ლეონიძე და მისი მეუღლე ისტორიულად ნამდვილი, ცოცხალი პიროვნებანი არიან, მაგრამ იმავე დროს პოემაში წარმოსდგებიან როგორც შემკრებლობითი ტიპები, როგორც ზოგადი სახეები იმ ადამიანთა, რომელნიც არ იზიარებდნენ მეფე ერეკლეს გადაწყვეტილებას. მათ ყოველგვარი იმედი გადაუწყდათ მე-19 საუკუნის დასაწყისში და სოლომონ ლეონიძემ სიცოცხლის უკანასკნელ წუთებშიც ვერ იპოვნა პასუხი იმ გულის დამწვევ კითხვაზე, რომელიც მან მეფე ერეკლეს კუბოსთან წარმოსთქვა: „ვის დროშას ვემსახურო? ვინ შევიყვარო? ვისთვის მოვკვდე? ვისთვის ვიცოცხლო, შენს უკან სიცოცხლე საზრახავად გამწარებულმაო“. ეს ორი თვალსაზრისი მძაფრად არის დაპირისპირებული ბარათაშვილის პოემაში, ხოლო ვინ არის მართალი — პატარა კახი, რომელმაც რუსეთს ჩააბარა თავის ქვეყანა, თუ ლეონიძე, რომელიც საქართველოს დამოუკიდებლობაზე ოცნებობს — პასუხი ამ კითხვისა იგულისხმებს პოემაშიც და უფრო სრული გარკვეულობით სჩანს პოეტის ორ ლექსში: „საფლავი მეფის ირაკლისა“ და „ომი საქართველოს დაუღალაზნაურ-გლეხთა“... ეს ლექსები საბოლოოდ სწყვეტენ „ბედი ქართლისაში“ აღძრულ პრობლემას. პოეტი ამ ლექსებში თითქმის იხედება წლების გაღწეობა და ზედავს კეთილ ნაყოფს იმ თესლისას, რომელიც ირაკლიმ დისთესა. ვკითხულობთ ამ ლექსებს და ვგრძნობთ, რომ პოეტი აზროვნებს უფართოესი ისტორიული მასშტაბებით და მისი თვალი სწვდება ისე შორს, ზედავს მომავალს ისე წინ, სადაც ჩვეულებრივი ადამიანი გამოუცნობელი ნისლისა და ბურუსის მეტს ვერაფერს ამჩნევს. თვითეთლი ფრაზა ამ ლექსებში არის არა მარტო ბრწყინვალე პოეტის ნათქვამი, არამედ ღრმა მოაზროვნისაც. ნიკოლოზ ბარათაშვილმა პირველმა გვიჩვენა ისტორიული პერსპექტივის თვალსაზრისით უსაფუძვლობა და უნიადგობა იმ პოლიტიკური რომანტიზმისა, რომლის წარმომადგენელი იყო ჯერ ლეონიძე და შემდეგ ის შეთქმულნი, რომელნიც 30-იან წლებში განუდგნენ რუსეთის ხელისუფლებას და სცადეს საქართველოს ეფემერული დამოუკიდებლობა კვლავ აღედგინათ.

ეს აზრთა ვითარება იშვიათი სიცხოველით, მჭევრმეტყველური სახეებით არის გადმოცემული ლექსში „საფლავი მეფის ირაკლისა“. პოეტი თითქმის ნუგეშსა სცემს სასოწარკვეთილ და მწყუხარე აჩრდილს თავისი დიდი პაპის, ირაკლისას, რომელმაც თავისი გამჭრიახობის წყალობით წაღმა შეაბრუნა უკუღმართად დამცემული ბედი ქართლის ისტორიისა. თითქმის ნახევარი საუკუნის შემდეგ რუსეთთან შეერთებისა იწერებოდა ეს ლექსი. ასე რომ პირველი შედეგების შეჯამება უკვე შესაძლებელი იყო: პოეტი მოუწოდებს ირაკლის აჩრდილს, რათა მან გადმოხედოს ახალ საქართველოს, სადაც ხელმწიფური მისი აზრი აღსრულებულა: ეამთ ვითარებით ჩრდილოეთში გადახვეწილ ქართველებს ახალი კულტურის შუქი. „განათლება და ხმა საამო“ ჩამოაქვთ მამულში, ჩრდილოეთიდან პზიდვენ ისინი „თესლთა ძვირფასს“, რომ სამხრეთის მხურვალე ცის ქვეშ გაფურჩქნულმა ამ თესლმა ერთი ათასად მეტი მოსამკალი მოიყვანოს. შეუძლებელი იყო უფრო უკეთესად გაეგო პოეტს „ქველი ანდერძნაჲვი“ ირაკლი მეფისა. ყოველი ფრაზა ამ ლექსში აღსავესეა ისტორიის მძაფრი შემეცნებით. „შავი ზღვის ზვირთნი — სწერს პოეტი — ნაცვლად ჩვენთა მოსისხლე მტერთა, აწ მო-

გეგმურიან მრავალის მხრით ჩვენთა მოძმეთა“. განუზომელია თუნდაც ამ ფრაზის მნიშვნელობა; მე-18 საუკუნის უკანასკნელ მეოთხედამდე შავი ზღვა თურქული ზღვა იყო. ამ ზღვაზე მხოლოდ მტაცებელი მოდიოდა, — ტყვეთა წამყვანი და დამარბევი ქვეყნისა. ახალ ისტორიულ ვითარებაში ამ მხრივაც ერთგვარი შეება იგრძნო საქართველომ.

აი ამ აზრით იყო ნიკოლოზ ბარათაშვილი სულიერი მედროშე მე-19 საუკუნის ქართული აზროვნებისა ნაციონალური საკითხის სფეროშიც. ნიკოლოზ ბარათაშვილი იგივე იყო ქართულ პოეზიაში, რაც მეფე ერეკლე ქართულ პოლიტიკაში. და თუ ერეკლემ პოლიტიკის სფეროში გადასჭრა ბედი ქართლისა, თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ეს საკითხი სულიერ კულტურის სფეროში ნიკოლოზ ბარათაშვილმა გადასწყვიტა. მისმა „ბედი ქართლისამ“ და ლექსმა „საფლავი მეფის ირაკლისა“ ბრწყინვალე მხატვრული სახეებით დაადასტურეს, რომ ბრძოლებში მოქანცული საქართველოს ხსნა მხოლოდ რუსეთთან კავშირში იყო. პოეტი მიესალმებოდა მეფე ირაკლის ბრძნულ გადაწყვეტილებებს, რომელმაც საქართველოს ხალხის ბედილბალი სამუდამოდ დაუკავშირა დიდ რუს ხალხს.

ეს გენიალური წინასწარგანჭვრეტა ბარათაშვილისა განსაკუთრებით ძვირფასია ჩვენთვის დღეს, როცა ქართველი ხალხი კვლავ დაღუპვას და აღგვას პირისაგან მიწისა გადაარჩინა იმ დიდმა მეგობრობამ, რომლითაც ის დაკავშირებულია რუს ხალხთან.

...

ნიკოლოზ ბარათაშვილის პოეზიის სიდიადე პირველად ილია ჭავჭავაძემ შეიკნო და ისე ზუსტად და ნათლად დაახასიათა, რომ ახლა ლაპარაკი ბარათაშვილზე ილიას დებულებათა გაუთვალისწინებლად — შეუძლებელია. ილია ჭავჭავაძემ განსაზღვრა, რომანტიზმის რომელ ფრთას ეკუთვნოდა ბარათაშვილის პოეზია. ილიამ პირველმა გაუსვა ხაზი ბარათაშვილის მებრძოლ, რევოლუციურ, პროტესტანტულ სულისკვეთებას. მან იცოდა, რომ პოეტის სევდა და ჩივილი არ იყო განმეორება იმ შიში და ბნელი პესიმიზმისა, იმ წუხილისა, რომელიც ესოდენ ნაცნობი იყო ჯერ ისევ ეკლესიასტეს დროიდან. ეს არ იყო ჩვეულებრივი მღურვე წუთისოფლისადმი, არამედ ეს იყო ბრძოლა დიადი იდეისათვის, უფრო უკეთ, ეს იყო ძებნა ამ დიადი იდეისა, დაუცხრომელი, მოუსვენარი შფოთვა და წყვეტება მის მისაგნებად. პოეტის გონება დაძრული იყო მყუდროების ადგილიდან, მას ვერც მიწაზე და ვერც ცაზე ვერ ეპოვნა მყუდრო სადგური განსასვენებლად.

„სანატრელ სადგურს — სწერდა ი. ჭავჭავაძე — იგი ეძიებდა სიყვარულში, მაგრამ დაეჭვა ეს ტაძარი და ისევ შეუსაფარი დარჩა. მერე მასვე ეძებდა სარწმუნოებაში, ჯერ მინამ სასიება გულს შერჩენილი ჰქონდა და არ მოეკლა ეჭვსა, მაგრამ ვერც აქ განისვენა, ვერც აქ იპოვა იგი ნუგეში, რომელსაც ასეთი „სულისკვეთებით“ ეძიებდა“).

ილია ჭავჭავაძის წერილში აღსანიშნავია უპირველეს ყოვლისა ის, რომ მასში გამოთქმულია მოსაზრება, რომლის მიხედვით ბარათაშვილის „მოუსვენარმა და ჰემმარიტების მუდამ მძებნელმა, მწყურვალმა გონებამ“ ვერც ქრისტიანული სარწმუნოების წიაღში პოვა ნუგეში, დასაყრდენი, „სადგური მყუდროებისა“. სხვათა შორის საინტერესოა, რომ ილია იმავე წერილ-

ში ამ დებულებას მეორეჯერ უბრუნდება და ამბობს — ამაო გამოდგა მისი იმედი, იქნებ სარწმუნოებამ მაინც „შემიკედლოს და დამინთქას საღმრთო-ნი გულისა სენთაო“. ბარათაშვილის რომანტიზმის კლასიფიკაციისას ილია ქავჭავაძის ამ აზრს გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. მაშასადამე, ბარათაშვილი არ ეკუთვნოდა იმ რომანტიზმს, რომელიც ქრისტიანობის წიაღში დაიბადა როგორც რეაქცია „განმანათლებელთა“ საუკუნის და საფრანგეთის რევოლუციის იდეების მიმართ. მას, „ქეშმარიტების მარად მძებნელი გონების“ ადამიანს, არაფერი ჰქონდა საერთო რომანტიზმის იმ განუტოვებლასთან, რომლის პოეზიის ყვავილებს, ჰენეს თქმით, ნაკურები ჰქონდათ ნაკურთხი წყალი და საკმევლის სუნი იყვნენ გაჟღენთილი. ბარათაშვილმა ბრწყინვალედ გამოხატა იდეები აქტიური, მოწინავე რომანტიზმისა, რომლის წარმომადგენლები მსოფლიო პოეზიაში იყვნენ შელლი და ბაირონი. ბარათაშვილი მათი უშუალო მიმდევარი როდი იყო, ისიც თავისუფალი აზრის გასაოცარმა სითამამემ და მსგავსმა იდეოლოგიურმა პირველწყაროებმა აამხედრეს, ადამიანის უფლებათა დასაცავად, ჰუმანიზმისა და სამართლიანობისათვის საბრძოლველად.

რა სყო ის იდეური პირველი წყაროები, რომლებიც ასაზრდოვებდნენ მოწინავე რომანტიზმს? ჯერ კიდევ ა. ნ. ვესელოვსკიმ აღნიშნა, რომ სიყვარული სიახლისადმი, ჰუმანური მისწრაფებანი, სიყვარული სამშობლოა და კაცობრიობისადმი რომანტიკოსებმა მე-18 საუკუნის ფილოსოფოსებისაგან ისწავლეს. მოწინავე რომანტიზმისა და მე-18 საუკუნის ფრანგული ფილოსოფიის სულიერ ნათესაობაზე ლიტერატურის ისტორიის არა ერთი ფაქტი მიგვითითებს: ჟან-ჟაკ რუსო, მწერალი და ფილოსოფოსი, რომლისგანაც პიროვნების, გრძნობისა და ბუნების კულტი გადმოიღეს რომანტიკოსებმა, — იყო უახლოესი თანამშრომელი ვოლტერისა, დალამბერისა და დიდროსი სახელგანთქმულ ენციკლოპედიკოსებზე მუშაობის დროს. ეს ერთი მეორეც — ფრანგი განმანათლებლები ბაირონისათვის სულიერი მასწავლებლები იყვნენ, ამიტომაც უძღვნა მათ პოეტმა მგრძნობიარე სტრიქონები „ჩაილდ-ჰაროლდში“; რუსოსა (მესამე სიმღერა LXXVI—LXXXII სტროფები) და ვოლტერს (იმვე სიმღერის CV — CVI სტროფები) მან აზრის ტიტანები უწოდა.

ამ აზრის ტიტანებმა მისცეს სტიმული თავისუფლების იდეათა აღორძინებას. ეს გარემოება არ უნდა დაგვავიწყდეს, როცა მე-19 საუკუნის პირველი ნახევრის მოწინავე რომანტიზმზე ვლაპარაკობთ.

ნიკოლოზ ბარათაშვილი, რუსეთის მოწინავე ინტელიგენციის წარმომადგენლებთან ერთად, იწყებს ახალ ეპოქას აზროვნებისა და ლიტერატურის ისტორიაში. ის ახალი მსოფლმხედველობის კაცია, იმ მსოფლმხედველობის, რომლის აკვანთან ფრანგი განმანათლებლები იდგნენ. ის ადამიანის გონების გაღვიძების, ადამიანის აზრის თავისუფლების მაზარობელია, ის ქრისტიანული იდეოლოგიის ბორკილებიდან ადამიანის აზრის განთავისუფლებისათვის მებრძოლი და ჰუმანიზმის მოციქულია. ეს სიახლე კარგად იგრძნო ბარათაშვილისავე თანამედროვემ, დიდად განსწავლულმა კაცმა, ფილოსოფოსმა და ღვთისმეტყველმა პლატონ იოსელიანმა, რომელმაც თუმცა არ მოიწონა იგი და დაჰგმო, მაგრამ მაინც აღიარა ამ იდეების ვაჟრცელება. პლ. იოსელიანი სწერდა, რომ „ქართველთა ყრმათა“ შორის მორწმუნეობა დასუსტდაო, რომ სარწმუნოების ნათელს ბისინი ველარა ჰხედავე-

არ, და ამაში ამ ყრმათა მასწავლებლებს სდებდა ბრალს. პლ. იოსელიანის აზრით, ამ ბოროტების სათავე ის იყო, რომ ქართველთა ყრმათა მასწავლებლებად არა შატობრიანისა და შლეიერმახერის მიმდევრებს ირჩევდნენ, არამედ იმათ, ვინც რობესპიერზე ოცნებობს, ოცნებობს კაცზე, რომელმაც სახარება მიწაში დამარხაო¹). თავისთავად პლ. იოსელიანის ეს მოსაზრება ძალზე საინტერესოა: აქ დასახელებული არიან როგორც იდეალური აღმშრდელნი ახალი თაობისა ფრანგული და გერმანული რომანტიზმის ყველაზე რეაქციონური ფრთის წარმომადგენლები. შლეიერმახერი იყო ის კაცი, რომლის „ლექციებმა რელიგიის შესახებ“ ხელი შეუწყო ფილოსოფიური რომანტიზმის შემობრუნებას მისტიციზმისა და სპირიტუალიზმისაკენ. მისი გავლენით დაიწყო ნოვალისმა ლაპარაკი ქეშმარიტი რელიგიის აღორძინებაზე. ჩვენის აზრით, პლატონ იოსელიანის ამ მოსაზრებებს ბარათაშვილის რომანტიზმის განსაზღვრისას არსებითი და გადაწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. განა ბარათაშვილი ყველაზე გენიალური არ არის იმ ქართველ ყრმათა შორის, რომელთაც ზრდის არა შატობრიანისა და შლეიერმახერის მიმდევარი, არამედ რესპუბლიკელი სოლომონ დოდაშვილი, — უახლოესი მეგობარი „კალმასობის“ ავტორის იოანე ბატონიშვილისა. ხსენებული წიგნი ნამდვილი ქართული ენციკლოპედია იყო, გაქვნილი ფრანგული განმანათლებლობისა და რესპუბლიკელობის იდეებით. ამ წრეში ბუნებრივი იყო, რომ ქრისტიანობის გავლენა შესუსტებულიყო და ეს ყველაზე ნათლად, ცხადია, პოეზიაში უნდა გამოჩენილიყო. სწორედ ამიტომ გასაგებია პლატონ იოსელიანის აღშფოთება. საქართველოსათვის უკვალოდ არ ჩაუვლია იდეათა იმ დიდ ბრძოლას, რომელიც მე-18 და მე-19 საუკუნეთა მიჯნაზე მსოფლიო ლიტერატურისა და აზროვნების ასპარეზზე გაიმართა. განმანათლებელთა საუკუნის მოაზროვნეთა გავლენის წრე შეზღუდული არა ყოფილა. ამ იდეური მოძრაობის ტალღები საქართველომდეც აღწევდა. ამას ზრწყინვალედ ადასტურებს თუნდაც ალექსანდრე ჭავჭავაძის შემოქმედება. იოანე ბატონიშვილის „კალმასობაში“ არის ერთი შესანიშნავი სცენა, რომელშიც აღწერილია პაექრობა დავით ჯიმშერიშვილისა და მოკალმასე ბერასა. ჯიმშერიშვილი ნამდვილი წარმომადგენელია ურწმუნო მე-18 საუკუნისა, რომელმაც უარყო ქრისტიანული დოგმები. ჯიმშერიშვილი უარყოფს „ცხოვრებასა და წაწყმედას“, სულის უკვდავებას, საღვთო წერილს, უარყოფს სწორედ ისე, როგორც რენესანსის ეპოქაში უარყოფდნენ. ის კვლავ ანტიურ მითოლოგიას უბრუნდება. განა სწორედ ასე არ იქცეოდნენ რენესანსის ადამიანები, რომელნიც აზრით ანტიურ სამყაროში ბრუნდებოდნენ, სადაც ღმერთებად მიჩნეული იყვნენ ცოცხალი ადამიანური გნებანი, სადაც ათენეს სახით კაცი აღიღებდა თავის ადამიანურ გონებას, ხოლო აფროდიტეს სახით ადამიანურ სიყვარულსა და სილამაზეს. „მე ცხონება და წაწყმედა არა მწამს... მე მეტოლოდია მისწავლიათ“, — იძახის „კალმასობის“ პერსონაჟი და საინტერესოა, რომ აქაც, საქართველოშიც, როგორც ქრისტიანულ სპირიტუალიზმს ებრძვიან — დამხმარეთ და მოკავშირეთ ანტიური საბერძნეთის მითებს იყენებენ.

მართალია, ძალზე გულუბრყვილონი არიან ეს მოუმწიფებელი ათეისტები, ისევე როგორც გულუბრყვილონი არიან პირველი რესპუბლიკელები.

¹ პლ. იოსელიანი — „ცხოვრება ვიორგი მეცამეტისა“, აკ. გაწერელის რედაქციით. 33. 40-41.

რომელნიც „კალმასობის“ ფურცლებზე გვხვდებიან. მაგრამ ისინი მაინც ძალიან საინტერესონი არიან იმიტომ, რომ მათ აზრებში პირველი ნაპერწკლები ჭლავენ თავისუფალი აზრისა, სჩანს პირველი შეეჭვება ძველი მსოფლმხედველობის სიმაღლეთში, სჩანს პირველი მარცვლები იმ ახალი მსოფლმეტაქსიზმისა, რომელიც შემდეგ მწყობრ, წარმატებულად რომანტიულ სახეებად გაიშალა ბარათაშვილის პოეზიაში.

ამრიგად, ნიკოლოზ ბარათაშვილი არც ისე უწინაპრო ყოფილა თავის საზოგადოებრივ მისწრაფებათა სფეროში, როგორც ზოგიერთ მკვლევარს ვგონია. ის ციდან არ ჩამოვარდნილა. და როცა ჩვენ „კალმასობაში“ ვცითხულობთ სცენას, სადაც სოლომონ არღუთაშვილი ქეიფის დროს სიტყვარესპუბლიკას ახსენებს, ჭიქას ხელში იღებს, საზოგადოების სადღეგრძელოს სვამს და იძახის: „საზოგადოებას ჩვენ უნდა ეუბატრონოთ“, როცა ვითვალისწინებთ სოლომონ დოდაშვილის რადიკალურ სიტყვასა და საქმეს, ამის შემდეგ აღარ არის საკვირველი და აღარც მოულოდნელი ის რესპუბლიკური იდეები, რომელიც „ბედი ქართლისაში“ ბარათაშვილმა ლეონიძის პირით გამოთქვა. ცნობილია, რომ 1832 წლის შეთქმულების მონაწილეთა პროგრესიული ფრთის წარმომადგენელნი იმაზე ოცნებობდნენ, რათა საქართველო რესპუბლიკა ყოფილიყო. აი რას ამბობს ლეონიძე ბარათაშვილის მოგონებაში:

„მადლობა, ღმერთო, შენსა განგებას!
ერთ კაცს მომადლებ ყოვლა უფლებას
და მის ერთ სიტყვას მონებენ ერნი,
განურჩევალად სულელნი, ბრძენნი,
და იგი მათ ბედს ასე განაგებს,
ვითა ამღერდეს იგი კამათლებს!
მაგრამ შენ, შენცე, ვინ მოგცა ნება —
სხვას განუბოძო შენთ ყმათ ცხოვრება,
მისდევდნენ შენსა გულისკეთებას
და უორგუნვიდნენ თავისუფლებას“.

ჩვენის აზრით, აქ არის ერთგვარი თავისებური გამოძახილი იმ იდეებისა, რომლითაც მოწინავე შეთქმულნი აღჭურვილნი იყვნენ. ეს ერთი. შემდეგ — როცა ვეცნობით იმ სკეპტიკურ დამოკიდებულებას ქრისტიანული მსოფლმხედველობისადმი, რომლითაც გამსჭვალულნი იყვნენ დავით და იოანე ბატონიშვილები, ჩვენთვის უკვე უფრო მეტად გასაგები ხდება ილიას სიტყვები იმის შესახებ, რომ ბარათაშვილმა ვერც ქრისტიანულ საზრწმუნოებაში იპოვნა დასაყრდენი, როცა ვეცნობით ვითარებას ქართული აზრისას, რომლის წიაღში რუსეთის გზით უკვე შემოჭრილი იყო ქროლვა ახალი იდეებისა, მაშინ უფრო გასაგები და ადვილი ასახსნელია ბარათაშვილის ბუნტარული სულის ძიებანი. ყველა ამ იდეებმა ბარათაშვილის პოეზიაში, ამ ძლიერი ინტელექტისა და დიდი სულის ადამიანის არსებაში კპოვეს დასრულებული და ბრწყინვალე გამოხატულება.

ნიკოლოზ ბარათაშვილის თავისებურება ის იყო, რომ მან პირველმა შესძლო ფილოსოფიური ლირიკის სიმაღლეზე აეყვანა მბორგავი, პროტესტანტული სულის განწყობილება, შესძლო აწმყოთი უმაცოფილება ექცია მძაფრ პროტესტად მოუწყობელი და დისპარმონიული ქვეყნის წინააღმდეგ. მან დაპგმო თავისი დროის ავბედიოთი სინამდვილე ლექსებში „შემოღამება

„მთაწმინდაზე“ და „ფიქრი მტკვრის პირას“, მან დაჰგმო ის „მერაზში“ და ლექსში „სულო ბოროტო“.

ის ხსნას მომავალში ეძებდა. მართალია მრავალი ცრემლია დაფრქვეული მის ლექსებში, მრავალი სევდა და მწუხარებაა მათში გამოთქმული, მაგრამ ეს მისივე სიტყვებით რომ ვთქვათ ჭირთმანელბეელი ცრემლი იყო. ამ ცრემლებში მაინც იგრძნობოდა გაუტეხელი სული, ნათელი მერმისის წარუხოციელი რწმენა. ის არ იყო პესიმისტი და მას, ასეთი დიდი, მღელვარე სულის პატრიანს არ შეეძლო ცხოვრება სასაფლაოსავით ყრუ და მოსაწყენ უდაბნოდ ჩაეთვალა. ტყვიასავით მძიმეა მისი სევდა, ეს როდია მსუბუქი მოწყენა, ელეგიური განწყობილება, ეს შავნახველიანობაა, მაგრამ სწორედ ამიტომ არის ესოდენ საგულისხმო მისი დაძლევა ადამიანის გონებისა და ოავისუფლების სახელით. „მემოლამება მთაწმინდაზე“ ამისა ბრწყინვალე ილუსტრაციაა. ერთი შეხედვით ეს ლექსი თითქმის გამოუვალად მწუხარებით და უპერსპექტივობითაა აღსავსე. პოეტი მასში ოცნებობს განშორდეს ამ ქვეყნით ამაოებას, სადაც ადამიანები უძლურნი არიან გაიგონ სილამაზე ციური განგებისა. მაგრამ ლექსის ბოლოს ისეთი მხნე, ისეთი ოპტიმისტური მსოფლშეგრძნობაა გადმოცემული, რომ გრძნობთ პოეტის სულის სიმყარეს, გრძნობთ, რომ ძლიერია მასში სიყვარული სიცოცხლისადმი და რწმენა იმისა, რომ „გათენდება დილა მზიანი და ყოველ ბინდას ის განანათლებს“. უფრო ფართო კონცეპციის შემცველია ლექსი „ფიქრი მტკვრის პირას“. აქ ყველაზე მძაფრად გამოსთქვა პოეტმა ის აზრი, რომ წუთისოფელი „აღუვსებელი საწყაულია“, რომ არ არის ადამიანი, რომელიც ბოლომდე კმაყოფილი იყოს ამ ქვეყნად, რომ თვით უძლეველი მეფენიც ისევე უსახელოდ უნდა გაჰქრნენ, როცა სოფელს ბოლო მოეღება, როგორც ღატაკი ბოგანონი გაჰქრებოდა, მიუხედავად ამისა პოეტი მაინც გმობს მკვდარულ სიჩუმეს და აცხადებს — არც კაცი ვარა რომ ცოცხალი მკვდარსა ემსგავსოსო. სწორედ ამით ბარათაშვილმა მიიღო ცხოვრება, როგორც სამოქმედო ასპარეზი, მან აღიარა, რომ ადამიანის უპირველესი მოვალეობაა იბრძოდეს ქვეყნის სიკეთისათვის, იბრძოდეს იმისათვის, რომ შთამავლობას გაუადვილოს სიძნელე გზისა; ასეთი წმინდა და მაღალია მისი მისწრაფება. ყოველი ლექსი აღსავსეა ამ დაუცხრომელი ღვაწლის, მოქალაქეობრივი ქველობის ნატვრით, ასპარეზი კი ამ ქველობისა მისთვის არ იყო, მეტად გულშემაზრავი იყო მისი თანადროული სინამდვილე. ამიტომ გრძნობდა ის თავს მარტოდ თავის გარემოცვაში, ამიტომ განიცდიდა ის სულის ობლობას იმ მოდუნებულ, წამოჩოქებულ თაობის ადამიანთა შორის, ვისაც თვითონ „ხახვის ფრანტებს“ ეძახოდა.

სიცოცხლისადმი სიყვარული არსად ისე მძაფრად არ გამოთქვამს პოეტს, როგორც ლექსში „არ უკიენო, სატრფოო“, რომელშიაც პოეტი ნატრობს იყოს მზე, იყოს განთიადის მორბედი ვარსკვლავი. და ის მართლაც ვარსკვლავია, ის ვარსკვლავი, რომლის შუქში ჩაქსოვილია ყველა სხივი ქართული სულის კეთილშობილებისა, სიწმინდისა, სამშობლოს სიყვარულისა. ეს შუქი აძლევს მას შინაგან ძალას, ეს შუქი ბრწყინავს ცხადადაც და იღუმალადაც მის შესანიშნავ ლექსებში.

მისი მეგრძოლი მსოფლმხედველობის გვირგვინი იყო „მერაზი“. „მერაზი“ აგერ ერთი საუუუნეა აღელებს, ხიბლავს და იტაცებს ქართველ ადამიანს, წინ-

ეძახის მას. ეს ბუმბერაზული სულის ზღვისებური მღელვარებაა — ნაპირ-დაუღებელი, მისწრაფებით აღსავსე სიმფონია. ბარათაშვილისათვის ეს იყო გაქცევა მომავალში, ეს ცხადზე უცხადესია თუნდაც პოეტის იმ სიტყვებიდან, რომლითაც იგი მიმართავს მერანს: „გასწი, გაფრინდი და შემომოკლე მოუთმენელსა სავალნი ღღენიო“. „მერანი“ ჰუმანიზმის ბრწყინვალე ზემოა და იგი ყველაზე მეტად ეხმაურება საბჭოთა ადამიანის სულს. სწორედ ამიტომაც ბარათაშვილი უკვდავი და დაუფიქსარი.

ახლებური და თავისებური იყო ბარათაშვილის სატრფიალო ლირიკაც. ზეენის აზრით, ამ სფეროში ყველაზე მკვეთრად გაემიჯნა პოეტი ირანული პოეზიის ტრადიციას, რომელიც მხოლოდ გარეგნულ, ხორციელ სილამაზეს უმღეროდა. სიყვარულის გადმოცემაში ბარათაშვილამდე, განსაკუთრებით მე-18 საუკუნეში, თუ მხედველობაში გამოწკლისებს არ მივიღებთ, აღარ იგრძნობოდა თავისებურება; ცოცხალ შთაბეჭდილებებს ჩამოყალიბებული ტიპი, ხშირად ტრაფარეტი ჩრდილავდა: გიშრის თვალნი, შვილდივით წარბები, ალვის ტანი და სხვა ათასგზის განმეორებული ეპიტეტები იჭერდნენ ცოცხალ რეალურ შთაბეჭდილებათა ადგილს... ამ მხრივ აუცილებლად იგრძნობოდა ერთგვარი კრიზისი. ბარათაშვილმა აქაც ახალი სიტყვა სთქვა, მან როდი უმღერა მხოლოდ ცვალებად, წარმავალ, ფიზიკურ სილამაზეს, ის ზუღიერ მშვენიერებაზე ოცნებობს, რომელიც გრძნობასა და გულს ანათლებს, ის ტრფობის საუკუნო მადლზე ლაპარაკობს, რომელსაც „ვერც შემთხვევა და ვერც ხანი ვერ დააბერებს“. ის ემიჯნება აღმოსავლური პოეზიის უხეშ მგრძნობელობას, მაგრამ იმავე დროს არც იმ რომანტიკოსებსა ჰგავს, რომელთაც უარჰყევს რეალური ქვეყნის მომხიბლაობა და მხოლოდ მტელი იცნეს მშვენიერების წყაროდ, მხოლოდ მიღმა ქვეყანა მიიჩნიეს ნეტარების წილად. თავისი სიყვარულის ფილოსოფია პოეტმა გადმოგვცა ლექსში „რად ჰყვედრი კაცსა, ბანოვანო, პირუმტაციობას“. აქ არის ფრიალ საგულისხმო მომენტი, როცა პოეტი მშვენიერების ცნებას ჭეშმარიტების ცნებასთან აკავშირებს. ესეც თავისთავად ფრიალ საყურადღებოა.

ნიკოლოზ ბარათაშვილის პოეზია აღსავსეა ტრფილით წუთისოფლის სილამაზისა და სიცოცხლისადმი. ამ მხრივ ის უადრესად ფაქიზი და კეთილშობილიურია. ამავე დროს აღსანიშნავია ამ ლექსების სურათოვნება: ლექსში „ღამე ყაბახზე“ ერთი უბრალო დეტალით გაცოცხლებულა სახე ქალისა, რომლის თეთრ კაბას ნიავი აფრიალებს. ამავე განხრით არის დაწერილი „საყურე“, „მიყვარს თვალები, მიბნედილები“, „შენნი დალაღნი ყრილობენ გველად“, „ნა... ფორტოპიანოზედ მომღერალი“ და სხვა. შეუძლებელია გადმოცემა იმ სიწრფელისა, იმ მომხიბლავი პლასტიურობისა, რომლითაც აღსავსეა ეს ლექსები. ბარათაშვილმა ამ მხრივაც ახალი ეტაპი შექმნა ქართულ პოეზიაში და მის შემდეგ უკვე ყოვლად მოუთმენელი იყო ის მანერულობა, ის პირობითობა, ის გულ-უწრფელობა, რომელიც ესოდენ ხშირი იყო მე-18 საუკუნის პოეზიაში.

ნიკოლოზ ბარათაშვილმა ახალი თვლით დაინახა ბუნებაც. მან საქართველოს ბუნების არა ერთი ბრწყინვალე სურათი დაგვიხატა, მან ქართველ ადამიანს შეაყვარა სამშობლოს ცა და მიწა, მტკვარი და არაგვი, მთაწმინდა და კრწანისის მიდამოები.

უხეი და მდიდარი იყო ბარათაშვილის იდეათა სამყარო. მან შთააგონა მთელი ქართული მე-19 საუკუნე და უდიდესი ადამიანი ამ საუკუნისა — ილია ჭავჭავაძე. კეთილმყოფელი და ნაყოფიერი იყო მისი გავლენა საქართველოს საზოგადოებრივი აზროვნებისა და მხატვრული ლიტერატურის ისტორიაზე. ნიკოლოზ ბარათაშვილი დღესაც ცოცხალია განაზღვრულ, აყვავებულ საქართველოში და კვლავ განამტკიცებს საბჭოთა ადამიანის გულში ჰუმანიზმის, სამშობლოსათვის თავდადების, მოქალაქეობრივი ღვაწლის წმინდა და კეთილშობილ იდეებს. მისი პოეზია რუსთაველის შემდეგ ქვემოთ მარიტად ყველაზე ბრწყინვალე ფურცელი იყო ქართული ლიტერატურის ისტორიისა.

ავეტიკ ისაჰაკიანი

(დაბადებიდან 70 წლის გასულ)

ავეტიკ ისაჰაკიანი—სომხეთის ლიტერატურის გამოჩენილი კლასიკოსი, მისი საუკეთესო ტრადიციების ნიჭიერი გამგრძობელი, ლიტერატურულ ასპარეზზე გასული საუკუნის ბოლოს გამოვიდა. მისი ლექსების პირველი წიგნი „სიმღერები და იარები“ დაიბეჭდა 1898 წელს და მაშინვე შეუქმნა პოეტს დიდი სახელი. ბრწყინვალე პოეტების—იოჰანეს იოჰანესიანის, ოვანეს თუმანიანის, ალექსანდრე წატურიანის პლეადასთან ერთად ავეტიკ ისაჰაკიანი გახდა ახალი სომხური ლექსის შემქმნელი, რომელმაც თავის შემოქმედებაში ჩამოაყალიბა ნაციონალური პოეზიის უკვდავი სახეები.

ამასთან ერთად, უფრო გვიანდელს ნაწარმოებებში, ვალერი ბრიუსოვის შეფასებით, „ისაჰაკიანი გამოდის, როგორც ერთერთი ევროპელი პოეტი... ამ ლექსებით შეიძლება ვიმსჯელოთ, თუ რამდენად დიდი ოსტატი ჰყავს ავეტიკ ისაჰაკიანის სახით სომხეთის ლიტერატურას“,—და მართლაც, თითქმის ნახევარი საუკუნის მანძილზე ისაჰაკიანს შერჩა პოეტური სიტყვის დიდი ოსტატის სახელი.

* * *

ავეტიკ ისაჰაკიანი დაიბადა 1875 წლის 31 ოქტომბერს ალექსანდროპოლში (ახლანდელი ლენინაკანი). ბავშვობა მან გაატარა ყაზარაპადში, მდინარე ახურიანის წარმოქმნი ნაპირას. საუცხოო ბუნებამ, სოფლის ამუღთასიმღერებმა, მოხუც მეწისქვილე გრიჭორის მოთხრობებმა ღრმა კვალი დასტოვეს და უდიდესი შთაბეჭდილება მოახდინეს სიცოცხლით სავსე ბავშვზე და მის პირველ პოეტურ მასალებად გადაიქცენ.

ხალხური მომღერალ-ამუღების მიბაძვით 11-12 წლის ისაჰაკიანი უკვე იწყებს სიმღერების თხზვას. წიგნის კითხვა ბავშვობიდანვე მისი საყვარელი საქმე იყო. ყრმაზე უდიდესი გავლენა მოახდინა დიდი განმანათლებლის, ახალი სომხური ლიტერატურის ფუძემდებლის ხაჩატურ აბოვიანის რომანმა „სომხეთის იარები“. 17 წლის ისაჰაკიანმა პირველი ლექსები ქურონალ „თარახში“ დაბეჭდა.

1893 წელს ისაჰაკიანმა პირველად იმოგზაურა დასავლეთ ევროპაში. 18 წლის კაბუკმა იხილა ბერლინი, ლაიპციგი, ვენა, ქენევა, ვენეცია... აქ იგი გულდასმით მუშაობს თავისთავზე. ის ეუფლება გერმანულ ენას, სწავლობს ევროპის ხალხთა ლიტერატურას. მას იტაცებს ეპოსი, ენერგიულად ჰკიდებს ხელს „ნიბელუნგების სიმღერას“, „როლანდის სიმღერას“ და აგრეთვე ევროპის პოეტური შემოქმედების უახლეს ფორმათა შესწავლას. ისაჰაკიანი თავისუფალ მსმენელად შედის ლაიპციგის უნივერსიტეტის ფილოსოფიურ ფაკულტეტზე. ეენაში ის მუშაობს მუზეუმში და ისმენს ლექციებს

ანტროპოლოგიასა და ეთნოგრაფიაზე. იმ დროს ვენაში ისაპაციანთან ერთად სწავლობდნენ მომავალი გამოჩენილი მეცნიერები—ახლახან გარდაცვლილმა ლიტერატურათმცოდნე მანუკ აბეგიანი და ისტორიკოსი, სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი აკოფ მანანდიანი.

ორი წლის შემდეგ ისაპაციანი დაბრუნდა სამშობლოში. 1896 წლის მისში მას აპატიმრებენ მეფის მთავრობის წინააღმდეგ მიმართული საქმიანობისათვის და ათავსებენ ერევნის საპყრობილეში, სადაც დაახლოებით ერთი წელი დაჰყო. 1898 წელს მეფის მთავრობამ პოეტი ოდესაში გადაასახლა, სადაც იმ დროს აგრეთვე გადასახლებაში იყო რომანისტი შირვან-ზადე.

1899 წლიდან 1908 წლამდე პოეტი ცხოვრობს რუსეთის სხვადასხვა ქალაქებში, გულდასმით კითხულობს რუსულ ლიტერატურას და განსაკუთრებით გატაცებულია ლერმონტოვით.

1903 წელს გამოდის პოეტის ლექსთა მეორე კრებული. ხოლო 1908 წელს თბილისში შეგესებული სახით გამოვიდა „სიმღერები და იარები“. 1909 წელს დაიბეჭდა მისი ფართოდ ცნობილი პოემა „აბუ-ლალა-მარი“.

1911 წელს მეფის ოხრანკისაგან დევნილი, ისაპაციანი მიემგზავრება კონსტანტინოპოლს. მას შემდეგ 1926 წლამდე პოეტი ცხოვრობს ევროპის სხვადასხვა ქალაქებში. მან იცხოვრა გერმანიაში, იტალიაში, საფრანგეთში, ჰაბერნეთში, ესპანეთში, შეისწავლა ევროპის ხალხთა ლიტერატურა, ფოლკლორი და ფილოსოფია, ის დასავლეთისა და აღმოსავლეთის კლასიკოსების, განსაკუთრებით ხალხური შემოქმედების საუცხოო მცოდნეა. სომეხ მწერალთა შორის ისაპაციანი თითქმის ყველაზე განათლებულია.

1927 წელს თბილისში გამოიცა პოეტის აღმოსავლურ ნოველათა კრებული „ლილიტი“, საბჭოთა სომხეთში იმავე დროს გამოვიდა „მოთმინების ჩიბუხი“, ნაწყვეტები რომანიდან „ოსტატი ეარო“ და სხვ.

1929 წელს პოეტი მიემგზავრება პარიზში. აქ 1932 წელს ის სწერს მოთხრობას „მათ აქვთ დროშა“, რომელშიც მოუწოდებს დასავლეთის შშრომელებს მიბაძონ საბჭოთა კავშირის ხალხთა მაგალითს, რომ მოიპოვონ „პუარი, თავისუფლება, სიზარული“. 1936 წლის ბოლოს პოეტი ბრუნდება სამშობლოში—საბჭოთა სომხეთში, სადაც ცხოვრობს ამჟამად. 1938 წელს გამოვიდა პოემა „მღერი სასუნციდან“. 1940 წელს გამოვიდა „რჩეული თხულებების“ ორი ტომი. ისაპაციანის ნაწარმოებები გადათარგმნილია ყველა ევროპულ და აგრეთვე მრავალ აღმოსავლურ ენაზე. მას კარგად იცნობს და უყვარს მთელ სომეხ ხალხს. დედამიწის ყოველ კუნჭულში, სადაც კი არიან სომხები, მღერიან ისაპაციანის ლექსებს. 80-ზე მეტ მის ლექსს მღერის ხალხი უდიდესი სიყვარულით.

ავეტოკ ისაპაციანი სომხეთის სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრია.

ა. ისაპაციანის ლექსთა მარტო პირველ წიგნს „სიმღერებსა და იარებს“ შეეძლო მოეხვეჭა ავტორისათვის დიდი სახელი. ახალგაზრდა პოეტის ამბილეგებელმა ორიგინალობამ, მოწიფულობამ და ჰერმეტიკმა ოსტატობამ განსაკუთრებულ მოვლენად გადააქციეს მისი დებიუტი. ამ თვალსაზრისით „სიმღერები და იარები“ შეიძლება გვერდში დავუყენოთ ერედიას „ტროფეებს“ ან შ. ბოდლერის „ბოროტების ყვავილებს“.

პოეტი, რომელიც მოვიდა ქვეყნად, რომ შეეყვარებინა იგი, რომელიც

გულში ინახავდა მხოლოდ ერთ სიმს—სიყვარულის სიმს, პირისპირ შეხედო კაპიტალისტური სამყაროს სინამდვილეს, სისხლსა და ცრემლზე აგებულ მისი უსულგულო ძალმომრეობის, სიცრუისა და ექსპლოატაციის სისტემას.

ისაპაკიანი სევდიანად უჩურჩულებს თავის სიმღერას: „ამ ეკლიან ქვეყანაში, გაქვავებულ გულთა შორის, ჩემო სიმღერავ, შენთვის არ არსებობს ღირსეული ადგილი, — შენ უცხო ფრინველი ხარ შიშველ ქვეებს შორის, შენ—სიცოცხლე ხარ, შენ ტანჯავა ხარ, ირგვლივ კი ყოველივე უგრძნობელია“.

მაგრამ ისაპაკიანის აღრინდელ შემოქმედებაშიც ეპოქაობით არა მარტო მარტოობისა და სევდის მოტივებს. მისი მუზა ანთხევს მრისხანე სიტყვებს სოციალური უთანასწორობის წინააღმდეგ.

მართალია ისაპაკიანის შემოქმედებითი ევოლუცია რთული ხვეული გზებით მიიმართებოდა. მან თავის დროზე მოიხადა სიმბოლიზმის მოდიხარკი. მაგრამ ეს განწყობილებები ორგანიზულად უცხოა პოეტისათვის. და შეიძლება კიდეც „ზარის ხმათა“ ხანდახან მშრალია და უსიცოცხლო იმიტომ, რომ აქ „მანთამის ბუღბული“ თავისი ხმით არ მღეროდა.

თავისი ნიჟის ხასიათით, მთელი თავისი მსოფლშეგრძნობით ა. ისაპაკიანი უმთავრესად ლირიკოსია. მისი შემოქმედების საუკეთესო ფურცლები უადრესად ხალხურია, ესაა შესანიშნავი სიმღერები სიყვარულსა და სამშობლოზე. და სწორედ ამ სიმღერებმა გაუთქვეს მას დიდი პოეტის სახელი.

ერთერთ ლექსში პოეტი გამოსთქვამს სურვილს ჰქონდეს ათას-ერთი სიცოცხლე, რათა ათასი სიცოცხლე მთლიანად მოახმაროს სამშობლოს, ხოლო ერთი შეინახოს იმისათვის, რომ ხოტბა შეასხას მისი განთავისუფლების საათს. ლექსები „სიზმარი“ და განსაკუთრებით „თავისუფლების ზარი“ მკვნებარედ მოუწოდებდნენ კავკასიის მოძმე ხალხებს ცარიზმის წინააღმდეგ გამანთავისუფლებელი ბრძოლისაკენ.

ა. ისაპაკიანი აგრეთვე მღეროდა ისეთ ლექსებს, რომელნიც ასე დამახასიათებელი არიან სომეხ პოეტთა მრავალი თაობებისათვის. შეილის სევდა დედა-სამშობლოსადმი, სიყვარული მშობლიური მიწაწყლისადმი, მისი დოვლათისა და სცლამაზისადმი—ამ სიმღერათა ლეიტმოტივია.

ა. ისაპაკიანი ყოველთვის და უცვლელად ერთგული რჩება სიყვარულის მომღერლის ძირითადი და მთავარი მოწოდებისადმი. ის ჰქმნის რომანტიული სიყვარულის დაუვიწყარ სახეებს („ტბის ფერია“, „აშულის ნამბობი“, „ბალადა“, „ზღაპარი“, „საუკუნო სიყვარული“ და სხვ.).

სიყვარული და სიცოცხლე პოეტისათვის ერთ შეგრძნობათაა გაერთიანებული. მისთვის ყოფნის სიხარული ამოხსნილია სიყვარულში,—მხოლოდ შეყვარებულს შეუძლია შეიგრძნოს სამყაროს მთელი მშვენიერება: „მოყვარულ გულს ყოველთვის ესმის თუ რას ჩურჩულებენ ნივთებიო... უსიყვარულოდ ეს ქვეყანა ჩემი ჩიბუხის ბოლად არ ეღირებოდაო“,—ამბობს ისაპაკიანის ერთერთი გმირი („ოსტატი ვარო“).

სამყარო ისაპაკიანის აზრით, მუდამ სიყვარულით მოძრაობს. ვარდის კოკორი გააპობს ზურმუხტის აბჯარს; გაიშლება და აფრქვევს სურნელებას—ეს სიყვარულია! ადამიანი, წყვდიადის წინააღმდეგ ამხედრებული და სიკვდილთან მებრძოლი—ეს სიყვარულია! სიყვარული ამარცხებს ტანჯვასა და

სიყვდილს. სიყვარული—სიცოცხლე. ცხოვრების ამ შეგრძნობითაა გამსჭვალული ისაპაციანის ყველა ნოველა.

ისაპაციანის ინტერესიც კი აღმოსავლური თქმულებებისადმი („ლილი-ტი“ 1927 წ.) უმთავრესად ემყარება ამ სამყაროსადმი სიყვარულს. პოეტის კალმის ქვეშ ებრაული, ირანული, ჩინური, ინდური, მონღოლური ლეგენდები, თითქმის მძლავრი მრავალმხიანი გუნდი, ქებას ასხამს სიყვარულსა და სიცოცხლეს.

მაგრამ ისაპაციანმა კარგად იცის, რომ ამ ქვეყნად, სადაც უნდა იყო „ბატონი ან მონა“, „ურო ან გრდემლი“, სიცოცხლის სიხარული ჩამხამებულია, ხოლო სიყვარული—შებდალული.

სიცოცხლისა და ძალმომრეობის სამყაროს წინააღმდეგ პოეტის პროტესტი, გამოხატული ჯერ კიდევ „სიმღერებსა და იარებში“, განსაკუთრებულის ძლიერებით გაისმა მის შესანიშნავ პოემაში „აბუ-ლალამაარი“. არაბული ყასიდის ფორმით დაწერილი ამ ლირიკული პოემის გმირია არაბეთის გამოჩენილი აბუ-ლალა. ეს პოემა უდაოდ ეკუთვნის რევოლუციამდელი ლიტერატურის საუკეთესო ნაწარმოებებს, რომელშიც გამოხატულია მართლად პიროვნების პროტესტი კაპიტალისტური მონობის წინააღმდეგ.

სოციალური მოტივები ა. ისაპაციანის შემოქმედებაში ყველაზე მკაფიოდ და სრულად გამოხატულია პოემაში „მღერი სასუნიდან“, რომელიც მან უკვე საბჭოთა პერიოდში დაამთავრა.

პოეტის არჩევანი შემთხვევით როდი შეჩერდა უმცროს მღერზე. ესაა გენიალური სომხური ხალხური ეპოპეის „დავით სასუნის“ ყველაზე უფრო ღრმა და ინტერნაციონალური სახე. მღერის, დიდი დევნილის, ამ დედამიწაზე სიმართლისა და სამართლიანობის მაძიებლის სახით, ა. ისაპაციანმა თავი მოუყარა ეპოპეის მთელს იდეურ-მხატვრულ სიმდიდრეს, მისცა რა თავის გმირს სასუნის ყველა გმირთა სახეები.

ისაპაციანის პოემაში მღერი მოუწოდებს დამონებულ ხალხს, ძველი, ანგარებიანი და ბოროტი სამყაროს წინააღმდეგ ბრძოლისაკენ, როცა „მშრომელი გახდება თავისი შრომისა და ქირანახულის პატრონი“.

ა. ისაპაციანმა დიდხანს, მრავალი წლების განმავლობაში ვერ იპოვნა ნამდვილი გზა ადამიანური სიმართლისადმი, ახალი სამყაროსადმი. მაგრამ ის პატიოსნად ებრძოდა ძველ ქვეყანას, ამისათვის და მაღალი პოეტური ოსტატობისათვის უყვარს ისაპაციანი საბჭოთა ხალხს.

რასაც კი არ უმღეროდა პოეტი. მის ყოველ სიმღერაში ძველს მგზნებარე გული, სჩქევს მხურვალე სისხლი. ცოცხალი, ნამდვილი გრძნობითაა გაშთბარი მისი ყველა სიმღერა. გრძნობათა ეს უშუალობა და განცდათა გულწრფელობა, მკაფიო და უბრალო სტილი, მუდამ ახალი, კოლორითული და ნაირსურნელოვანი პოეტური სიტყვის მხატვრულობა,—ასეთია მისი შემოქმედების განუყრელი მხარეები.

ა. ისაპაციანი პოეტური კომპოზიციისა და რიტმიკის გამოჩენილი ოსტატია. დიდის ოსტატობით იყენებს ის ხალხურ სახეებს, ეპიტეტებს, შედარებებს, ტროპებსა და ფიგურებს და აღადგენს ხალხური სიმღერის სულს, მის სილამაზესა და სიმშვენიერეს. პოეტი არასოდეს არ ჰკარგავს ზომიერების გრძნობას, აბიჯებს მისი ქმნილების შინაგან ჰარმონიასა და კლასიკურ სინატიფსს.

ისაპაციანის პროზისათვის ასევე დამახასიათებელია ზიდრამე და უბრალოე-
5. „ბოლშევიკი“ № 10-11.

ბა. პოეტის უდიდესი პროზაული ნაწარმოები „ოსტატი ვარო“—ოცწლიანი შრომის ნაყოფი—სამწუხაროდ ჯერ კიდევ არაა მთლიანად გამოქვეყნებული.

ა. ისაჰაკიანი აგრძელებს სომხეთის შუასაუკუნეთა შესანიშნავ პოეტურ ტრადიციებს, მის პოეტურ წინაპრებად ჩაითვლებიან სიტყვის ისეთი ჯადოსნები, როგორიცაა ნაპეტ ქუჩაკი და საიათ-ნოვა. მისთვის აგრეთვე უცხო არაა აღმოსავლეთისა და დასავლეთის დიდ ლიტერატურათა გავლენები. მაგრამ ყველა ეს გავლენა მის მიერ შემოქმედურადაა გარდაქმნილი, მისთვის შთაგონების უძლიერეს წყაროს უცვლელად წარმოადგენს ხალხური შემოქმედება.

ა. ისაჰაკიანის უდიდესი დამსახურება იმაშია, რომ უაღრესად მიუახლოვა რა თავისი შემოქმედება ხალხურ სტიქიას, მან შესძლო გამოეხატა მასში ჰუმანიზმისა და ინტერნაციონალიზმის დიდი იდეები. ისაჰაკიანს სამართლიანად სთვლიან აღმოსავლეთის ჰაინეც და დასავლეთის საადალ.

ა. ისაჰაკიანი ყოველთვის იჩენდა უდიდეს ინტერესს ქართული ლიტერატურისადმი, განსაკუთრებით მისი ხალხური შემოქმედებისადმი. მან საუცხოოდ სთარგმნა ხალხური ლექსი: „ომში წასვლა მას უხარის“.

ეგროპაში დიდი ხნის მოგზაურობის შემდეგ, 1926 წელს, ბრუნდებოდა რა სამშობლოში, თბილის-ბათუმის მატარებელში ისაჰაკიანი ხარბად ისმენს ქართულ სიტყვას... „მაგრამ სამწუხაროდ სიტყვების აზრი არ მესმოდა და თავს ვაყვედრიდი, რომ არ ვიცოდი ჩვენი უძველესი მეზობლის ენა“,—ამბობს პოეტი. ხაშურის სადგურზე ვაგონში შემოვიდა ბრმა მოხუცი—მეფანდურე ახალგაზრდა გამყოლით და შთაგონებით იმდეროდა თავისუფალ ბედნიერ საქართველოზე. ერთერთმა თანამგზავრმა პოეტის თხოვნით სთარგმნა მეფანდურის სიმღერა, და ისაჰაკიანმა სიყვარულით ჩაიწერა ის, როგორც პირველი ხმა, კავკასიის მშობლიური მთებიდან, მასთან მისული უცხოეთში 15 წლის ყოფნის შემდეგ.

ქართველ მწერალთაგან ისაჰაკიანი კარგად იცნობს გენიალურ რუსთაველს, ყაზბეგს, ვაჟა-ფშაველას. მაგრამ განსაკუთრებით უყვარს მას ნიკოლოზ ბარათაშვილი, ისე როგორც ლერმონტოვი რუსულ ლიტერატურაში. და ეს შემთხვევითი როდია. არის რაღაც ნათესაური ისეთ სხვადასხვა ადამიანებში, როგორიცაა ლერმონტოვი, ბარათაშვილი და ახალგაზრდა ისაჰაკიანი. სამივენი ნოვატორები არიან პოეზიაში; უყვართ მშობლიური ბუნება და ქვეყანა. სამივეს აქვს გამბედავი, ურყევი მამიებელი სული.

განსაკუთრებით დიდია ისაჰაკიანის, როგორც მშობლიური ლიტერატურული ენის მშენებლის მნიშვნელობა. არასოდეს არ სწყვეტს რა კავშირს მშობლიურ სიტყვიერ სტიქიასთან, ისაჰაკიანს შეუძლია, როგორც არავის შეარჩიოს და ნაზი ხალხური სიტყვა, გარანდოს და ჩამოასხას ის და მოჰქარგოს და გარდაქმნას თავისი გამჭვირვალე, ფაქიზად გამოკვეთილ, მჩქეფარე ლექსებად. მხატვრის განსაკუთრებული ნიჭის მეოხებით, ისაჰაკიანის მიერ ხალხისაგან წამოღებული სიტყვა, ლიტერატურულად გარდაქმნილი, გადამუშავების შემდეგ კვლავ უბრუნდება ხალხს ლექსებასა და სიმღერებში, როგორც თავისი მშობლიური, და არა გარედან მოთრეული. ერთის მხრივ ასე მდიდრდება ლიტერატურული ენა, ფართოვდება მისი შესაძლებლობანი,

მეორეს მხრივ, ხალხური სასაუბრო ენა უახლოვდება ლიტერატურულს. სომხებს, როგორც სხვა მცირე ერებს, ხანგრძლივი დროის მანძილზე არ გააჩნდათ დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრივობა და მათი ლიტერატურული ენა მკვეთრად განსხვავდებოდა სასაუბროსაგან. ხოლო ეს განსხვავება უფრო ნაკლებ შესამჩნევია დიდ ერებში, რომელთაც არ დაუკარგავთ თავიანთი სახელმწიფოებრივობა.

საჭიროა მოვიგონოთ, რომ ჯერ კიდევ ვოლტერი, მხედველობაში ჰქონდა რა ეს განსხვავება, მიუთითებდა, რომ ექვსი წლის განმავლობაში შეიძლება ყველა მთავარი ენების შესწავლა, ხოლო მთელი სიცოცხლის მანძილზე უნდა ისწავლო შენი მშობლიური ენაო. ხოლო კარამზინი, აღიარებდა რა ვოლტერის ამ შენიშვნის სიმართლეს, სწუხდა, რომ ფრანგებს უფრო გაადვილებული აქვთ საქმე, ვიდრე რუსებსო. რადგან „ფრანგული ენა სულ წიგნებშია მოქცეული, რუსული კი მხოლოდ ნაწილობრივ“. ეს ნიშნავდა იმას, რომ რუსული ხალხური ენის სიმდიდრე ჯერ კიდევ არ იყო დამუშავებული და გამომჟღავნებული სიტყვის ოსტატების მიერ იმდენად, რამდენადაც ეს მოიმოქმედეს ფრანგებმა. ამიტომ კარამზინი უმატებდა: „ფრანგები სწერენ ისე, როგორც ლაპარაკობენ, ხოლო რუსებმა ბევრი საგნის შესახებ უნდა ილაპარაკონ ისე, როგორც დასწერს ნიჭიერი ადამიანი“.

კარამზინის ეს შენიშვნა მოძველდა რუსული ენის და რუსების მიმართ (მე-19 საუკუნეში რუსული ლიტერატურის მძაფრი განვითარების შემდეგ. მაგრამ იგი საესებოთ შეიძლება მივეყენოთ სომხებსა და სომხურ ენას ამჟამად. სომხებმა ბევრის შესახებ ჯერ კიდევ უნდა ისწავლონ ლაპარაკი ისე, როგორც დასწერს ნიჭიერი ადამიანი. „ნიჭიერი ადამიანი“ ავეტიკ ისაჰაკიანი თავის ლიტერატურული მოღვაწეობის 50 წლის მანძილზე, ყველაზე უკეთ, თვით სწავლობს რა ხალხისაგან, ასწავლის ხალხს ლიტერატურულ ენას. ჩვენს სტალინურ ეპოქაში, როცა ხალხთა ფართო მასები ითვისებენ კულტურას, მასების ნამდვილი მასწავლებლები არიან მწერლები, რომლებიც თავიანთ შემოქმედებაში არასოდეს ღალატობენ ხალხურობის, სიცხადის, ხელმისაწვდომობის, უბრალოების პრინციპებს. ასეთია ისაჰაკიანი. მრავალწლიანი ლიტერატურული პრაქტიკის მანძილზე მას არასოდეს უღალატნია თავისი ძირითადი რეალისტური პრინციპებისა და მისწრაფებებისათვის ხელოვნებაში.

ჩვენს დროში ისაჰაკიანის მოწიფული ოსტატობა გვანცვიფრებს თავისი კლასიკური დამთავრებულობით, რაზედაც არ უნდა სწერდეს პოეტი, აქ არ ზღბდა იდეათა დეკლარირება, არამედ ისინი ხორციელდებიან სახეებში, და ავტორის ტენდენციაც, ენგელსის სიტყვით რომ ვთქვათ, თავისთავად გამომდინარეობს მდგომარეობიდან და მოქმედებიდან, მასზე მითითების გარეშე.

ლექსები „ჩვენი ისტორიკოსები და მგოსნები“, „დიდ სტალინს“, დიდი სამამულო ომის წლებში დაწერილი: „საბრძოლო ძახილი“, „ხალხის სიმღერა“, „სერგეი ზაქიანის ხსოვნას“, „ჩემი გული მთის მწვერვალზეა“ თავიანთი მონუმენტურობით და მკაფიო გამოხატულობით უახლოვდებიან უძველესი კლასიკის ჰიმნებსა და ეპიურ პოემებს.

დიდი ბელადისადმი 1939 წელს მიძღვნილ ლექსში ისაჰაკიანი წინასწარმეტყველურად სწერდა:

კვლავ მღელვარებს ომის სისხლიანი ღვართქაფი, რკინის მერნები ჭიჭინით აყენებენ კორიანტელს, მაგრამ ხალხის ნებისყოფის წინაშე უნდა ჩაჩუმდეს ყველა ქარიშხალი, და მსოფლიოს მომავალი შენს ფოლადის ხელებშია.

ომის წლებში ა. ისაჰაკიანი თავისი მძლავრი სიტყვით ემსახურებოდა დიადი გამარჯვების საქმეს. თავის მკაფიო პუბლიცისტურ გამოსვლებში, რომლებიც ფართოდ არიან ცნობილი ჩვენში და საზღვარგარეთ, ის ააშკარავებდა ფაშისტური იდეოლოგიის მხეცურ არსს, რისხვად ატყდებოდა პიტლერელ კაციქამიებსა და ბანდიტებს, რომლებიც ცდილობდნენ წაერთმიათ საბჭოების ქვეყნის ხალხისათვის წმინდათა-წმინდა—თავისუფლება, მოპოვებული საუკუნოებრივ თავდადებულ ბრძოლებში.

ავეტიკ ისაჰაკიანს მთელი სულითა და გულით უყვარს თავისი საბჭოთა სამშობლო, რადგან მან გაიგო დიადი აზრი სტალინის სიტყვებისა: „... მხოლოდ საბჭოთა ხელისუფლებამ მოუტანა სომხეთს მშვიდობიანობა და ნაციონალური განახლების შესაძლებლობა“.

1935 წელს პარიზში ცხოვრების დროს, ის ოცნებობს საბჭოთა სომხეთზე, მგზნებარედ ეწევა მისი მიღწევების პროპაგანდას და მოეშურება სამშობლოსაკენ. უფრო მოგვიანებით პოეტი სწერს: „დიდი ოქტომბრის სოციალისტურმა რევოლუციამ გაანთავისუფლა მღერი—სომეხი ხალხი საუკუნოებრივი საპატიმროდან. სომეხ ხალხს ამჟამად აქვს ნიადაგი ფეხქვეშ და ის, ეს ნიადაგი, მტკიცეა და ურყევი. ბრძნულმა ლენინურ-სტალინურმა ნაციონალურმა პოლიტიკამ სომეხი ხალხის წინაშე გადაშალა დაუშრეტელი შესაძლებლობანი თავისუფალი განვითარებისა და შემოქმედებისათვის, ღრმად გააზრებული არსებობისათვის“.

საბჭოთა მთავრობამ მაღალი შეფასება მისცა სამშობლოს წინაშე ისაჰაკიანის დამსახურებას მისი სამოცდაათი წლისთავზე და დააჯილდოვა ის ლენინის ორდენით. ბედნიერი ხალხის სიყვარულით გარემოცული, ცხოვრობს და შედეგრებს ჰქმნის ერევანში სომხეთის პოეზიის აღიარებული პატრიარქი ავეტიკ ისაჰაკიანი. და ომისშემდგომი პირველი სტალინური ხუთწლედის ხვეულებში მის პოეტურ ხედვას წარმოუდგება საყვარელი სომხეთი კიდევ უფრო მეტად განმტკიცებული და ბედნიერი, ახალ სიმაღლეზე ასული.

პლენანოვის როლი რუსეთში მარქსიზმის გავრცელებისა და დასაბუთების საქმეში

მეტად დიდი რუსი ხალხისა და მის მიერ შექმნილი მოწინავე მეცნიერების როლი. რუსმა ხალხმა მსოფლიო კულტურის განვითარებას მისცა მეცნიერული აზროვნების შესანიშნავი წარმომადგენლები; რუსეთი შემთხვევით როდი გახდა მარქსიზმის მეორე სამშობლოდ, — ლენინიზმის სამშობლოდ. ლენინიზმი რუსული და მსოფლიო კულტურის უმაღლესი მიღწევაა.

რუსული მეცნიერული აზროვნების ამ გამოჩენილ მოღვაწეთა შორის ერთ-ერთი მეტად თვალსაჩინო ადგილი უჭირავს გიორგი ვალენტინის ძე პლენანოვს (1856–1918 წ. წ.). პლენანოვი დიდი რუსი ხალხის კულტურისა და მეცნიერების საუკეთესო ტრადიციების კანონიერ მემკვიდრედ ითვლება. „თვითეულ ნაციონალურ კულტურაში, — სწერდა ლენინი, — არსებობს ორი ნაციონალური კულტურა. არსებობს ევლიკორუსული კულტურა პურიკეიზისა, გლჩოვებისა და სტრუვეებისა; მაგრამ არსებობს აგრეთვე ევლიკორუსული კულტურა, რომელიც ხასიათდება ჩერნიშევსკისა და პლენანოვის სახელებით“. (ვ. ი. ლენინი, თხზ. ტ. XVII, გვ. 143). თავის სტატიაში „მებრძოლი მატერიალიზმის მნიშვნელობის შესახებ“ ლენინი აღნიშნავდა, რომ „რუსეთის მთავარ მოწინავე საზოგადოებრივ მიმართულებებს საბედნიეროდ თვალსაჩინო მატერიალისტური ტრადიცია მოეპოვებათ“ და შემდეგ დასახელებულია ჩერნიშევსკი და პლენანოვი. (ვ. ი. ლენინი, თხზ. ტ. XXVII, გვ. 180). ცნობილია, რომ პლენანოვის, როგორც რუსი ხალხის მეცნიერებისა და აზროვნების საუკეთესო მემკვიდრის, გენიალური შეფასება მოგვცა დიდმა სტალინმა თავის მოხსენებაში დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის 24 წლისთავის შესახებ.

პლენანოვი ამაყობდა დიდი რუსი ხალხის სახელით, ის აღტაცებით და დიდი სიყვარულით ლაპარაკობდა რუსი ხალხის გმირულ ბრძოლებზე, მის კულტურასა და მეცნიერებაზე. პლენანოვს ღრმად სწამდა რუსი ხალხის ნათელი მომავალი, მისი აუცილებელი გამარჯვება.

რუსულ ფილოსოფიურ აზროვნებაში პლენანოვის სახელთან ორი შესანიშნავი მოვლენაა დაკავშირებული: ჯერ ერთი, პლენანოვი აგრძელებს ფილოსოფიური აზროვნების იმ საუკეთესო ტრადიციებს, რომლებიც რუსეთში შექმნეს გერცენმა, ბელინსკიმ, დობროლიტოვმა და ჩერნიშევსკიმ. ზოლო, მეორე მხრივ, პლენანოვით იწყება მარქსისტული ფილოსოფიური აზროვნება რუსეთში.

პლენანოვი რომ აგრძელებდა იმ საქმეს, რომელიც ჩერნიშევსკიმ დაიწყო, ამას არც თვითონ უარყოფდა. უფრო მეტიც. პლენანოვი მარქსთან

ერთად ჩერნიშევსკისაც აღიარებდა თავის მასწავლებლად. ჩერნიშევსკიმ და მარქსმა, —სწერდა პლენანოვი ლავროვისადმი გაგზავნილ წერილში, — „აღზარდეს და განავითარეს ჩემი გონება ყოველი მიმართულებით“. (გ. ვ. პლენანოვი—ლიტერატურული მემკვიდრეობა, კრებული VIII, ნაწ. I, გვ. 206).

პლენანოვს სრული უფლება ჰქონდა ასე ელაპარაკა ჩერნიშევსკის შესახებ. დიდი რუსი ხალხის მოწინავე ადამიანებმა XIX საუკუნის 40-60-იან წლებში—გერცენმა, ბელინსკიმ, დობროლიუბოვმა და ჩერნიშევსკიმ—ფილოსოფიური პრობლემების და საერთოდ თეორიის საკითხების გადაწყვეტის ორიგინალობის ბრწყინვალე ნიმუშები მოგვცეს, როგორც არ ჰქონია არცერთ ქვეყანას მარქსამდე და ენგელსამდე. „რევოლუციურ რუსეთს XIX საუკუნის მეორე ნახევარში, —სწერდა ლენინი, —ჰქონდა ისეთი... საუცხოო ცოდნა რევოლუციური მოძრაობის მსოფლიო ფორმებისა და თეორიებისა, როგორც არ ჰქონია არცერთ ქვეყანას“. ბოლშევიზმი, ლენინის გამოთქმა რომ ვიხმართ, სწორედ ამ უმაგრეს თეორიულ ნიადაგზე აღმოცენებული. (ვ. ი. ლენინი, თხზ. ტ. XXV, გვ. 198 ქართ. გამოც.).

ლენინი ყოველთვის ხაზგასმით აღნიშნავდა, რომ არსებობს კავშირი რუსულ მარქსიზმსა და რუსული მოწინავე აზრის მთელ წინანდელ ისტორიას შორის. როგორც ლენინი გვასწავლის, დემოკრატიული და სოციალისტური მოძრაობის ისტორიას რუსეთში, ისე როგორც ყველა ქვეყანაში, ჰქონდა თავისი მოსამზადებელი პერიოდი. მაგრამ გასაგებია, რომ თვით ეს მოსამზადებელი პერიოდი იყო არა მუშური, არა პროლეტარული, არამედ „საერთო-დემოკრატიული“, ე. ი. ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული მოძრაობა. „არსად მსოფლიოში, —სწერდა ლენინი, — პროლეტარული მოძრაობა არ დაბადებულა და არც შეიძლებოდა დაბადებულიყო „ერთბაშად“, არ შეიძლებოდა მოვლენილიყო ქვეყნად წმინდა კლასობრივი სახით, მზამზარეულად, როგორც მინერვა იუპიტერის თავიდან“. (ვ. ი. ლენინი, თხზ. ტ. XVII, გვ. 347). „საერთო-დემოკრატიულმა“ მოძრაობამ რუსეთში წარმოშვა ისეთი დიდი მოაზროვნეები, როგორც იყვნენ ჩერნიშევსკი და 70-იანი წლების რევოლუციონერთა ბრწყინვალე პლეადა, რომლებიც სოციალ-დემოკრატიის წინამორბედებად ითვლებიან რუსეთში.

პლენანოვმა, სოციალ-დემოკრატიის იდეურმა დამაარსებელმა ჩვენში, — კრიტიკულად შეითვისა და შემდგომ განავითარა კერძოდ რუსეთის დიდი რევოლუციონერ-დემოკრატიისა და მეცნიერის ჩერნიშევსკის შეხედულებანი.

თავისი დამოკიდებულება ჩერნიშევსკისადმი პლენანოვმა ასე დააზუსტათ: „მე არ უარყოფ ჩერნიშევსკის მემკვიდრეობას, მაგრამ მე არც ის შემიძლია, რომ მას დავეჯერდე: მე ვავსებ მას იმ უძვირფასესი შენაძენით, რის პოპოვებაც შესძლო იმ ადამიანმა, რომელიც მიდიოდა ჩერნიშევსკისთან საერთო გზით, მაგრამ რომელიც მასზე შორს წავიდა, თავისი განვითარების უფრო ხელსაყრელ გარემოებათა გამო“. (პლენანოვი, თხზ. ტ. V, გვ. 120).

როგორც პლენანოვი აღიარებს, ჩერნიშევსკის განვლილ საფეხურად განოცხადება აზროვნების ისტორიაში, მასზე შორს წასვლა, მისი გამდიდრება ახალი შინაარსით არ შეიძლებოდა ისე, თუ „შემდგომ არ განვითარდებოდა მისი საკუთარი (ე. ი. ჩერნიშევსკის—ვ. ა.) მსოფლმხედველობის

ძირითადი დებულებანი“. (გ. ვ. პლესანოვი, თხზ. ტ. VI, გვ. 337), ჩერნიშევსკის და საერთოდ რუსული ფილოსოფიური აზროვნების შემდგომი განვითარება კი XIX საუკუნის 80-იანი წლებიდან შეიძლებოდა მხოლოდ მარქსიზმის საფუძველზე, მარქსიზმის მიმართულებით, რაც ბრწყინვალედ შეასრულა პლესანოვმა. ამაშია პლესანოვის განსაკუთრებული დამსახურება.

და ეს გააკეთა პლესანოვმა მას შემდეგ, რაც ის მარქსიზმს გაეცნო. ოთხმოციანი წლებიდან პლესანოვი იდეურად და ორგანიზაციულად ჩამოშორდა ნაროდნიკულ მოძრაობას. ამ პერიოდიდან პლესანოვს ემიგრაციაში უხდება ყოფნა, სადაც მან სრული 37 წელი გაატარა. აქ, ემიგრაციაში ყოფნისას, ის გახდა მარქსისტი, დაუკავშირდა მის ერთ-ერთ ფუძემდებელს — ფ. ენგელსს და ჰქონდა მასთან პირადი მიწერ-მოწერა. პლესანოვი ემიგრაციაში ყოფნისას ახლო გაეცნო დასავლეთ ევროპის მუშათა მოძრაობის გამოცდილებას. სწორედ ამ ორ გარემოებას — მარქსიზმის შესწავლასა და დასავლეთ ევროპის მუშათა მოძრაობის გაცნობას ჰქონდა გადამწყვეტი მნიშვნელობა პლესანოვის მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბებაში.

პლესანოვმა განიცადა ძლიერ რთული იდეურ-პოლიტიკური ევოლუცია, მან განვლო თავისი იდეური განვითარების მეტად დახლართული გზა. ლენინი სწერდა: „მარქსიზმი, როგორც ერთადერთი სწორი რევოლუციური თეორია, რუსეთმა სიმწრით მოიპოვა, ჰეგელიზმად გაუგონარი ტანჯვისა და მსხვერპლის ნახევარი საუკუნის ისტორიით, განსაკუთრებული რევოლუციური გმირობით, წარმოუდგენელი ენერგიით და თავდადებული ძიებით, მოიპოვა სასოწარკვეთილების, წრთვნისა და პრაქტიკული გამოცდის გზით, საქმეზე შემოწმებით და ევროპის გამოცდილების აწონდაწონვით და გამოყენებით“. (ვ. ი. ლენინი, თხზ. ტ. XXV, გვ. 197-198. ქართ. გამოც.). ეს გზა თავდადებული ძიებისა პლესანოვმაც განვლო მისი წინამორბედის მსგავსად. პლესანოვის მოღვაწეობაში არჩევენ სამ პერიოდს: ნაროდნიკული (1875-1883 წ.წ.), რევოლუციურ-მარქსისტული (1883-1903 წ.წ.) და მენშევიკური (1903-1918 წ.წ.).

ის საუკეთესო, რაც პლესანოვმა დაუტოვა მეცნიერული აზროვნების განვითარებას და რაც შედის მარქსიზმის ოქროს ფონდში, ეკუთვნის პლესანოვის მოღვაწეობის სწორედ მეორე პერიოდს. ლენინის განმარტებით, პლესანოვის პირადი დამსახურება ამ ოცი წლის განმავლობაში უდიდესია. „1883-1903 წ. წ. მან მოგვცა მრავალი საუცხოო თხზულება. განსაკუთრებით ოპორტუნიზმების, მახისტების და ნაროდნიკების წინააღმდეგ“. (ლენინი, თხზ. ტ. XVII, გვ. 415-416).

ნაროდნიკების წინააღმდეგ მარქსისტული ბრძოლის საკითხი, როგორც ლენინი აღნიშნავდა, წარმოადგენს განსაკუთრებით დიდ ინტერესს: ჯერ ერთი, ეს ინტერესი არის ისტორიული, ვინაიდან საკითხი ეხება მარქსიზმის წარმოშობას რუსეთში; მეორე, ეს ინტერესი არის თეორიული, ვინაიდან დავა ნაროდნიკებსა და მარქსისტებს შორის სწარმოებდა მარქსისტული თეორიის ძირითადი საკითხების ირგვლივ. აქედან ნათელია ამ საკითხის პრაქტიკული, თანადროული მნიშვნელობაც.

როგორც ცნობილია, ნაროდნიკობა მარქსიზმის უბოროტესი მტერი იყო. ამიტომ მარქსიზმი რუსეთში შეიძლებოდა გაზრდილიყო და განმტკიცებულიყო ნაროდნიკების წინააღმდეგ ბრძოლაში. ნაროდნიკობის დამარცხების გარეშე შეუძლებელი იყო მარქსიზმის გამარჯვება რუსეთში.

პირველად პლენანოვმა და მისმა „შრომის განთავისუფლების“ ჯგუფმა მოგვეცეს ნაროდნიკობის მეცნიერული და საფუძვლიანი კრიტიკა და ამით ნიადაგი მოამზადეს მარქსიზმის გამარჯვებისათვის რუსეთში. მარქსიზმის დროშა რუსული საზღვარგარეთულ პრესაში პლენანოვმა და მისმა „შრომის განთავისუფლების“ ჯგუფმა აღმართეს. ეს ის პერიოდია, როცა თვით რუსეთში ჯერ კიდევ არ იყო სოციალ-დემოკრატიული მოძრაობა. პლენანოვმა საფუძვლიანად გამოუთქარა ძირი ნაროდნიკების ილუზიებს. ნაროდნიკების წინააღმდეგ ბრძოლაში პლენანოვმა წარმატებით გამოიყენა მარქსისტული დიალექტიკა რუსული სინამდვილის შესასწავლად, საბოლოოდ სწორად გადაწყვიტა ისტორიული დავა რუსული თემის შესახებ და მტკიცე ნიადაგი ჩაუყარა მარქსისტულ აზროვნებას რუსეთში.

ამ ისტორიული ამოცანის შესასრულებლად, როგორც აღვნიშნეთ, პლენანოვის აზროვნება მომზადებული იყო XIX საუკუნის 40-60 წლების რუსული კლასიკური ფილოსოფიის ობიექტური განვითარებით. პლენანოვმა კრიტიკულად მიიღო და შეითვისა XIX საუკ. 40-60 წლების რუსული კლასიკური ფილოსოფიის მემკვიდრეობა და შემდგომ განავითარა იგი მარქსიზმის საფუძველზე. პლენანოვმა აღადგინა მატერიალისტური ფილოსოფიის ტენდენციები, რომლებიც ძლიერი იყო რუსულ კლასიკურ ფილოსოფიაში და რომლებსაც უარყოფდნენ ნაროდნიკები—კერძოდ მიხაილოვსკი და ლავროვი.

ნაროდნიკები ორი მხრივ უდგებოდნენ მარქსიზმის კრიტიკას რუსეთში: ერთი მხრივ, იძლეოდნენ მარქსიზმის თეორიის ზოგად „შეფასებას“, ხოლო, მეორე მხრივ, იხილავდნენ ამ მოძღვრებას (მარქსიზმს) რუსული სინამდვილის მიმართ მისი (მოძღვრების) გამოყენების თვალსაზრისით. ამიტომ ნაროდნიკების წინააღმდეგ ბრძოლაში პლენანოვს დასჭირდა, ჯერ ერთი, ეჩვენებინა მარქსიზმის, როგორც მეცნიერების, სისწორე და დაეცვა იგი, ხოლო, მეორე მხრივ, დაემტკიცებინა მარქსიზმის მეთოდოლოგიის გამოყენების აუცილებლობა კველა ქვეყნის, კერძოდ კი რუსეთის, მიმართ.

ნაროდნიკობის წინააღმდეგ ბრძოლაში პლენანოვმა და მისმა „შრომის განთავისუფლების“ ჯგუფმა ხელი მოჰკიდეს მარქსიზმის ფართო პროპაგანდას რუსეთში. ისინი თარგმნიდნენ მარქსის და ენგელსის შრომებს, ბეჭდავდნენ საზღვარგარეთ და შემდეგ არალეგალურად ავრცელებდნენ რუსეთში. მარქსიზმის პროპაგანდა რუსეთში შეადგენდა პლენანოვის დიდ საქმეს. 1894 წელს პლენანოვი ფ. ენგელსს სწერდა: „მე მთელი ჩემი სიცოცხლის ამოცანად მიმაჩნია თქვენი და მარქსის იდეების პროპაგანდა“. (ფ. ე. პლენანოვი, ლიტერატურული მემკვიდრეობა, კრებული VIII, ნაწ. I, გვ. 266).

მთელს მსოფლიოში მარქსიზმი არცერთ ქვეყანაში ისე გავრცელებული და ძლიერი არ ყოფილა როგორც რუსეთში, რაც პირველ ხანებში უსათუოდ პლენანოვის სახელთან არის დაკავშირებული. თვით რუსეთშიაც დიდი იყო ინტერესი მარქსიზმისადმი. „რუსეთში „კაპიტალს“ კითხულობენ და აფასებენ უფრო მეტად, ვინემ სხვაგან“—სწერდა მარქსიზმის თავის მეგობარს კუგელმანს.

მაგრამ ნაროდნიკობის წინააღმდეგ ბრძოლაში პლენანოვი არა მარტო ეწეოდა მარქსიზმის იდეების ფართო პროპაგანდას, არამედ მან დასწერა მთელი რიგი ორიგინალური შრომები, სადაც მოგვცა მარქსიზმის არსების

საუკეთესო გაგება და გამოყენება რუსეთის მაშინდელი საზოგადოებრივი ცხოვრების მიმართ.

რუსეთის იმდროინდელი საზოგადოებრივი განვითარების საკითხებმა პირველად ნაროდნიკობის წინააღმდეგ მიმართულ პლესანოვის შრომებში — „სოციალიზმი და პოლიტიკური ბრძოლა“ (1883 წ.), „ჩვენი უთანხმოებანი“ (1885 წ.) პირველად მარქსისტული გაშუქება და დასაბუთება. ფრ. ენგელსი, რომელიც გულმოდგინედ სწავლობდა რუსულ სინამდვილეს და თვალყურს ადევნებდა სოციალ-დემოკრატიული მოძრაობის განვითარებას რუსეთში, ყოველთვის მაღალ შეფასებას აძლევდა პლესანოვისა და მისი „შრომის განთავისუფლების“ ჯგუფის ლიტერატურულ მოღვაწეობას საერთოდ, კერძოდ კი პლესანოვის შრომას — „ჩვენი უთანხმოებანი“. 1885 წ. 23 აპრილს ფრ. ენგელსი ვ. ზასულიჩს სწერდა, რომ მართალია მას ჯერ მთლიანად არ წაუკითხავს პლესანოვის ბროშურა „ჩვენი უთანხმოებანი“, მაგრამ ის „მცირეოდენიც, — სწერდა ენგელსი, — რაც მე ამოვიკითხე ამ წიგნიდან, უფიქრობ საკმარისია, რათა ცოტად თუ ბევრად შემეყვანოს იმ უთანხმოებათა კუთხეში, რომელზედაც ლაპარაკია.

უპირველეს ყოვლისა, ვიმეორებ, მე ვამაყობ იმით, რომ რუს ახალგაზრდობაში არსებობს პარტია, რომელმაც გულწრფელად და უყოყმანოდ მიიღო მარქსის დიდი ეკონომიური და ისტორიული თეორიები და გადაჭრით გაემიჯნა თავის წინამორბედთა ანარქისტულ და რამდენადმე სლავიანოფილურ ტრადიციებს. თვით მარქსიც იამაყებდა ამით, ცოტა მეტი რომ ეცოცხლა. ეს არის პროგრესი, რომელსაც უდიდესი მნიშვნელობა ექნება რუსეთში რევოლუციური მოძრაობის განვითარებისათვის“. (გ. ვ. პლესანოვი, ლიტერატურული მემკვიდრეობა, კრებული VIII, ნაწ. I, გვ. 229).

ასევე მაღალ შეფასებას აძლევდა ლენინი პლესანოვის ზემოაღნიშნულ შრომებს. ლენინმა პლესანოვის შრომა „სოციალიზმი და პოლიტიკური ბრძოლა“ გარკვეული აზრით შეაღარა მარქსისა და ენგელსის „კომუნისტურ მანიფესტს“. ლენინი მარქსისა და ენგელსის „კომუნისტურ მანიფესტს“ თუ უწოდებდა „მსოფლიო სოციალიზმის პირველი რწმენის აღსარებას“, პლესანოვის შრომას „სოციალიზმი და პოლიტიკური ბრძოლა“ ლენინმა უწოდა „რუსული სოციალიზმის პირველი რწმენის აღსარება“. იქვე ლენინი შენიშნავს, რომ „კომუნისტურ მანიფესტში“ აღიარებული ჭეშმარიტება პირველად დაამტკიცა პლესანოვმა რუსეთის მიმართ. (ვ. ი. ლენინი, თხზ. ტ. XXX, გვ. 2).

მაშინდელი, XIX საუკუნის 80-იანი წლების რუსული სინამდვილის შესწავლამ პლესანოვი მიიყვანა იმ დასკვნამდე, რომ უნაყოფოა აბსტრაქტული, მეტაფიზიკური დავა რუსული თემის შესახებ, რომელსაც მიმართავდნენ ნაროდნიკები.

რუსეთის ცხოვრებიდან აღებული ფაქტური მასალების ანალიზის საფუძველზე პლესანოვმა დაამტკიცა, რომ უაზრობაა ნაროდნიკების ოცნება რუსეთში კაპიტალიზმის განვითარების შეჩერებაზე. პლესანოვმა ნაროდნიკების მიერ დასმულ კითხვას — გაივლის თუ არა რუსეთი კაპიტალიზმის სკოლას? — მართებულად უპასუხა ახალი კითხვით: „რატომაც არ უნდა დაამთავროს მან ის სკოლა, რომელშიც ის უკვე შევიდა?“ (გ. ვ. პლესანოვი, თხზ. ტ. II, გვ. 270).

მაგრამ პლესანოვი, აღიარებდა რა რუსეთში კაპიტალიზმის განვითარ-

რების აუცილებლობას, ლეგალური მარქსისტების მსგავსად ხოტბას კი არ ასხამდა კაპიტალისტურ წესწყობილებას, არამედ მოუწოდებდა კაპიტალიზმის წინააღმდეგ რევოლუციური ბრძოლისაკენ. „არა თუ რუსეთის კაპიტალიზმის განვითარება, — სწერდა პლენანოვი, — არ შეიძლება იყოს ისევე ნელი, როგორც იგი იყო, მაგალითად, ინგლისში, არამედ თვით მის არსებობასაც არ შეიძლება ისეთი ხანგრძლივობა ჰქონდეს, როგორც მას წილად ზედა „დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში“. ჩვენი კაპიტალიზმი დაჰყნება ისე, რომ ვერ მოასწრებს საბოლოოდ აყვავებას. ამის თავდებია საერთაშორისო ურთიერთობის მძლავრი გავლენა“. (გ. ვ. პლენანოვი, თხზ. ტ. II, გვ. 337).

მაგრამ კაპიტალიზმის დაჰყნობა, მისი დაღუპვა თავისთავად როდის მოვა მასების რევოლუციური მოქმედების გარეშე. რუსული სინამდვილის ობიექტურმა შესწავლამ პლენანოვს აჩვენა საზოგადოების ის კლასი, რომელიც განსაზღვრავს რუსეთის მომავალი განვითარების ბედ-იღბალს. ეს იყო სწორედ პროლეტარიატი, რუსეთის მუშათა კლასი.

1889 წელს პლენანოვმა პარიზის საერთაშორისო მუშათა სოციალისტურ კონგრესზე სიტყვა წარმოსთქვა. მან თავისი სიტყვა შემდეგნაირად დაამთავრა: „რევოლუციონური მოძრაობა რუსეთში გაიმარჯვებს მხოლოდ როგორც მუშათა მოძრაობა ან არასოდეს არ გაიმარჯვებს“. (გ. ვ. პლენანოვი, თხზ. ტ. XXIV, გვ. 320).

აღსანიშნავია, რომ პლენანოვმა ეს დებულება მაშინ წამოაყენა, როცა რუსეთში ჯერ კიდევ ადგილი არ ჰქონდა მასობრივ მუშათა მოძრაობას.

როგორც ცნობილია, არა მარტო ნაროდნიკები უარყოფდნენ რუსეთში მუშათა მოძრაობის შესაძლებლობას, არამედ თვით ზოგიერთი საზღვარგარეთელი მარქსისტიც ეჭვის თვალთ უყურებდა ამ საკითხს. პლენანოვმა საფუძვლიანად შეარყია ასეთი მოსაზრება. პლენანოვი აქტიურ მონაწილეობას იღებდა საერთაშორისო მუშათა მოძრაობაში. პლენანოვი 1891 წ. საერთაშორისო კონგრესზე ბრიუსელში არ დასწრებია, რადგან „შრომის განთავისუფლების“ ჯგუფს მაშინ კავშირი არ ჰქონდა გაბმული რუსეთში სოციალ-დემოკრატიულ ორგანიზაციებთან, ხოლო ემიგრანტული ჯგუფის სახელით კონგრესზე დასწრება პლენანოვმა მიზამწეწონილად არ ჩასთვალა: სამაგიეროდ პლენანოვმა კონგრესს გაუგზავნა ანგარიში, სადაც ის სწერდა:

„ჩვენ ვალდებული ვართ დავფაროთ მთელი რუსეთი მუშათა ორგანიზაციების ქსელით. სანამ ეს მიზანი არ იქნება მიღწეული, ჩვენ თავს ვიკავებთ თქვენს სხდომებზე მონაწილეობისაგან. ამ მომენტამდის ყოველგვარი წარმომადგენლობა რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის ფიქტიური იქნება.

ჩვენ კი არ გვსურს ფიქცია.

დარწმუნებული ვართ, რომ ახლო მომავალში უკვე ჩვენს თავშეყავებას საფუძველი არ ექნება. ადვილი შესაძლებელია, რომ შემდეგს საერთაშორისო კონგრესზე თქვენ ნახავთ თქვენს წარმომადგენლებს. (გ. ვ. პლენანოვი, ლიტერატურული მემკვიდრეობა, კრებული VIII, ნაწ. I, გვ. 98).

პლენანოვს სრული საფუძველი ჰქონდა ეამყნა იმით, რომ რუსეთში გასწმინდა ნიადაგი მეცნიერული სოციალიზმისათვის.

პლენანოვმა, სწორად გაიგო რა წარსული საუკუნის 80-იანი წლების

რუსული სინამდვილის განვითარება და მიუთითა რა იმ კლასზე, რომელსაც უნდა ეკისრა რუსეთის განთავისუფლება, არსებითად სწორად ჩამოაყალიბა იმდროინდელი სოციალ-დემოკრატიული მოძრაობის ამოცანები. ამ ამოცანების შესანიშნავ ფორმულირებას იძლევა პლესანოვი თავის შრომაში—„ჩვენი უთანხმოებანი“.

ყველაზე მნიშვნელოვანი დასკვნა, რომელიც პლესანოვმა გამოიყვანა რუსული სინამდვილის ანალიზიდან, ეს იყო მუშათა პარტიის შექმნის აუცილებლობა. თავისი პარტიის ხელმძღვანელობის გარეშე, ამტკიცებდა პლესანოვი, რუსეთის მუშათა კლასს არ შეუძლია გაიმარჯვოს. „მუშათა პარტიის რაც შეიძლება უფრო დაჩქარებით შექმნა არის ერთადერთი საშუალება თანამედროვე რუსეთის ყველა ეკონომიური და პოლიტიკური წინააღმდეგობის გადასაჭრელად. ამ გზაზე ჩვენ მოგველის წარმატება და გამარჯვება. ყველა დანარჩენ გზებს კი მივყევართ მხოლოდ დამარცხებისაკენ და უძლურებისაკენ“. (გ. ვ. პლესანოვი, თხზ. ტ. II, გვ. 349).

პლესანოვმა, სწერს ლენინი, „რუსეთის რევოლუციონერებს მიუთითა მათი ამოცანა: რევოლუციური მუშათა პარტიის შექმნა“. (ვ. ი. ლენინი, თხზ. ტ. II, გვ. 540).

მაგრამ, იმ დროს, როდესაც რუსეთში დღის წესრიგში იდგა მუშათა პარტიის შექმნის ამოცანა, საჭირო იყო უპირველეს ყოვლისა პიროვნების ნამდვილი როლის გარკვევა და ნაროდნიკების მოძღვრების რეაქციული ბუნების მხილება სახელდობრ ისტორიაში პიროვნების როლის საკითხში. პლესანოვის ერთ-ერთი დიდი დამსახურებაც სწორედ იმაში მდგომარეობს, რომ მან პიროვნების როლის საკითხის გარკვევა უშუალოდ დაუკავშირა მუშათა რევოლუციური მოძრაობის ამოცანებს. პლესანოვმა, დაამსჯერა რა ნაროდნიკების მოსაზრებანი პიროვნების როლის შესახებ, ამით თეორიული საფუძვლები გამოაცალა ნაროდნიკების რევოლუციური მოძრაობის ტაქტიკასაც—ტერორიზმს და იდეურად გავაფა გზა სოციალ-დემოკრატიული მოძრაობისათვის რუსეთში. პლესანოვმა „გვიჩვენა,—სწერდა ლენინი,—სახელდობრ როგორ და სახელდობრ რატომ უნდა მიგვიყვანოს რუსეთის რევოლუციურმა მოძრაობამ სოციალიზმისა და პროლეტარული ბრძოლის შეერთებამდე, მუშათა მასების სტიქიური მოძრაობისა და რევოლუციური მოძრაობის შეერთებამდე, კლასობრივი ბრძოლისა და პოლიტიკური ბრძოლის შეერთებამდე“. (ვ. ი. ლენინი, თხზ. ტ. XXX, გვ. 2).

პლესანოვმა, აჩვენა რა ნაროდნიკების ანტიმეცნიერულობა საზოგადოებრივი მოვლენების ახსნის სფეროში, მათი „სუბიექტური“ მეთოდის სიბრიაყე, მოგვცა რუსული სინამდვილის სწორი ანალიზი და დასაბამი იმდროინდელი სოციალ-დემოკრატიული მოძრაობის ძირითადი ამოცანები. ამით პლესანოვმა მეცნიერულ საფუძველზე დააყენა რუსეთში მუშათა მოძრაობის ამოცანების შესწავლის საქმე.

პლესანოვს უსათუოდ მიეკუთვნება ის ისტორიული დამსახურება, რომ იდეურად პირველად მან გაუკაფა გზა მუშათა მოძრაობას რუსეთში დიდი მიზნებისაკენ, მაგრამ პლესანოვმა საბოლოოდ ვერ შესძლო ნაროდნიკების იდეური განადგურება და მარქსიზმის თეორიის მუშათა მოძრაობას—

თან შეერთება. როგორც ცნობილია, ნაროდნიკების წინააღმდეგ ბრძოლაში პლეხანოვი თვითონ უშვებდა შეცდომებს.

პლეხანოვის შეცდომა ნაროდნიკების წინააღმდეგ ბრძოლაში მდგომარეობს იმაში, რომ პლეხანოვი კმაყოფილებოდა ნაროდნიკებისათვის მარქსისა და ენგელსის მსოფლმხედველობის მხოლოდ დაპირისპირებით და არ იძლეოდა ნაროდნიკული იდეების ახსნას, მათი მატერიალური საფუძვლის გამომჟღავნებას.

სულ სხვანაირად უდგებოდა ლენინი ნაროდნიკების კრიტიკას. ლენინი ნაროდნიკებისადმი თავის მიდგომის მეთოდს შემდეგნაირად ახასიათებს:

„მატერიალისტური მეთოდის დათმობა იქნებოდა, მე რომ „ხალხის შეგობრების“ შეხედულებათა კრიტიკის დროს დავეკმაყოფილებულიყავი მათი იდეების დაპირისპირებით მარქსისტულ იდეებთან. საჭიროა კიდევ „ნაროდნიკული“ იდეების ახსნა, მათი მატერიალური საფუძვლის გამომჟღავნება ჩვენს თანამედროვე საზოგადოებრივ-ეკონომიურ ურთიერთობაში“. ეს პლეხანოვმა ვერ გააკეთა. ამიტომ გასაგებია, რომ მან ვერ მოგვცა გლახობისადმი მუშათა კლასის დამოკიდებულების საკითხის სწორი გადაწყვეტა. როგორც ცნობილია, ნაროდნიკების წინააღმდეგ ბრძოლაში პლეხანოვის მთავარი შეცდომა მდგომარეობს გლახთა როლის შეუფასებლობაში. თუ თავისი პოლიტიკური მოღვაწეობის პირველ, ნაროდნიკულ პერიოდში პლეხანოვი გადაჭარბებით აფასებდა გლახობის როლს, შემდგომში, თავის მოღვაწეობის მარქსისტულ პერიოდში — იგი მეორე უკიდურესობაში ჩავარდა. ამასთან ერთად ცნობილია, რომ პლეხანოვი გადაჭარბებულად აფასებდა ლიბერალური ბურჟუაზიის როლს. პლეხანოვის ეს შემცდარი შეხედულებები მის მომავალ მენშევიკურ შეხედულებათა ჩანასახი იყო.

პლეხანოვის მენშევიზმმა, თორატუნისმმა, განსაკუთრებით თავი იჩინა 1903 წლის შემდეგ. ამ პერიოდიდან პლეხანოვი აშკარად დაღატობდა მარქსიზმს და საფრთხეს უქმნიდა მუშათა კლასის გამარჯვების საქმეს რუსეთში. პლეხანოვს 1905 წლის რევოლუციის შეიარაღებული აჯანყება რუსეთში შეცდომად მიაჩნდა და ბოლშევიკებს უსაყვედურებდა, რომ „იარაღისათვის ხელი არ უნდა მოგვეყიდნათ“. პლეხანოვი აშკარად ებრძოდა ლენინის ლოზუნგს პირველი იმპერიალისტური ომის სამოქალაქო ომად გადაქცევის შესახებ და არსებითად ამართლებდა რუსეთის მემამულურ-კაპიტალისტურ ხელისუფლების იმპერიალისტური ომის პოლიტიკას. პლეხანოვს არ სწამდა სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვების შესაძლებლობა რუსეთში, მან გაილაშქრა ლენინის აპრილის თეზისების წინააღმდეგ, თეზისებისა, რომელმაც გადამწყვეტი როლი ითამაშა რუსეთში ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვებისა და განხორციელების საქმეში.

მეცნიერება ყოველთვის პოლიტიკას ემორჩილება; ამიტომ გასაგებია, რომ პლეხანოვის თორატუნისმს, მის მენშევიზმს არ შეიძლება გავლენა არ მოეხდინა პლეხანოვის ფილოსოფიურ აზროვნებაზე. პლეხანოვი დიდ შეცდომებს უშვებდა ფილოსოფიაშიც, რომელმაც თავი იჩინა, როგორც ნაროდნიკების, ისე რევოლუციონისტებისა და მახისტების წინააღმდეგ ბრძოლის დროს.

მართალია, რუსული მარქსიზმი, როგორც ლენინი აღნიშნავს, პირველად დაიბადა „შრომის განთავისუფლების“ ჯგუფის შრომებში, მაგრამ „მარქსიზმი რუსული საზოგადოებრივი აზრის მიმდინარეობად და რუსეთში მუ-

შათა მოძრაობის შემადგენელ ნაწილად იქცა მხოლოდ წარსული საუკუნის 90-იანი წლების ნახევრიდან“ (ვ. ი. ლენინი, თხზ. ტ. XIV, გვ. 60). ხოლო მარქსიზმის რუსული საზოგადოებრივი აზრის მიმდინარეობად და რუსეთში მუშათა მოძრაობის შემადგენელ ნაწილად გადაქცევა მთლიანად ლენინის სახელთან არის დაკავშირებული.

მარქსიზმში ახალი საფეხური შეჰქმნა არა პლენანოვმა, არამედ ლენინმა.

ლენინს ზედა წილად ნაროდნიკების საბოლოო იდეური განადგურებისა და მარქსიზმის მუშათა მოძრაობასთან შეერთების ისტორიული ამოცანების შესრულება. რუსეთში მარქსისტული პარტია, ახალი ტიპის პარტია მხოლოდ ლენინმა და სტალინმა შექმნეს. როგორც „საქ. კ. პ. (ბ) ისტორიის მოკლე კურსშია“ აღნიშნული, ისტორიაში ჯერ კიდევ არასოდეს არცერთი პოლიტიკური ჯგუფი (გასაგებია, რომ არც პლენანოვის „შრომის განთავისუფლების“ ჯგუფი) არ ყოფილა ისე საფუძვლიანად მომზადებული იმისათვის, რომ გაფორმებულიყო პარტიად, როგორც ბოლშევიკური ჯგუფი. როგორც ცნობილია, ამ მოსამზადებელ მუშაობაში ძირითადი და გამამწყვეტი როლი ითამაშეს ლენინის ისეთმა შრომებმა, როგორიცაა „რა ვაკეთოთ?“, „ნაბიჯი წინ, ორი ნაბიჯი უკან“, „სოციალ-დემოკრატიის ორი ტაქტიკა დემოკრატიულ რევოლუციაში“ და „მატერიალიზმი და ემპირიოკრიტიციზმი“.

ნაროდნიკები არა მარტო სოციალიზმის თეორიაში ქადაგებდნენ ჩამორჩენილ და რეაქციულ იდეებს, არამედ ფილოსოფიაშიც დიდად ჩამორჩნენ XIX საუკ. 40-60-იანი წლების რუსულ ფილოსოფიურ აზროვნებას. „ფილოსოფიაში,—სწერდა ლენინი,— მიხაილოვსკიმ გადადგა ნაბიჯი უკან რუსეთში უტოპიური სოციალიზმის უდიდესი წარმომადგენლის ჩერნიშევსკისთან შედარებით“. (ლენინი, თხზ. ტ. XVII, გვ. 224).

პლენანოვი სწერდა, რომ „რუსეთის სოციალისტებს აუცილებლად მოუხდებათ... ხელი მოჰკიდონ ფილოსოფიას“. (გ. ვ. პლენანოვი, თხზ. ტ. VIII, გვ. 311. რუსული გამოცემა). პლენანოვმა ხელი მოჰკიდა ნაროდნიკების რეაქციული ფილოსოფიის მხილებას. მაგრამ პლენანოვმა არა მარტო ნაროდნიკების რეაქციული ფილოსოფია ამხილა, მან პირველმა გაილაშქრა აგრეთვე საერთაშორისო რევინიონიზმის წინააღმდეგაც. როგორც ცნობილია, ფ. ენგელსის სიკვდილის შემდეგ ფილოსოფიური აზროვნების განვითარება დასავლეთ ევროპაში რეაქციის გზით წავიდა; ბერნშტეინმა მოითხოვა მარქსისტული მსოფლმხედველობის გადასინჯვა. ის სოციალ-დემოკრატიულ პარტიებს ურჩევდა უარი ეთქვათ დიალექტიკურ და ისტორიულ მატერიალიზმზე და დაბრუნებულიყვნენ უკან, კანტისაკენ. ბერნშტეინის მოწოდებამ ფართო გავრცელება და მხარდაჭერა პპოვა დასავლეთ ევროპის სოციალ-დემოკრატიაში. მეორე ინტერნაციონალის ოფიციალურმა ბელადმა და თეორეტიკოსმა კ. კაუცკიმ არა მარტო მხარი არ დაუჭირა პლენანოვს ბერნშტეინის წინააღმდეგ ბრძოლაში, არამედ ხელსაც კი უშლიდა მას სრულად გამოეთქვა თავისი აზრი. კ. კაუცკი ასე იმიტომ იქცეოდა, რომ თვითონ იზიარებდა ბერნშტეინის შეხედულებებს. თავის საპასუხო წერილში კ. კაუცკი 1898 წელს 22 მაისს სწერდა პლენანოვს: „ყოველ შემთხვევაში მე აშკარად უნდა განვაცხადო, რომ ნეოკანტიანელობა ნაკლებად მალეღვებს... მე ვფიქრობ, რომ მარქსისა და ენგელსის ეკონო-

მიუზი შეხედულება უკიდურეს შემთხვევაში ეგუება ნეოკანტიანელობას“. (გ. ვ. პლესანოვი, ლიტერატურული მემკვიდრეობა, კრებული V, გვ. 263-264). მარქსიზმის კრიტიკას კალუკი ბერნშტეინის დამსახურებად უთვლიდა, ნაცვლად იმისა, რომ დაეგმო მისი ასეთი საქციელი და მოეთხოვა ბერნშტეინის სოციალ-დემოკრატიული პარტიიდან გარიცხვა. (იხ. კ. კალუკის წინასიტყვაობა ე. ბერნშტეინის წიგნზე—„სოციალიზმის პრობლემები და სოციალ-დემოკრატიის ამოცანები“. რუსული გამოცემა).

კ. კალუკი, როგორც გაზეთ „Neue Zeit“-ის რედაქტორი, რომლის ფურცლებზეც იბეჭდებოდა პლესანოვის სტატიები ბერნშტეინის წინააღმდეგ, ზნირად არბილებდა პლესანოვის სტატიების მებრძოლურ ტონს, ამოკლებდა მათ და სხვა. პლესანოვს ამის შესახებ არაერთხელ განუცხადებია პროტესტი თვით კ. კალუკისათვის; პლესანოვი 1898 წლის 16 სექტემბერს სწერდა კ. კალუკის: „თუ თქვენ გინდათ, რომ მე დავწერო ბერნშტეინის წინააღმდეგ, მომეცით სიტყვის სრული თავისუფლება. ბერნშტეინი განადგურებულ უნდა იქნას და მე ვცისრულობ ამას“. (გ. ვ. პლესანოვი, ლიტერატურული მემკვიდრეობა, კრებული V, გვ. 268).

ბერნშტეინს, შმიდტს და სხვ. პლესანოვი სთვლიდა მარქსიზმის უბოროტეს მტრებად. პლესანოვი ღრმად იყო დარწმუნებული, რომ რევოიონიზმი უდიდეს ზიანს მოუტანდა მუშათა მოძრაობის განვითარებას და ამიტომ სასტიკად ებრძოდა ბერნშტეინს და მის თანამოაზრეებს. რუსეთის დიდმა მეცნიერმა პლესანოვმა იხსნა მაშინ თეორიაში რევოლუციური მარქსიზმის სიწმინდე. როგორც ვ. ი. ლენინი აღნიშნავდა 1908 წელს თავის სტატიაში „მარქსიზმი და რევოიონიზმი“, პლესანოვი იყო „ერთადერთი მარქსისტი საერთაშორისო სოციალ-დემოკრატიაში, რომელმაც თანმიმდევრული დიალექტიკური მატერიალიზმის თვალსაზრისით მოგვცა... რევოიონისტულ უგვანობათა კრიტიკა“. (ვ. ი. ლენინი, თხზ. ტ. VIII, გვ. 235-236. ქართ. გამოც.). ლენინი, აღნიშნავდა რა, რომ მან დიდი კმაყოფილებით წაიკითხა პლესანოვის „მატერიალიზმის ისტორიის მიმოხილვა“ და მისივე სტატიები ბერნშტეინისა, კ. შმიდტისა და სხვათა წინააღმდეგ, სწერდა: „გადაჭრით დავდექი მონისტის (ე. ი. პლესანოვის—კ. ა.) მხარეზე“. (ვ. ი. ლენინი, თხზ. ტ. XXVIII, გვ. 39-40).

ნაროდნიკებისა და რევოიონისტების წინააღმდეგ მიმართული თავის ფილოსოფიურ შრომებში პლესანოვი იძლევა მარქსისტული ფილოსოფიის პოპულარულ და სისტემატურ დალაგებას. პლესანოვი, რომელიც, ლენინის დახასიათებით, მარქსისტული ფილოსოფიის საუცხოო მცოდნე იყო, შეეხო მარქსისტული ფილოსოფიის თითქმის ყველა ძირითად პრობლემას. თავის ფილოსოფიურ შრომებში („ისტორიაზე მონისტური შეხედულებების განვითარების საკითხისათვის“, „მატერიალიზმის ისტორიის მიმოხილვა“, „ისტორიის მატერიალისტური გაგების შესახებ“ და სხვ.). პლესანოვმა მოგვცა „დიალექტიკური მატერიალიზმის შესანიშნავად მწყობრი და ძვირფასი გადმოცემა“ და ამასთან ერთად გვიჩვენა, რომ ის, დიალექტიკური მატერიალიზმი, „წარმოადგენს ფილოსოფიისა და საზოგადოებრივი მეცნიერების უახლესი განვითარების კანონიერსა და აუცილებელ შედეგს“. (ლენინი, თხზ. ტ. II, გვ. 411). პლესანოვი ამტკიცებდა, რომ მარქსიზმი წარმოიშვა როგორც შედეგი XVIII-

XIX საუკუნეების მოწინავე მეცნიერების განვითარებისა. „ბუნების მოვლენებისა და საზოგადოების განვითარების ახსნის საქმეში,—სწორდა პლენანოვი,—იდეალისტური თვალსაზრისის უმწეობას უნდა აეძულებინა და აიძულა კიდევაც მოაზროვნე ადამიანები (ე. ი. არა ეკლექტიკოსები არა დუალისტები) დაბრუნებოდნენ მატერიალისტურ თვალსაზრისს სამყაროს შესახებ. მაგრამ ახალი მატერიალიზმი უკვე არ შეიძლებოდა ყოფილიყო XVIII საუკუნის დასასრულის ფრანგი მატერიალისტების მოძღვრებათა უბრალო გამეორება. მატერიალიზმი აღდგა, გამდიდრებული იდეალიზმის მთელი მონაოვრებით. ამ მონაპოვართა შორის ყველაზე მნიშვნელოვანი იყო დიალექტიკური მეთოდი, მოვლენათა განხილვა მათს განვითარებაში, მათს წარმოშობასა და განადგურებაში. ამ ახალი მიმართულების გენიალური წარმომადგენელი იყო კარლ მარქსი“. (გ. ვ. პლენანოვი, თხზ. ტ. VII, გვ. 153).

თავის ფილოსოფიურ შრომებში პლენანოვი ფართო ადგილს უთმობდა მარქსისტული დიალექტიკის საკითხების მეცნიერულ და პოპულარულ გაშუქებას. პლენანოვი ამტკიცებდა, რომ დიალექტიკა თავისი ბუნებით მატერიალისტურია, ვინაიდან ის, დიალექტიკური მეთოდი, „თვით მოვლენაში და არა მკვლევარის ამა თუ იმ სიმბატიასა თუ ანტიპატიასი ეძებს იმ ძალებს, რომლებიც განაპირობებენ ამ მოვლენის განვითარებას“. (გ. ვ. პლენანოვი, თხზ. ტ. V, გვ. 229). მარქსისტული დიალექტიკური მეთოდის ძალა იმის აღიარებაშია, რომ „იდეათა მსვლელობა განისაზღვრება საგანთა მსვლელობით და რომ ამიტომ მოაზროვნის სუბიექტური ლოგიკა უნდა მისდევდეს გამოსარკვევი მოვლენის ობიექტურ ლოგიკას“. მკვლევარი, რომელმაც ვერ გაიგო ეს ჭეშმარიტება, ადვილად ჩავარდება იდეალიზმში, თუნდაც შესაძლებელია გულმოდგინედ სწავლობდეს მოვლენას მის ურთიერთ კავშირსა და ზემოქმედებაში. (გ. ვ. პლენანოვი, თხზ. ტ. V, გვ. 230).

კონკრეტული ჭეშმარიტების ძებნა, ამბობდა პლენანოვი, შეადგენს დიალექტიკური აზროვნების არსებით ნიშანს. სწორედ ამ დიალექტიკურმა, კონკრეტულმა აზროვნებამ ითამაშა დიდი როლი სოციალიზმის უტოპიიდან მეცნიერებისაკენ განვითარების საქმეში. XVIII საუკუნის ფრანგი განმანათლებლები საზოგადოებრივი ცხოვრების შესახებ მსჯელობდნენ ისეთი აბსტრაქტული ცნებების დაპირისპირების მიხედვით, როგორიცაა ბოროტება და სიკეთე, გონიერობა და სიბრიყვე, ისინი მუდმივ აბსტრაქციაში იმყოფებოდნენ. „საკმარისია გავიხსენოთ მათი დამოკიდებულება ფეოდალიზმისადმი, რომელშიაც ისინი ზედადგნენ უდიდეს ბოროტებას და არაფრის გულისათვის არ დათანხმდებოდნენ ელიარებინათ, რომ იყო დრო, როდესაც მას შეეძლო თავისებურად ყოფილიყო საზოგადოებრივ ურთიერთობათა გონივრულ სისტემადა“.

XVIII საუკუნის ფრანგი განმანათლებლების მოძღვრება საზოგადოების შესახებ სწორედ აზროვნების მეტაფიზიკური წესით არის გაკლენთილი, „რაც მათ სისტემებს უტოპიურ ხასიათს აძლევს. სოციალიზმი რომ გამზდარიყო მეცნიერებად, აუცილებლად ეს წესი აზროვნებისა უნდა გაზრდილიყო და განვითარებულიყო დიალექტიკურ მეთოდად. მარქსმა და ენგელსმა მოახდინეს ეს აუცილებელი რეფორმა სოციალიზმში“. (გ. ვ. პლენანოვი, თხზ. ტ. XI, გვ. 46).

მარქსისტული ფილოსოფიიდან პლენანოვი განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდა ისტორიული მატერიალიზმის საკითხების დამუშავებას. სამარ-

თლიანად სწერდა პლენანოვი, რომ „საზოგადოებრივი მეცნიერება მარქსამდე უფრო მეტად იყო მოკლებული მტკიცე საფუძველს, ვინემ ასტრონომია კოპერნიკამდის“. (გ. ვ. პლენანოვი, თხზ. ტ. VIII, გვ. 130). მხოლოდ მარქსმა და ენგელსმა მოახდინეს ნამდვილი გადატრიალება ისტორიაში და შეჰქმნეს ობიექტური მეცნიერება საზოგადოების შესახებ. მიუხედავად საზოგადოებრივი ცხოვრების მთელი სირთულისა, მხოლოდ მარქსისა და ენგელსის დიალექტიკურმა მატერიალიზმმა შესძლო საზოგადოების კანონზომიერების აღმოჩენა. პლენანოვი ამტკიცებდა, რომ მარქსი ისტორიას იზილავდა, როგორც ბუნებრივ-ისტორიულ პროცესს. „უახლოესმა დიალექტიკურმა მატერიალიზმმა,—სწერდა პლენანოვი,—საბოლოოდ განდევნა თეოლოგია საზოგადოებრივი მეცნიერებიდან... დიალექტიკური მატერიალიზმი პირველად ანიჭებს ხსენებულ მეცნიერებას იმ „სიზუსტეს“, რომლითაც ხშირად ყოყოჩობდა მის წინაშე მისი და—მეცნიერება ბუნების შესახებ. შეიძლება ითქვას, რომ მეცნიერება საზოგადოების შესახებ თვითონ ხდება ბუნებრივ მეცნიერებად“. (გ. ვ. პლენანოვი, ისტორიის მატერიალისტური გაგების შესახებ, გვ. 19-21, ქართული გამოცემა). პლენანოვმა ისტორიული მატერიალიზმის დებულებები ბრწყინვალედ გამოიყენა იდეოლოგიის შრავალ სფეროში, კერძოდ კი მარქსისტულ ესთეტიკაში, და დამოუკიდებლად დაამუშავა მარქსისტული ესთეტიკის მთელი რიგი პრობლემები.

მაგრამ პლენანოვი ამასთან ერთად უშვებდა სერიოზულ და უხეშ შეცდომებს ფილოსოფიაში (იეროგლიფების თეორია, ცდის, დროს და სივრცის არა სწორი გაგება, გეოგრაფიული მატერიალიზმის ელემენტები და სხვ.).

პლენანოვს არასწორად ჰქონდა წარმოდგენილი ფეიერბახისა და მარქსის ურთიერთობა. პლენანოვმა მარქსისა და ფეიერბახის დამოკიდებულება ასე დაახასიათა 1908 წელს თავის „მარქსიზმის ძირითად საკითხებში“: „მარქსის გნოსეოლოგია პირდაპირ ფეიერბახის გნოსეოლოგიიდან მომდინარეობს, ან, თუ გნებავთ, ის არსებითად ფეიერბახის გნოსეოლოგიაა“. უფრო მოგვიანებით პლენანოვი მიხვდა, რომ მან სწორად ვერ გადმოსცა მარქსისა და ფეიერბახის ურთიერთობა, ამიტომ მოინდომა თავისი შეცდომების გასწორება შრომაში—„იდეალიზმიდან მატერიალიზმისაკენ“. ამ შრომის შენიშვნაში პლენანოვი, სხვათა შორის, სწერს:

„ჩემს მოვალეობად მიმაჩნია აღვნიშნო, რომ ჩემს ბროშურაში—„მარქსიზმის ძირითადი საკითხები“ არც თუ მთლიანად ასეა გადმოცემული ურთიერთობა მარქსსა და ფეიერბახს შორის იმაში, რასაც შეეხება აღნიშნული მეთოდოლოგიური საკითხი. ვფიქრობ, რომ ახლა ეს ურთიერთობა ჩემს მიერ სწორადაა გარკვეული“. (გ. ვ. პლენანოვი, თხზ. ტ. XVIII, გვ. 176). მართალია, პლენანოვი ამ შრომაში უკვე აშკარად არ აიგივებს ფეიერბახისა და მარქსის გნოსეოლოგიას, მაგრამ ამ საკითხში ის მაინც უშვებდა უხეშ შეცდომას. ზემოაღნიშნულ შრომაში პლენანოვი სწერდა: „მარქსი არ იყო მართალი, როდესაც ფეიერბახს უსაყვედურა, რომ მას არ ესმოდა „პრაქტიკულ-კრიტიკული მოქმედება“. ფეიერბახს ის (ე. ი. პრაქტიკულ-კრიტიკული მოქმედება—გ. ა.) ესმოდა“. (გ. ვ. პლენანოვი, თხზ. ტ. XVIII, გვ. 176).

პლენანოვის ამ მსჯელობაში აშკარად სჩანს, რომ თვით პლენანოვს სწორად არ ესმოდა ადამიანის პრაქტიკულ-კრიტიკული მოქმედების მნიშე-

ნელობა, რადგან ფეიერბახს იცავდა კ. მარქსის სამართლიანი და მეცნიერული კრიტიკისაგან. დღეს უკვე საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ფეიერბახს არ შეეძლო სწორად გაეგო ადამიანის პრაქტიკულ-კრიტიკული მოქმედება. ფილოსოფიის ისტორიაში ადამიანის პრაქტიკულ-კრიტიკული და რევოლუციური მოქმედება პირველად სწორად გაიგეს და მეცნიერულად დასაბუთეს მხოლოდ მარქსმა და ენგელსმა.

პლენანოვმა ვერც გეოგრაფიული გარემოს როლი გაიგო სწორად საზოგადოების ისტორიაში. და ეს სჩანს უპირველეს ყოვლისა მის ისეთ განთქმულ და ცნობილ შრომაში, როგორც არის „ისტორიაზე მონისტური შეხედულების განვითარების საკითხსათვის“.

რასაკვირველია, პლენანოვი, როგორც მარქსისტი, აღიარებდა, რომ ადამიანები აქტიურად ზემოქმედებენ გარემოშეცვლას და რომ ადამიანის ბატონობის სიძლიერე ბუნებაზე პირობადებულია არა გეოგრაფიული გარემოთი, არა ბუნებით, არამედ საწარმოო ძალების განვითარების დონით. მაგრამ როდესაც პლენანოვი შეეცადა აეხსნა თვით საწარმოო ძალების განვითარების მიზეზები, მან სრულიად უმართებულოდ მიუთითა გეოგრაფიულ გარემოზე, როგორც საწარმოო ძალების განვითარების მიზეზზე. „ბუნებრივი გარემოს ხასიათი,—სწერდა პლენანოვი,—განსაზღვრავს სოციალური გარემოს ხასიათს“. (გ. ვ. პლენანოვი, თხზ. ტ. VIII, გვ. 153) მაგაწი შეცდომები გეოგრაფიული გარემოს შესახებ პლენანოვმა გაიმეორა შემდგომდროინდელ შრომებშიც.

პლენანოვი შეცდომებს უშვებდა დიალექტიკის თეორიაშიც. ზოგიერთი ამ შეცდომათაგანი პლენანოვმა გაასწორა უშუალოდ ლენინის გავლენით (მაგ., ევროგლეხების თეორია). გასაგებია, რომ პლენანოვმა ვერ შესძლო ენგელსის გარდაცვალების შემდეგ ბუნებისა და საზოგადოების ისტორიის განვითარების მიერ დაგროვილი უმდიდრესი ფაქტიური მასალის ფილოსოფიური განზოგადება და გაშუქება. პლენანოვმა, როგორც ამხანაგი სტალინი აღნიშნავს, ვერც კი გაბედა სერიოზულად შესდგომოდა აღნიშნული ამოცანის შესრულებას. „...სწორედ ლენინმა და არა სხვა ეინმემ მოაკიდა ხელი უაღრესად სერიოზული ამოცანის შესრულებას,—მეცნიერების მიერ ენგელსის დროიდან ლენინამდე მოპოვებულ უმნიშვნელოვანეს მიღწევათა განზოგადებას მატერიალისტურ ფილოსოფიაში და მარქსისტთა შორის არსებულ ანტიმარქსისტულ მიმდინარეობათა ყოველმხრივ კრიტიკას“. (ი. ბ. სტალინი, ლენინიზმის საკითხები, XI ქართული გამოცემა, გვ. 18).

მარქსისტული ფილოსოფია წინ წასწიეს და ახალ საფეხურზე აიყვანეს ლენინმა და სტალინმა. როგორც ლენინის „მატერიალიზმი და ემპირიოკრიტიციზმი“ წარმოადგენს ენგელსის გარდაცვალების შემდეგ მეცნიერების მიერ მოპოვებულ უმნიშვნელოვანეს მიღწევათა მატერიალისტურ განზოგადებას, ისე ამხანაგ სტალინის უკვდავი შრომები: „ლენინიზმის საფუძვლების შესახებ“ და „დიალექტიკური და ისტორიული მატერიალიზმის შესახებ“ წარმოადგენს ლენინის გარდაცვალების შემდეგ საზოგადოების ცხოვრებაში შექმნილი ურთულესი მოვლენების უდიდეს მეცნიერულ გაშუქებას. სტალინის ზემოაღნიშნულ შრომებში მოცემული იდეების შემდგომ განვითარებას წარმოადგენს მისივე შრომა: „საბჭოთა კავშირის სამამულო ომის შესახებ“, სადაც თანამედროვე საზოგადოების ცხოვრების

განვითარების ურთულესი პრობლემების გენიალური გადაწყვეტაა მოცემული.

ისე არაა, არ აკრიტიკებდა პლენაროვს ფილოსოფიურ და პოლიტიკურ შეცდომებს, როგორც ლენინი და სტალინი. მაგრამ პლენაროვს ფილოსოფიური აზროვნების მნიშვნელობა ისე არაა, არ დაუფასებია, როგორც ლენინსა და სტალინს. პლენაროვისა და მისი „შრომის განთავისუფლების“ ჯგუფის მოღვაწეობა ისტორიულად აუცილებელი საფეხური იყო რუსეთში ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული (გლეხური პროგრესიული) მოძრაობიდან მეცნიერული სოციალიზმისაკენ გადასასვლელად. პლენაროვის „ოქოური შრომები, — სწერდა ლენინი, — უმთავრესად ნაროდნიკებისა და ოპორტუნიტების კრიტიკა — მთელი რუსეთის სოც.-დემოკრატიის მტკიცე შენაძენად რჩება. და ვერავითარი „ფრაქციულობა“ ისე ვერ დააბრმავებს ადამიანს, რომელსაც „ქულის რაიმე ფიზიკური ძალა გააჩნია“, რომ ამ შენაძენის მნიშვნელობა დაივიწყოს ან უარპყოს“. (ვ. ი. ლენინი, თხზ. ტ. X, გვ. 231). ლენინს სპირაოდ მიაჩნდა პლენაროვის ფილოსოფიური ნაწერები „კომუნისმის სავალდებულო სახელმძღვანელოთა სერიაში“ შეეტანათ. ლენინი ჯერ კიდევ სამოქალაქო ომის გააფთრებულ დღეებში გადაჭრით აყენებდა საკითხს გამოცათ პლენაროვის რჩეული ნაწარმოებნი. ამასთანავე ლენინი მოითხოვდა ფილოსოფიის პროფესორებისაგან, რათა მათ მარქსისტული ფილოსოფიის დაღაგება სცოდნოდათ პლენაროვისებურად. ლენინი კატეგორიულად აყენებდა საკითხს პლენაროვის ფილოსოფიური მემკვიდრეობის შესწავლის შესახებ. ვინაიდან, როგორც ლენინი აღნიშნავს, „არ ზეიძლება გახდეს შეგნებელი, ნამდვილი კომუნისტი, თუ არ შეისწავლეს, სწორედ რომ შეისწავლეს, ყველაფერი, რაც პლენაროვს დაუწერია ფილოსოფიის დარგში“. (ვ. ი. ლენინი, თხზ. ტ. XXVI, გვ. 135).

პლენაროვის ისეთმა ფილოსოფიურმა შრომამ, როგორიცაა „ისტორიულ-მონისტური თვალსაზრისის განვითარების საკითხისათვის“, დიდი როლი შეასრულა თავისი დროისათვის. ლენინის გამოთქმა რომ ვიხმაროთ. მასზე აღიზარდა რუსი მარქსისტების მთელი თაობა. დღესაც პლენაროვის შრომებს გოლდასმიით შესწავლა სათანადო კრიტიკული მიდგომით ხელს შეუწყობს ჩვენი კადრებისა და ინტელიგენციის თეორიულ-კულტურული ღონის გაფართოებას.

კ. აბბარდია

სარედაქციო კოლეგია.

- მ. ალავეიძე
- კ. ბარბიანი
- 3. კუპრაძე
- ა. ქუთელია
- 3. შარია (პ/მე. რედაქტორი)
- ხ. ჰელიძე
- ხ. ჯანაშია

რედაქციის მისამართი: ყორესის ქ. № 5. ტელ. № 3-73-05.

ტირაჟი 8.000. უფ 10311. ანაფ. ზომა 7×12=56.000.

სასტ. ფორმ. რაოდ 5.2. საავტ. ფორმა 6.5. გამომც. № 75. შავ. № 1437.

დ. პ. ზერიახ სახელობის პოლიგრაფკომბინატი „კომუნისტი“. თბილისი, ლენინის, 28

ფანო 6 მან.

ბ 838
1945

Ж У Р Н А Л
„БОЛЬШЕВИКИ“

(на грузинском языке)

Орган ЦК КП (б) Грузии

№ 10-11 октябрь-ноябрь 1945 г.
